

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ “ЦЕНТР НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ІНІЦІАТИВ”

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ “МОЛОДІЖНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЧИНАЮЧИХ ЛІДЕРІВ”

ЛЮДИНА, ПРАВО, ДЕРЖАВА: ПРАВОВІ ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ВИМІРИ

ЗВІРНИК НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

15 ТРАВНЯ 2026 РОКУ

М. ВІННИЦЯ

УДК 34:316.6:342.7

л54 Людина, право, держава: правові та соціально-психологічні виміри: зб. матеріалів наук. практ. конф. (м. Вінниця, 15 травня. 2026 р.): Громадська Організація «Центр Науково-Дослідних Ініціатив.», Вінниця: «ГО ЦНДІ» 2026.

Збірник містить наукові розробки науковців, представників практичних підрозділів Національної поліції та інших правоохоронних органів, докторантів, аспірантів та здобувачів вищої освіти, присвячені дослідженню теоретичних і прикладних аспектів розвитку взаємодії органів публічної влади та правоохоронних органів

Матеріали викладені в авторській редакції з незначними коректорськими правками.

Відповідальність за точність поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори.

Електронна копія матеріалів круглого столу безоплатно розміщується у відкритому доступі на сайті Громадської організації «Центр Наукового-Дослідних Ініціатив» у розділі «Архів наукових заходів», сторінка «Збірники наукових заходів» <https://gocsri.com/index.php/index/uk/index>

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Голова редакційної колегії

Зінченко Людмила Петрівна - засновник Громадської організації «*Центр Науково-Дослідних Ініціатив*»

Заступник голови редакційної колегії

Байцур Катерина Юріївна - співзасновник Громадської організації «*Центр Науково-Дослідних Ініціатив*»

Члени редакційної колегії:

Василенко Віктор Михайлович- перший проректор Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

Музичук Олександр Миколайович- проректор Харківського національного університету внутрішніх справ, заслужений юрист України, доктор юридичних наук, професор

Невядовський Владислав Олегович - учений секретар секретаріату Вченої ради, доктор юридичних наук, доцент

Іванцов Володимир Олександрович - кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри адміністративної діяльності

Чишко Катерина Олександрівна - кандидат юридичних наук, доцент, провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем наукового забезпечення правоохоронної діяльності та якості підготовки кадрів

Статівка Олена Олександрівна – завідувач кафедри мовної підготовки, кандидат педагогічних наук, доцент

Ляска Оксана Петрівна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та педагогіки

Бортник Сергій Миколайович,
проректор, доктор юридичних наук, професор
Харківського національного університету внутрішніх справ
полковник поліції
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5281-6007>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТРУДОВИХ ПРАВ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ У СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

У сучасних умовах реформування правоохоронної системи України особливого значення набуває питання належного правового забезпечення трудових прав поліцейських як спеціальної категорії публічних службовців. Службова діяльність працівників Національної поліції України має специфічний характер, що обумовлюється особливими завданнями щодо охорони прав і свобод людини, забезпечення публічної безпеки та протидії правопорушенням. У зв'язку з цим реалізація трудових прав поліцейських потребує чіткого адміністративно-правового регулювання, яке враховує як загальні трудові гарантії, так і спеціальні умови проходження служби.

Теоретико-правові основи реалізації трудових прав поліцейських у системі Національної поліції України становлять важливий напрям сучасних наукових досліджень у сфері адміністративного та трудового права, оскільки вони безпосередньо пов'язані із забезпеченням належного функціонування правоохоронної системи держави. У сучасних умовах реформування органів правопорядку особливого значення набуває питання комплексного правового регулювання статусу поліцейських, які виконують публічно значущі функції щодо охорони прав і свобод людини, підтримання публічної безпеки та протидії правопорушенням. Саме тому реалізація їхніх трудових прав повинна

розглядатися не лише крізь призму загальних трудових гарантій, а й у контексті особливого адміністративно-правового режиму проходження служби. Трудові права поліцейських за своєю правовою природою є невід'ємною складовою системи конституційних прав людини та громадянина, гарантованих Основним Законом України. Конституційні положення щодо права на працю, належні, безпечні та здорові умови праці, своєчасне отримання винагороди за працю, право на відпочинок та соціальний захист поширюються і на осіб, які проходять службу в Національній поліції України. Разом із тим особливість правового статусу поліцейських полягає в тому, що вони є представниками державної служби особливого характеру, у зв'язку з чим порядок реалізації їхніх прав визначається не виключно трудовим законодавством, а значною мірою нормами адміністративного права та спеціального законодавства.

Сутність теоретико-правових засад у цій сфері полягає в поєднанні загальнотрудових принципів із публічно-службовою специфікою діяльності поліцейських. На відміну від працівників цивільної сфери, поліцейські здійснюють професійну діяльність в умовах підвищеної відповідальності, ризику для життя і здоров'я, особливого режиму робочого часу, а також обмежень, пов'язаних із характером виконуваних функцій. Саме тому їхні трудові права мають подвійну правову природу: з одного боку, вони випливають із загального права на працю, а з іншого - визначаються службовими правовідносинами, які мають публічно-правовий характер.

Ключове місце в системі нормативного забезпечення займає Закон України «Про Національну поліцію», який визначає організаційні та правові засади діяльності поліції, статус поліцейських, порядок вступу на службу, її проходження, просування по службі, підстави дисциплінарної відповідальності та припинення службових відносин. Значення цього нормативного акта полягає в тому, що він формує основу адміністративно-правового механізму реалізації трудових прав поліцейських, закріплюючи не лише права, а й юридичні гарантії

їх здійснення. У теоретичному аспекті до основних трудових прав поліцейських належить право на належні умови проходження служби. Йдеться про створення державою таких організаційних, матеріально-технічних та правових умов, за яких працівник поліції може ефективно виконувати покладені на нього службові обов'язки. Це включає належне забезпечення службовими приміщеннями, спеціальними засобами, засобами індивідуального захисту, транспортом, сучасними інформаційними системами та іншими ресурсами, необхідними для виконання функцій поліції.

Важливим елементом є право на оплату праці та грошове забезпечення, що має особливий характер у системі поліцейської служби. Грошове забезпечення поліцейських включає посадовий оклад, доплати за спеціальне звання, надбавки за вислугу років, премії, компенсаційні виплати та інші види матеріального стимулювання. З науково-правової точки зору це право слід розглядати як одну з основних гарантій соціальної стабільності та професійної мотивації поліцейських. Не менш важливим є право на відпочинок, яке в умовах поліцейської служби набуває особливої специфіки. Зважаючи на можливість залучення до служби в нічний час, у вихідні та святкові дні, а також до виконання завдань в умовах надзвичайних ситуацій, адміністративно-правове регулювання повинно забезпечувати баланс між інтересами служби та потребою відновлення фізичних і психологічних ресурсів працівника.

Право на соціальний захист також посідає центральне місце в системі трудових прав поліцейських. Воно включає гарантії медичного забезпечення, страхування життя і здоров'я, соціальні виплати у випадку поранення, інвалідності чи загибелі під час виконання службових обов'язків, а також належне пенсійне забезпечення після завершення служби. У науковій літературі це право справедливо розглядається як одна з основних форм державного визнання особливої суспільної значущості поліцейської діяльності. Особливого значення набуває право на професійне зростання та службове просування. У

теоретичному вимірі воно відображає принцип професіоналізму державної служби та передбачає можливість підвищення кваліфікації, проходження спеціального навчання, участі в атестаційних процедурах і просування по службі залежно від професійних досягнень, рівня компетентності та результатів службової діяльності. Важливим аспектом є також право на охорону праці та безпечні умови несення служби. З урахуванням підвищеного рівня ризику в діяльності поліцейських це право має особливу вагу, оскільки пов'язане із захистом життя та здоров'я працівників правоохоронних органів. У цьому контексті адміністративно-правові норми повинні забезпечувати не лише формальне закріплення гарантій, а й ефективні механізми їх практичної реалізації.

З теоретико-правової точки зору реалізація трудових прав поліцейських відбувається в межах службових правовідносин, які мають виразний публічно-правовий характер. Це означає, що зміст відповідних прав та порядок їх реалізації визначаються імперативними нормами, обов'язковими для виконання як поліцейськими, так і органами управління в системі Національної поліції України. Особливу роль у формуванні правового механізму відіграють основоположні принципи, серед яких слід виділити законність, рівність, соціальну справедливість, професіоналізм, верховенство права та державний захист поліцейських. Саме ці принципи визначають зміст і спрямованість адміністративно-правового регулювання, формують правову основу службово-трудових відносин і забезпечують реальність реалізації закріплених законом прав.

Таким чином, теоретико-правові основи реалізації трудових прав поліцейських становлять цілісну систему правових норм, принципів і гарантій, що забезпечують належне функціонування поліцейської служби та захист професійних інтересів її працівників. Їх подальше наукове осмислення має

важливе значення для вдосконалення законодавства та підвищення ефективності діяльності Національної поліції України.

Особливості адміністративно-правового механізму реалізації трудових прав поліцейських у системі Національної поліції України становлять один із ключових напрямів наукового дослідження у сфері адміністративного права, оскільки саме через відповідний механізм забезпечується реальне здійснення, охорона та захист прав осіб, які проходять службу в правоохоронних органах. У сучасних умовах реформування системи публічного управління та підвищення вимог до діяльності Національної поліції питання ефективності такого механізму набуває особливого значення, оскільки безпосередньо впливає на рівень правової захищеності поліцейських, їхню професійну мотивацію та якість виконання службових обов'язків.

Адміністративно-правовий механізм у цьому контексті доцільно розглядати як цілісну систему правових засобів, методів, процедур та гарантій, за допомогою яких забезпечується практична реалізація трудових прав поліцейських. Його сутність полягає не лише у формальному закріпленні відповідних прав у нормативно-правових актах, а й у створенні дієвих інструментів для їх фактичного здійснення, охорони та відновлення у випадку порушення. Саме через норми адміністративного права визначаються межі службових повноважень, порядок прийняття управлінських рішень, процедури проходження служби та способи захисту прав поліцейських. Одним із фундаментальних елементів цього механізму є порядок проходження служби в органах Національної поліції України. Він охоплює комплекс адміністративних процедур, починаючи з добору кандидатів на службу та завершуючи припиненням службових правовідносин. Прийняття на службу здійснюється за результатами конкурсного відбору, перевірки професійної придатності, стану здоров'я, фізичної підготовки та морально-ділових якостей кандидата. Такий підхід відображає принцип професіоналізму та законності в системі публічної служби.

Призначення на посаду, переведення, переміщення в межах системи органів поліції, присвоєння спеціальних звань та просування по службі також мають чітко визначений адміністративно-правовий порядок. Особливого значення у цьому аспекті набувають атестаційні процедури, які покликані оцінювати рівень професійної компетентності поліцейського, відповідність займаній посаді та перспективи подальшого кар'єрного зростання. З наукової точки зору атестація виступає важливим інструментом забезпечення якості кадрового складу Національної поліції та одночасно гарантією реалізації права поліцейського на професійний розвиток.

Важливим складником адміністративно-правового механізму є інститут дисциплінарної відповідальності. Він виконує не лише каральну, а й превентивну та регулятивну функції, спрямовані на підтримання службової дисципліни та законності в діяльності поліцейських. Разом із тим застосування дисциплінарних стягнень повинно здійснюватися з безумовним дотриманням принципів об'єктивності, пропорційності та процесуальної справедливості, оскільки необґрунтоване притягнення до відповідальності може порушувати трудові права працівника. Особливе місце у структурі досліджуваного механізму посідає питання грошового забезпечення поліцейських. У правовому та соціальному аспектах воно є однією з основних гарантій реалізації права на працю та належний рівень матеріального забезпечення. До його структури входять посадовий оклад, надбавки за спеціальне звання, вислугу років, особливі умови служби, роботу в нічний час, преміальні виплати та інші види матеріального стимулювання. Належний рівень фінансового забезпечення не лише сприяє соціальній стабільності поліцейських, а й виступає важливим чинником підвищення мотивації до сумлінного виконання службових обов'язків.

У сучасних умовах особливої уваги потребує питання достатності та своєчасності виплати грошового забезпечення, оскільки саме матеріальна складова безпосередньо впливає на рівень професійної зацікавленості, стійкість

до корупційних ризиків та загальну ефективність діяльності правоохоронного органу. У цьому аспекті адміністративно-правовий механізм повинен передбачати чіткі гарантії недопущення необґрунтованого зменшення виплат або затримки їх нарахування. Не менш важливим елементом є забезпечення права на відпочинок, яке в умовах служби в поліції має специфічний характер. Особливості службової діяльності поліцейських обумовлюють встановлення спеціального режиму робочого часу, що включає чергування, позмінну роботу, виконання завдань у нічний час, у вихідні та святкові дні, а також можливість невідкладного залучення до служби у зв'язку з надзвичайними ситуаціями чи загрозами громадській безпеці.

З огляду на це адміністративно-правове регулювання повинно забезпечувати належний баланс між інтересами служби та правом поліцейського на фізичне і психологічне відновлення. Відсутність такого балансу може призводити до професійного вигорання, зниження рівня працездатності та підвищення ризику професійних помилок. Саме тому питання режиму служби, надання щорічних та додаткових відпусток, компенсації за понаднормову роботу мають важливе значення в системі трудових гарантій. Окремого наукового аналізу потребує механізм захисту трудових прав поліцейських, який є невід'ємною частиною адміністративно-правового регулювання. Його сутність полягає у створенні системи правових засобів, за допомогою яких працівник поліції може оскаржити неправомірні рішення, дії чи бездіяльність керівництва. До таких засобів належить адміністративний порядок оскарження, що передбачає подання скарг до вищестоящих органів або посадових осіб.

Важливу роль відіграє дисциплінарне провадження, в межах якого вирішуються питання щодо правомірності застосування заходів дисциплінарного впливу. Значущим елементом також виступає судовий захист, який забезпечує можливість звернення до адміністративного суду з метою поновлення порушених прав, скасування незаконних рішень або відшкодування завданої шкоди. Суттєве

значення має діяльність органів внутрішнього контролю, які здійснюють перевірку законності рішень та дій посадових осіб у системі Національної поліції. У межах компетенції важливу роль може відігравати й прокурорський нагляд, спрямований на забезпечення додержання вимог законодавства та недопущення порушення прав працівників поліції.

На практиці реалізація трудових прав поліцейських супроводжується низкою проблем, які потребують наукового осмислення та законодавчого реагування. Серед найбільш поширених слід виокремити недостатню конкретизацію окремих правових норм, що створює можливості для їх неоднозначного тлумачення, надмірне службове навантаження, випадки недотримання режиму робочого часу, недостатній рівень соціального та матеріального забезпечення, а також недосконалість процедур оскарження управлінських рішень. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває питання подальшого вдосконалення адміністративного законодавства у сфері реалізації трудових прав поліцейських. Доцільним видається деталізувати процедури захисту прав, удосконалити нормативне регулювання режиму службового часу, посилити гарантії соціального та пенсійного забезпечення, а також підвищити рівень процесуальних гарантій при застосуванні дисциплінарної відповідальності.

Таким чином, адміністративно-правовий механізм реалізації трудових прав поліцейських є складною багаторівневою системою, що поєднує правові норми, організаційні процедури та гарантії захисту прав. Його ефективність безпосередньо впливає на стабільність функціонування Національної поліції України та рівень правової захищеності її працівників.

Отже, адміністративно-правові засади реалізації трудових прав поліцейських у системі Національної поліції України становлять комплекс правових норм і механізмів, спрямованих на забезпечення належного проходження служби, соціального захисту та професійної діяльності поліцейських. Серед основних напрямів удосконалення адміністративно-

правового регулювання доцільно виокремити підвищення рівня соціальних гарантій, вдосконалення механізму оскарження рішень керівництва, а також посилення правового захисту поліцейських в умовах підвищеного службового навантаження. Ефективна реалізація трудових прав поліцейських є необхідною умовою належного функціонування Національної поліції України та забезпечення правопорядку в державі.

Фальчевська Іванна Валеріївна,

поліцейський офіцер громади сектору взаємодії з громадами

Відділу поліції №1 Вінницького районного управління поліції

ГУНП у Вінницькій області

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-4522-5894>

Науковий керівник: Іванцов Володимир Олександрович

кандидат юридичних наук, доцент, начальник відділу аспірантури (ад'юнктури)

і докторантури, професор кафедри адміністративної діяльності навчально-

наукового інституту No 3

Харківського національного університету внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2904-0466>

ФУНКЦІОНАЛЬНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІНСПЕКТОРІВ СЛУЖБИ ОСВІТНЬОЇ БЕЗПЕКИ

Сучасний стан розвитку суспільних відносин в Україні, зокрема у сфері забезпечення правопорядку та безпеки учасників освітнього процесу, обумовлює необхідність удосконалення адміністративно-правових механізмів превентивної діяльності в закладах освіти. Особливого значення в цьому контексті набуває діяльність інспекторів служби освітньої безпеки, які покликані забезпечувати належний рівень правопорядку, профілактику правопорушень серед дітей та молоді, а також формування безпечного освітнього середовища.

Адміністративно-правове регулювання превентивної діяльності інспекторів служби освітньої безпеки являє собою систему правових норм, принципів, методів та організаційних засобів, спрямованих на врегулювання суспільних відносин у сфері забезпечення безпеки освітнього середовища [1, с. 25].

Функціональний аспект такого регулювання проявляється через визначення основних напрямів діяльності інспекторів. До них належать профілактика правопорушень серед здобувачів освіти, виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню протиправних діянь, проведення роз'яснювальної та виховної роботи, взаємодія з адміністрацією закладів освіти, педагогічними працівниками, батьками та органами державної влади [2, с. 230].

Особливістю правового статусу інспекторів служби освітньої безпеки є поєднання правоохоронної, соціально-педагогічної та консультативної функцій. Це зумовлює міжгалузевий характер правового регулювання їх діяльності, оскільки відповідні правовідносини охоплюються нормами адміністративного, освітнього, інформаційного та, у певних випадках, ювенального права. Методологічна основа дослідження даного інституту полягає у застосуванні системного, функціонального та комплексного підходів. Системний підхід дозволяє розглядати превентивну діяльність як цілісну сукупність взаємопов'язаних елементів, а функціональний - визначити зміст і призначення кожного напрямку роботи інспектора [3, с. 35].

Суттєве значення має принцип законності, який передбачає, що всі дії інспектора повинні здійснюватися виключно в межах повноважень, визначених законодавством України. Не менш важливими є принципи гуманізму, пріоритету прав дитини, пропорційності заходів впливу та партнерської взаємодії з учасниками освітнього процесу.

Функціонально-методологічні засади превентивної діяльності інспекторів служби освітньої безпеки розкриваються через конкретні форми та методи реалізації їх повноважень. Однією з основних функцій є профілактична, що полягає у запобіганні вчиненню адміністративних та інших правопорушень у закладах освіти. Реалізація цієї функції здійснюється шляхом проведення бесід, лекцій, інформаційно-просвітницьких заходів, моніторингу стану дисципліни та виявлення осіб, схильних до протиправної поведінки [4, с. 73]. Наступною

важливою функцією є координаційна, яка полягає у взаємодії інспектора з адміністрацією закладу освіти, психологічною службою, органами ювенальної превенції, службами у справах дітей та батьками. Така взаємодія спрямована на своєчасне реагування на ризикові ситуації та формування комплексної системи захисту прав та законних інтересів дітей.

Методологічно важливим є використання превентивних методів адміністративного впливу, які мають попереджувальний, а не каральний характер. До них належать роз'яснення правових норм, офіційне попередження, проведення індивідуальної профілактичної роботи, організація правових тренінгів та тематичних заходів. Особливе значення має аналітична функція, яка передбачає вивчення причин та умов, що сприяють виникненню конфліктних ситуацій, булінгу, проявів насильства або інших порушень порядку в освітньому середовищі [5, с. 121]. На основі такого аналізу формуються пропозиції щодо вдосконалення локальних нормативних актів та внутрішніх процедур закладу освіти.

У сучасних умовах важливою складовою методологічних засад є використання ризик-орієнтованого підходу, що дозволяє зосередити увагу на найбільш вразливих категоріях здобувачів освіти та потенційно небезпечних ситуаціях.

Отже, функціонально-методологічні засади адміністративно-правового регулювання превентивної діяльності інспекторів служби освітньої безпеки становлять комплексну систему правових, організаційних та методичних елементів, спрямованих на забезпечення безпечного освітнього середовища.

Список використаних джерел

1. Музичук О. М., Зінченко Д.А. Адміністративно-правові механізми інституційного становлення Служби освітньої безпеки Національної поліції в системі публічного адміністрування України. *Сталий розвиток правоохоронної системи та публічної безпеки в умовах глобальних трансформацій: зб.*

матеріалів Кругл. Столу. ГО «Центр наук.-дослід. ініціатив». Вінниця. «ГО ЦНДІ». 2026. С. 22-29.

2. Гопко Д. О., Зінченко Д.А. Особливості взаємодії Національної поліції з іншими органами державної влади в умовах воєнного стану. *Захист та дотримання прав громадян органами Національної поліції України в умовах воєнного стану : тези доп. учасників наук.-практ. конф. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця. ХНУВС. 2023. С. 230-231.*

3. Зінченко Д. А. Адміністративно-правові форми діяльності Служби освітньої безпеки Національної поліції. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Нац. акад. правових наук України. Вінниця. ХНУВС. 2025. С. 34-37.*

4. Зінченко Д. А. Напрями діяльності Служби освітньої безпеки Національної поліції. *Сучасні виклики та загрози системі національної стійкості України: [матеріали Круг. столу] / ГО "Молодіжна Організація Починаючих Лідерів". Вінниця. ГО МОПЛ. 2025. С. 69-75.*

5. Зінченко Д. А. Поняття та особливості безпечного освітнього середовища як об'єкту адміністративно-правового забезпечення. *Стратегії сталого розвитку суспільства в умовах сучасних глобальних викликів / ГО «Молодіжна Організація Починаючих Лідерів. Кам'янське. ГО МОПЛ. 2025. С. 120-125.*

Зінченко Данііл Анатолійович,

ад'юнкт відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури

старший лейтенант поліції

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8089-0511>

Науковий керівник: Музичук Олександр Миколайович,

проректор, заслужений юрист України, доктор юридичних наук, професор

Харківського національного університету внутрішніх справ

полковник поліції

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8367-2504>

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОФІЛАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ ОСВІТНЬОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ПРАВОПОРУШЕННЯМ СЕРЕД УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

У сучасних умовах забезпечення безпеки в закладах освіти є одним із ключових напрямів державної політики у сфері захисту прав дитини та підтримання публічного порядку. Освітнє середовище повинно бути не лише простором для навчання, а й місцем, де кожен учасник освітнього процесу - учень, педагог, батьки та адміністрація - відчувається захищеним. Останніми роками особливої актуальності набули питання протидії булінгу, насильству, правопорушенням серед неповнолітніх, а також формування правової культури молоді. Саме з цією метою в структурі Національної поліції України була створена Служба освітньої безпеки, діяльність якої спрямована на профілактику правопорушень та створення безпечного освітнього простору.

Нормативно-правове забезпечення діяльності Служби освітньої безпеки Національної поліції України становить цілісну багаторівневу систему правових

норм, яка визначає її правовий статус, основні завдання, межі компетенції, форми профілактичної роботи та механізми взаємодії з іншими суб'єктами освітнього процесу. Особливість такого регулювання полягає в тому, що воно поєднує норми конституційного, адміністративного, освітнього та спеціального поліцейського законодавства.

Фундаментальне значення у цій системі має Конституція України, оскільки саме вона закладає основоположні правові орієнтири для функціонування державних інституцій у сфері захисту прав людини та дитини. Відповідно до статті 3 Конституції, людина, її життя, здоров'я, честь, гідність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю [1]. Це положення є базовим для розуміння сутності діяльності Служби освітньої безпеки, адже її головне призначення полягає саме у забезпеченні безпечного середовища для здобувачів освіти та інших учасників освітнього процесу. Не менш важливим є положення статті 53, якою гарантується право кожного на освіту, що передбачає не лише доступ до навчання, але й створення умов для його безпечного здійснення [1].

Ключовим спеціальним законодавчим актом є Закон України «Про Національну поліцію», який визначає правові та організаційні засади діяльності поліції, її завдання та принципи функціонування. Саме цей закон закріплює превентивну функцію поліції як один із головних напрямів її діяльності. Зокрема, стаття 23 визначає, що поліція здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень, а також вживає заходів щодо виявлення причин і умов, які сприяють їх виникненню [2]. Це положення має безпосереднє значення для діяльності Служби освітньої безпеки, оскільки саме в його межах реалізується профілактична робота в закладах освіти.

Важливе місце у правовому регулюванні займають також Закон України «Про освіту» та Закон України «Про повну загальну середню освіту». У цих актах закріплено обов'язок закладів освіти створювати безпечне, здорове та інклюзивне освітнє середовище. Законодавець прямо покладає на адміністрацію

закладу освіти обов'язок забезпечувати захист учнів від будь-яких форм фізичного, психологічного чи економічного насильства, а також вживати заходів щодо протидії булінгу. Саме в межах цих положень формується правова основа для взаємодії між закладом освіти та поліцейськими підрозділами, які здійснюють профілактичну діяльність [3]. Особливого значення у сучасних умовах набуває наказ Міністерства внутрішніх справ України від 01 жовтня 2024 року № 663, яким затверджено Інструкцію з організації роботи підрозділів Національної поліції України із забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти [4]. Цей нормативно-правовий акт фактично є спеціальним документом, що деталізує порядок діяльності поліцейських у закладах освіти та конкретизує механізми реалізації превентивної функції. Інструкція визначає, що поліцейські здійснюють профілактичну діяльність, спрямовану на попередження правопорушень, усунення загроз життю та здоров'ю учасників освітнього процесу, протидію булінгу, інформування щодо безпеки в кіберпросторі та взаємодію з адміністрацією закладу освіти, педагогами й батьками.

Важливим аспектом є те, що зазначена Інструкція не лише закріплює загальні функції, а й визначає конкретні форми діяльності, серед яких: проведення профілактичних бесід, участь у засіданнях комісій з розгляду випадків булінгу, інформування про загрози в кіберпросторі, а також реагування на надзвичайні ситуації у закладах освіти. Таким чином, цей документ виконує роль спеціального нормативного акта, що забезпечує практичну реалізацію положень законів. Окрему роль у нормативному регулюванні відіграють локальні акти закладів освіти, які конкретизують загальнодержавні норми з урахуванням особливостей конкретного навчального закладу. До таких актів належать правила внутрішнього розпорядку, плани заходів щодо протидії булінгу, алгоритми евакуації, інструкції реагування на надзвичайні ситуації, положення про пропускний режим та порядок взаємодії з працівниками поліції. Саме ці

документи забезпечують реалізацію загальних правових приписів на практичному рівні.

На нашу думку, нормативно-правова база діяльності Служби освітньої безпеки має комплексний характер і охоплює як норми загального законодавства, що визначають основні засади діяльності Національної поліції, так і спеціальні приписи, спрямовані на забезпечення безпечного освітнього середовища. Такий підхід дозволяє забезпечити належний рівень правового регулювання профілактичної діяльності та створити умови для ефективного запобігання правопорушенням серед учасників освітнього процесу.

Профілактична діяльність Служби освітньої безпеки Національної поліції України має виразний попереджувальний характер і спрямована передусім на недопущення правопорушень серед учасників освітнього процесу. Її сутність полягає не стільки у реагуванні на вже вчинене протиправне діяння, скільки у своєчасному виявленні причин, умов та поведінкових факторів, які можуть сприяти його виникненню. Саме превентивний підхід є визначальним для сучасної моделі діяльності Служби освітньої безпеки, оскільки він дозволяє мінімізувати ризики формування девіантної поведінки серед дітей та підлітків ще на ранніх етапах.

Особливість цієї діяльності полягає в тому, що вона поєднує правоохоронний, соціально-педагогічний та виховний компоненти. У практичному вимірі це проявляється у проведенні системної профілактичної роботи зі здобувачами освіти, педагогічними працівниками та батьками. Важливе місце посідають профілактичні бесіди з учнями, під час яких працівники служби роз'яснюють питання правомірної поведінки, відповідальності за вчинення адміністративних і кримінальних правопорушень, а також наслідки участі у протиправній діяльності. Такі бесіди мають не лише інформаційний, а й виховний характер, оскільки спрямовані на формування правової свідомості та закріплення у дітей розуміння меж допустимої поведінки. Суттєву роль у

профілактичній роботі відіграють правопросвітницькі лекції, тренінги та тематичні зустрічі. Їх зміст охоплює питання безпечної поведінки в освітньому середовищі, попередження насильства, запобігання булінгу та кібербулінгу, а також правила безпечного користування цифровими технологіями. В умовах сучасного інформаційного суспільства саме кіберпростір стає одним із найбільш ризикованих середовищ для дітей, що обумовлює необхідність активної просвітницької роботи щодо захисту від цифрових загроз, шахрайства, психологічного тиску в соціальних мережах та залучення до небезпечних онлайн-спільнот.

Окремим напрямом профілактичної діяльності є виявлення осіб, схильних до девіантної поведінки. Йдеться про дітей, у поведінці яких простежуються ознаки агресивності, соціальної ізоляції, схильності до конфліктності, порушення дисципліни або участі у протиправних діях. У таких випадках діяльність працівників Служби освітньої безпеки має адресний характер і передбачає індивідуальну профілактичну роботу, що здійснюється у взаємодії з педагогами, психологами, соціальними службами та батьками. Саме раннє виявлення таких осіб дозволяє попередити можливе вчинення правопорушення та сприяти соціальній адаптації дитини. Не менш важливою складовою профілактичної функції є участь у вирішенні конфліктних ситуацій, які виникають у межах освітнього середовища. Практика свідчить, що значна частина правопорушень серед неповнолітніх має своїм підґрунтям саме невирішені міжособистісні конфлікти, психологічний тиск або тривале перебування у стані соціальної напруги. У цьому контексті працівники служби виконують не лише функцію представника правоохоронного органу, але й посередницьку роль, спрямовану на зниження рівня конфліктності та попередження ескалації ситуації. Особливу увагу слід приділити протидії булінгу та кібербулінгу, оскільки ці явища залишаються одними з найпоширеніших форм правопорушень у шкільному середовищі. Їх небезпека полягає у тому, що вони мають тривалий психологічний

вплив на потерпілу особу, можуть спричиняти серйозні емоційні травми та негативно впливати на освітній процес загалом. Саме тому діяльність Служби освітньої безпеки у цьому напрямі включає як виявлення таких випадків, так і проведення профілактичної та роз'яснювальної роботи з усіма сторонами конфлікту. Важливо підкреслити, що профілактика здійснюється не лише щодо учнів, а й щодо всіх учасників освітнього процесу. Значне місце у цій роботі займає взаємодія з педагогічним колективом та батьками. Працівники служби можуть проводити роз'яснювальну роботу з учителями щодо алгоритмів реагування на прояви насильства, агресивної поведінки, булінгу або інших ризикових ситуацій. Водночас співпраця з батьками дозволяє виявити фактори, які можуть впливати на поведінку дитини поза межами закладу освіти, що має важливе значення для комплексної профілактики.

Суттєвим напрямом діяльності є також формування у дітей поваги до закону, відповідального ставлення до власної поведінки та усвідомлення юридичних наслідків протиправних дій. У цьому аспекті профілактична функція Служби освітньої безпеки виходить за межі суто поліцейської діяльності та набуває ознак наставницької і виховної роботи. Саме такий підхід дозволяє не лише зменшувати кількість правопорушень, але й формувати правосвідоме покоління, здатне діяти відповідально в суспільстві.

Отже, нормативно-правове регулювання профілактичної діяльності Служби освітньої безпеки Національної поліції України є важливою складовою механізму забезпечення безпечного освітнього середовища та запобігання правопорушенням серед учасників освітнього процесу. Проведений аналіз засвідчив, що правову основу такої діяльності становлять норми Конституції України, законодавства у сфері поліцейської та освітньої діяльності, а також спеціальні підзаконні акти, які визначають повноваження, форми та методи профілактичної роботи.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. База даних «Законодавство України» / Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 10.04.2026).
2. Про Національну поліцію : Закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII. Законодавство України / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 10.04.2026).
3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 10.04.2026).
4. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів Національної поліції України із забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти : Наказ МВС України від 01 жовт. 2024 р. № 663. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1590-24#Text> (дата звернення: 10.04.2026).

Чишко Катерина Олександрівна,

*провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем правового забезпечення діяльності поліції та протидії злочинності навчально-наукового інституту № 2 , кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри адміністративної діяльності
капітан поліції*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8810-7950>

ЦИФРОВЕ (ТЕХНОЛОГІЧНЕ) ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО: НОВІ ФОРМИ КОНТРОЛЮ ТА КІБЕРПЕРЕСЛІДУВАННЯ

Упродовж останніх років цифрові технології стали невід’ємною частиною повсякденного життя, що значно розширило можливості комунікації, доступу до інформації та управління фінансами. Водночас розвиток цифрового середовища створив нові ризики, зокрема трансформував традиційні форми домашнього насильства у приховані, технологічно опосередковані практики контролю. В Україні проблема домашнього насильства регулюється Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», однак цифровий вимір цього явища ще не отримав достатнього нормативного та наукового осмислення. Цифрове або технологічне домашнє насильство проявляється через використання смартфонів, соціальних мереж, онлайн-банкінгу та інших електронних сервісів для контролю, обмеження свободи та психологічного тиску на постраждалу особу. Такі дії часто залишаються непоміченими або сприймаються як «звичайна турбота», що ускладнює їх виявлення та правову оцінку.

Цифрове домашнє насильство є різновидом психологічного та економічного насильства, що здійснюється із застосуванням сучасних технологій. Його ключовою ознакою є систематичне використання технічних засобів для контролю поведінки, переміщень, комунікації та фінансових ресурсів іншої особи.

Однією з найбільш поширених форм є стеження через смартфони. Це може включати встановлення спеціальних програм для відстеження місцезнаходження через GPS, доступ до геолокації через мобільні додатки або приховане підключення до облікових записів [1, с. 118]. У багатьох випадках такі дії здійснюються без відома постраждалої особи, що порушує її право на приватність, гарантоване Конституцією України.

Окрему загрозу становить контроль через соціальні мережі. Насильник може вимагати доступ до особистих сторінок, перевіряти листування, обмежувати коло спілкування або здійснювати психологічний тиск через повідомлення та коментарі [1, с. 120]. У деяких випадках використовуються методи кіберпереслідування, коли особа систематично надсилає погрози, контролює активність або створює фейкові акаунти для стеження. Цифрові технології також дозволяють здійснювати прихований контроль за допомогою синхронізації пристроїв. Наприклад, доступ до електронної пошти або хмарних сервісів дає змогу відстежувати дії людини, її контакти та навіть документи. Такий рівень втручання у приватне життя створює постійний стан психологічної напруги та залежності.

Важливо зазначити, що подібні дії можуть підпадати під ознаки кримінальних правопорушень, зокрема порушення недоторканності приватного життя або несанкціонованого втручання в роботу електронних систем. Проте на практиці їх кваліфікація ускладнюється через недостатню обізнаність як постраждалих осіб, так і правоохоронних органів.

Окремим напрямом цифрового домашнього насильства є контроль фінансів через онлайн-банкінг та інші електронні платіжні системи. З розвитком цифрових фінансових послуг з'явилася можливість повного дистанційного управління рахунками, що у разі зловживання створює умови для економічного тиску. Насильник може отримати доступ до банківських акаунтів шляхом примусу до розкриття паролів або використання спільних пристроїв. Це дозволяє

контролювати витрати, обмежувати доступ до коштів або навіть повністю позбавляти особу фінансової самостійності. У деяких випадках застосовуються більш приховані методи, такі як підключення сповіщень про всі транзакції або встановлення лімітів на витрати.

Цифровий контроль фінансів часто супроводжується психологічним тиском, коли кожна фінансова дія постраждалої особи піддається критиці або санкціям. Це формує залежність і знижує можливість самостійного прийняття рішень [2, с. 235]. В умовах домашнього насильства така практика є формою економічного насильства, передбаченого українським законодавством. Складність протидії полягає в тому, що подібні дії часто здійснюються в межах формально «добровільного» доступу до рахунків. Наприклад, відкриття спільного рахунку або передача даних для входу може виглядати як довіра, але надалі використовується для контролю. У таких випадках важливо враховувати не лише юридичний аспект доступу, але й наявність примусу чи залежності.

Запобігання цифровому економічному насильству потребує комплексного підходу. З одного боку, необхідно підвищувати цифрову грамотність населення, зокрема щодо безпечного користування банківськими сервісами. З іншого боку, важливо вдосконалювати механізми реагування з боку банківських установ, які можуть виявляти підозрілі дії та інформувати клієнтів про ризики.

Можемо зробити висновок, що цифрове домашнє насильство поступово набуває ознак самостійного та суспільно значущого явища, яке поєднує психологічний, економічний та інформаційний вплив на особу через використання сучасних технологій. Застосування смартфонів, соціальних мереж і онлайн-банкінгу розширює можливості контролю та тиску, водночас ускладнюючи своєчасне виявлення таких дій і їх належну правову оцінку. Чинне законодавство України у сфері протидії домашньому насильству створює загальну основу для реагування на подібні прояви, однак потребує подальшого уточнення з урахуванням цифрового середовища. Доцільним є конкретизація

поняття технологічного насильства, удосконалення механізмів його фіксації, а також підвищення рівня підготовки фахівців, які здійснюють реагування на такі правопорушення. Разом із цим, ефективність протидії значною мірою залежить від поєднання правових, освітніх і практичних заходів. Підвищення цифрової обізнаності населення, зміцнення гарантій захисту приватного життя та розвиток інструментів безпечного користування електронними сервісами сприятимуть зниженню рівня поширення цього явища. Подальші наукові дослідження мають бути спрямовані на поглиблення розуміння механізмів цифрового насильства та вироблення дієвих рекомендацій для його попередження.

Список використаних джерел:

1. Зінченко Д. А., Макарова О.П. Аналіз ризиків і стратегій захисту від кібератак у сучасному цифровому світі. Протидія кіберзлочинності та торгівлі людьми : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця. ХНУВС. 2023. С. 118-121.
2. Зінченко Д. А. Загальні питання розвитку адміністративного права в запобіганні домашньому насильству. Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця. ХНУВС. 2023. С. 234-238.

КОЛДАШОВ Артур Олегович

викладач кафедри права Національної безпеки та правової роботи

Військово-юридичний інститут Національного юридичного університету імені

Ярослава Мудрого, доктор філософії, майор,

ORCID ID: 0000-0002-2461-1880

РОЗВІДУВАЛЬНІ ОРГАНИ УКРАЇНИ ТА РУМУНІЇ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Актуальність порівняльно-правового аналізу організації та діяльності розвідувальних органів України та Румунії зумовлена їх спільним перебуванням у зоні підвищених безпекових ризиків, а також тісною співпрацею розвідувальних органів України та Румунії з євроатлантичними структурами безпеки.

Воєнна розвідка – це сукупність заходів військового командування всіх ступенів щодо добування і вивчення відомостей про противника. Вона включає в себе діяльність командирів і штабів з організації розвідки, безпосередні дії підрозділів і розвідувальних органів щодо добування необхідних відомостей про противника і роботу зі збору, узагальнення, опрацювання цих відомостей та підготовку доповіді командуванню.

Силами розвідки називають штатні розвідувальні підрозділи, підрозділи родів військ, спеціальних військ і служб, які призначені для ведення розвідки. Засоби розвідки – це розвідувальна й бойова техніка, за допомогою яких ці підрозділи виконують свої завдання. Розвідувальний орган – це штатний або тимчасово створений підрозділ (група) з необхідними засобами, призначений для виконання визначених розвідувальних завдань [1].

Україна намагається привести організацію діяльності спеціальних органів,

зокрема, органів розвідки, до міжнародних стандартів, приділяючи особливу увагу вирішенню ними розвідувальних завдань на підставі закону, дотримання конституційних прав і свобод людини й громадянина [2].

Розвідувальні органи України - це державні органи, уповноважені Законом України «Про розвідку» здійснювати розвідувальну діяльність з метою захисту національних інтересів України від зовнішніх загроз. Розвідувальними органами України є: Служба зовнішньої розвідки України, Головне управління розвідки Міністерства оборони України, розвідувальний орган Державної прикордонної служби України [3].

Організаційна структура та гранична чисельність розвідувального органу Державної прикордонної служби України, визначаються Президентом України в порядку, визначеному законом, і не входять до структури та чисельності Державної прикордонної служби України. Керівника розвідувального органу Державної прикордонної служби України, призначає на посаду Президент України за поданням Голови Державної прикордонної служби України. Повноваження міністра внутрішніх справ, через якого Кабінетом Міністрів України спрямовується та координується Державна прикордонна служба України, не поширюються на питання організації діяльності розвідувального органу Державної прикордонної служби України [4].

З метою ефективного виконання завдань розвідки в Україні функціонує розвідувальне співтовариство, суб'єктами якого є: координаційний орган з питань розвідки, розвідувальні органи, визначені Законом України «Про розвідку», Служба безпеки України, визначені Радою національної безпеки і оборони України інші складові сектору безпеки і оборони, що залучаються розвідувальними органами до виконання розвідувальних завдань. Оперативні підрозділи Центрального управління Служби безпеки України, що здійснюють контррозвідувальну діяльність, відповідно до Закону України «Про розвідку», можуть проводити розвідувальні заходи. Загальна координація діяльності

суб'єктів розвідувального співтовариства здійснюється Радою національної безпеки і оборони України [3].

Відповідно до статті 106 Конституції України Президентом України як постійно діючий допоміжний або інший визначений орган для сприяння реалізації повноважень Президента України, у тому числі як Голови Ради національної безпеки і оборони України, забезпечення взаємодії, розвитку та координації спільної діяльності суб'єктів розвідувального співтовариства може утворюватися Координаційний орган з питань розвідки [4].

Положення про координаційний орган з питань розвідки та його персональний склад затверджуються Президентом України. Рішення координаційного органу з питань розвідки, введені в дію актами Президента України, є обов'язковими до виконання всіма суб'єктами розвідувального співтовариства. Здійснення розвідувальної діяльності іншими, державними органами, військовими формуваннями, підприємствами, установами, організаціями будь-якої форми власності або фізичними особами забороняється, крім проведення розвідувальних заходів та здійснення спеціальної розвідки іншими суб'єктами розвідувального співтовариства у випадках, передбачених Законом України «Про розвідку» [3].

Розвідувальні органи Румунії становлять цілісну, організовану систему органів публічної адміністрації, на які покладено виконання завдань у сфері розвідувальної, контррозвідувальної та аналітичної діяльності з метою забезпечення національної безпеки Румунії від зовнішніх загроз. Особливістю системи розвідувальних органів Румунії є поєднання функціональної спеціалізації окремих органів із наявністю централізованого координаційного механізму, що забезпечує інтеграцію розвідувальної інформації та узгодженість дій розвідувальних органів Румунії.

Серед розвідувальних органів Румунії провідне місце займають Служба розвідки Румунії, Служба зовнішньої розвідки Румунії, а також Генеральний

директорат розвідки Міністерства національної оборони Румунії. Кожен із зазначених розвідувальних органів виконує власні специфічні функції, що охоплюють відповідні сегменти військової розвідки.

Основною розвідувальною службою Румунії є Служба розвідки Румунії. Служба розвідки Румунії була офіційно створена 26 березня 1990 року і є основною розвідувальною службою Румунії. Діяльність Служби розвідки Румунії спрямована на виявлення, попередження та нейтралізацію загроз національній безпеці Румунії функціонально вона забезпечує збір, обробку, аналіз і передачу розвідувальної інформації вищим органам державної влади, включаючи президента Румунії, уряд Румунії та інші уповноважені органи публічної адміністрації.

Окрім Служби розвідки Румунії в Румунії діє Служба зовнішньої розвідки Румунії, у свою чергу, реалізує функції, пов'язані із забезпеченням національних інтересів Румунії за її межами. Діяльність Служби зовнішньої розвідки Румунії має закритий характер і регламентується нормами конституційного та спеціального військового законодавства. Однією з ключових рис правового статусу Служби зовнішньої розвідки Румунії є надання їй розширених повноважень щодо застосування спеціальних методів і засобів розвідувальної діяльності, включаючи можливість отримання інформації від широкого кола суб'єктів — як державних, так і приватних. Водночас рівень секретності, що супроводжує діяльність Служби зовнішньої розвідки Румунії, обумовлює обмежений рівень публічної підзвітності, що є характерною рисою більшості розвідувальних служб у світі.

Крім Служби розвідки Румунії та Служби зовнішньої розвідки Румунії, розвідувальні функції покладені на Генеральний директорат розвідки Міністерства національної оборони Румунії. Основною функцією Генерального директорату розвідки Міністерства національної оборони Румунії є забезпечення Збройних сил Румунії актуальною розвідувальною інформацією військово-

стратегічного, оперативного та тактичного рівнів. Діяльність Генерального директорату розвідки Міністерства національної оборони Румунії тісно пов'язана із завданнями оборонного планування, оцінки військових загроз для Румунії.

Ключовим елементом забезпечення ефективності розвідувальної діяльності в Румунії є створення у 2005 році Національного розвідувального співтовариства. Національне розвідувальне співтовариство Румунії виконує функції надвідомчої координації, що полягає у забезпеченні узгодженості діяльності всіх суб'єктів розвідувальної діяльності. До компетенції Національного розвідувального співтовариства входить не лише координація діяльності Служби розвідки Румунії, Служби зовнішньої розвідки та Генерального директорату розвідки Міністерства національної оборони Румунії, але й інтеграція інформаційних потоків, централізована обробка інформаційних потоків та підготовка аналітичних інформаційних продуктів для політичного керівництва Румунії. Особливого значення набуває аналітична функція Національного розвідувального співтовариства, яка дозволяє політичному керівництву Румунії здійснювати комплексну оцінку загроз національній безпеці, формувати стратегічні прогнози та забезпечувати інформаційно-аналітичну підтримку процесу прийняття державних рішень.

Таким чином у Румунії реалізовано розвідувальну модель західного зразка, де ключову роль відіграє не лише збір розвідувальної інформації, а і координація та синтез розвідувальної інформації.

Функціонування розвідувальних органів Румунії відбувається в контексті її членства в євроатлантичних структурах безпеки, передусім в Організації Північноатлантичного договору та Європейському Союзі. Це обумовлює достатній рівень міжнародного співробітництва, стандартизацію процедур, а також інтеграцію у спільні механізми обміну розвідувальною інформацією. Відповідно, діяльність розвідувальних органів Румунії орієнтована на протидію сучасним транснаціональним загрозам, включаючи тероризм, кіберзагрози,

гібридні операції та діяльність іноземних розвідувальних служб.

Проведений порівняльний аналіз розвідувальних систем Румунії та України свідчить про наявність як спільних рис, так і суттєвих відмінностей. Зокрема, для Румунії характерною є більш інституціолізована модель координації, що реалізується через спеціалізований надвідомчий орган — Національне розвідувальне співтовариство.

В Україні ж координаційна функція зосереджена переважно на політичному рівні, зокрема у діяльності Президента України та Ради національної безпеки і оборони України, що зумовлює радикально іншу модель управління розвідувальними органами України. Водночас і Україна і Румунія функціонують в умовах підвищених безпекових ризиків, що пов'язані з активізацією діяльності іноземних розвідувальних структур, розвитком повітряної розвідки за допомогою безпілотних літальних апаратів (літаки, автоматичні аеростати тощо) та необхідністю адаптації до нових форм гібридного протистояння. Це обумовлює актуальність подальшого вдосконалення механізмів взаємодії розвідувальних органів обох держав, актуалізації механізмів аналітичної обробки інформації та посилення інституту демократичного цивільного контролю за діяльністю розвідувальних органів.

Отже, досвід Румунії в побудові розвідувальних органів та функціонуванні розвідувального співтовариства становить значний науково-практичний інтерес для України, зокрема в аспектах розвитку інтегрованої системи координації розвідувальної діяльності та поглибленні міжнародного співробітництва з країнами членами Організації Північноатлантичного договору у сфері безпеки.

Список використаних джерел:

1. Військова розвідка : навчальний посібник / упорядники : Д. В. Зайцев, А. П. Наконечний, С. О. Пахарєв, І. О. Луценко ; за ред. В. Б. Добровольського. Київ : Вид. «КНТ», 2022. 332 с.

2. Процаєв В.В. Розвідувальні органи в системі державної влади: конституційно-правове дослідження : автореф. дис. докт. наук : 12.00.02. Київ, 2020.

3. Закон України «Про розвідку» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#Text>

4. Закон України «Про Державну прикордонну службу України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text>

5. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141.

Кубарєв Альберт Олександрович

*здобувач вищої освіти 2 курсу ФПФОДР НПУ Дніпровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник: Логінова Марина Вікторівна

*кандидат юридичних наук, викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Національної поліції України Дніпровського державного університету
внутрішніх справ*

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ТА ПРАВОВА КУЛЬТУРА У СФЕРІ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

Формування правової свідомості працівників і належного рівня правової культури у сфері трудових відносин є одним із ключових чинників забезпечення ефективного функціонування ринку праці, дотримання трудових прав та стабільності соціально-трудова відносин. У сучасних умовах трансформації економіки, цифровізації праці та поширення нестандартних форм зайнятості ця проблема набуває особливої актуальності та водночас виявляє низку системних суперечностей.

Правова свідомість працівника слід розглядати як сукупність знань, уявлень, оцінок і настанов щодо трудового законодавства, власних прав і обов'язків, а також практики їх реалізації та захисту. Водночас правова культура у сфері праці охоплює не лише індивідуальний рівень правосвідомості, а й фактичну поведінку суб'єктів трудових правовідносин, рівень дотримання норм трудового права, ефективність механізмів їх забезпечення та загальну правову атмосферу в трудових колективах [1, 256 с.].

Попри нормативну визначеність основних трудових прав, зокрема права на працю, належні умови праці, своєчасну оплату та захист від незаконного звільнення, в Україні спостерігається низький рівень правової обізнаності працівників. Значна частина найманих осіб не володіє навіть базовими знаннями щодо своїх трудових прав, що створює передумови для їх системного порушення. Особливо це характерно для працівників малого бізнесу, неформального сектору, а також для молоді, яка лише входить на ринок праці.

Проблемність формування правової свідомості зумовлюється, передусім, відсутністю цілісної державної політики правопросвітництва у сфері праці. Наявні освітні програми здебільшого мають фрагментарний характер і не орієнтовані на практичні навички захисту трудових прав. Крім того, у трудових колективах часто відсутні механізми системного інформування працівників про їх права та гарантії, що знижує рівень їх правової активності [3, 320 с.].

Суттєвою проблемою є також розрив між формальним закріпленням трудових прав і реальними умовами їх реалізації. Практика тіньової зайнятості, виплати заробітної плати «в конвертах», укладення цивільно-правових договорів замість трудових, а також обмеження доступу до ефективних засобів захисту прав формують у працівників деформоване уявлення про право як декларативну категорію. У таких умовах правова свідомість набуває ознак правового нігілізму або правового конформізму, що негативно впливає на рівень правової культури загалом.

Окремої уваги потребує вплив цифровізації та гіг-економіки на формування правової свідомості. Працівники платформної зайнятості часто перебувають поза сферою класичного трудового регулювання, що ускладнює ідентифікацію їх правового статусу та обсягу трудових гарантій. Відсутність чітких правових орієнтирів у таких умовах знижує рівень правової визначеності та ускладнює формування сталої правової культури [4].

Не менш важливим є фактор роботодавця як суб'єкта формування правової культури. Саме від рівня правової відповідальності роботодавця, дотримання принципів добросовісності та законності залежить реальний стан трудових відносин. Проте в умовах слабкого контролю та недостатньої ефективності державного нагляду роботодавці нерідко ігнорують вимоги трудового законодавства, що підриває довіру працівників до права як регулятора суспільних відносин [2, 224 с.].

Формування правової свідомості працівників і належного рівня правової культури у сфері трудових відносин потребує комплексного підходу, який має включати: удосконалення правопросвітницьких програм, інтеграцію трудового права у систему освіти, підвищення ефективності державного контролю, розвиток інституцій соціального діалогу, а також адаптацію трудового законодавства до сучасних форм зайнятості. Лише за умови поєднання нормативного, інституційного та освітнього впливу можливе формування активної, усвідомленої та правозахисної позиції працівників, що є необхідною передумовою становлення високого рівня правової культури у сфері праці.

Список використаних джерел

1. Андріїв В. М. Правова культура та правосвідомість: теоретико-правові аспекти : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2018. (дата звернення: 08.04.2026).
2. Венедиктов В. С. Правова культура особистості: сучасний стан та перспективи розвитку. Харків : Право, 2019. (дата звернення: 08.04.2026).
3. Гетьманцева Н. Д. Правове регулювання трудових відносин в Україні : монографія. Київ : Алерта, 2017. (дата звернення: 08.04.2026).
4. Соціально-трудова права і виклики цифровізації : матеріали науково-практичного заходу / за заг. ред. ; НДІ праці і зайнятості населення. – Київ, 2023.

– Режим доступу: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2023/05/soczialno-trudovi-prava-i-vikliki-czifrovizaczii.pdf> (дата звернення: 08.04.2026).

Кубарєв Альберт Олександрович,

*здобувач вищої освіти 2 курсу ФПФОДР НПУ Дніпровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник: Юніна Марина Петрівна,

*доцент, кандидат юридичних наук кафедри цивільного права та процесу,
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ОСОБИ У ВОЄННИЙ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Захист цивільних прав особи в умовах воєнного стану та у післявоєнний період є однією з найбільш складних і водночас актуальних проблем сучасного цивільного права України. Повномасштабна збройна агресія спричинила системні порушення майнових і особистих немайнових прав громадян, що зумовлює необхідність переосмислення традиційних механізмів їх захисту та адаптації правової системи до надзвичайних умов.

Відповідно до статті 3 Конституції України [1], людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Цивільне законодавство, зокрема Цивільний кодекс України, закріплює загальні способи захисту цивільних прав [2, с. 16], серед яких: визнання права, відшкодування збитків, відшкодування моральної шкоди, припинення дій, що порушують право, та інші. Однак в умовах воєнного стану ефективність цих механізмів значною мірою ускладнюється.

Однією з ключових проблем є масове порушення права власності громадян унаслідок знищення або пошкодження житла та іншого майна. Відповідно до ст. 41 Конституції України [1], право приватної власності є непорушним, проте реалії

воєнного часу свідчать про значні труднощі з його фактичним захистом і відновленням. Наявні механізми фіксації збитків та отримання компенсації, зокрема через державні програми та спеціальні реєстри пошкодженого майна, є важливим кроком, однак вони не забезпечують швидкого та повного відшкодування шкоди. Крім того, залишається відкритим питання ефективного стягнення репарацій з держави-агресора.

Суттєвою проблемою є також обмежений доступ до правосуддя. Незважаючи на те, що відповідно до ст. 55 Конституції України [1] кожному гарантується право на судовий захист, в умовах воєнного стану частина судів тимчасово не функціонує, ускладнено доступ до судових установ на окупованих або прифронтових територіях, а строки розгляду справ значно збільшуються. Запровадження електронного судочинства та дистанційних форм участі в процесі частково вирішує цю проблему, проте потребує подальшого вдосконалення.

Окремої уваги потребує питання захисту особистих немайнових прав, зокрема права на життя, здоров'я, честь і гідність. Умови війни супроводжуються масовими випадками порушення цих прав, що потребує як національних, так і міжнародних механізмів захисту [4]. Водночас національна правова система не завжди забезпечує оперативне та ефективне відновлення таких прав, особливо у випадках, коли порушення пов'язані з воєнними злочинами.

Проблематика ускладнюється також правовою невизначеністю щодо виконання зобов'язань. Значна кількість суб'єктів цивільних правовідносин не має можливості виконувати свої договірні зобов'язання через форс-мажорні обставини, що підтверджується, зокрема, нормами законодавства та практикою Торгово-промислової палати України. Однак питання розмежування форс-мажору та господарського ризику, а також наслідків невиконання зобов'язань залишається дискусійним і часто стає предметом судових спорів.

У післявоєнний період ключовими викликами стануть питання відновлення порушених прав, компенсації завданої шкоди та забезпечення сталого

функціонування цивільного обороту [3]. Особливої уваги потребує створення ефективного механізму масового відшкодування шкоди, завданої внаслідок війни, включаючи як національні компенсаційні фонди, так і міжнародні інструменти.

Шляхами вирішення зазначених проблем є: по-перше, удосконалення законодавства у сфері компенсації шкоди, зокрема шляхом прийняття спеціальних законів щодо відшкодування збитків, завданих збройною агресією; по-друге, розвиток електронного правосуддя та забезпечення безперервного доступу до судів; по-третє, посилення міжнародно-правових механізмів захисту, включаючи співпрацю з міжнародними судовими інституціями; по-четверте, формування ефективної системи документування та доказування шкоди; по-п'яте, підвищення рівня правової обізнаності громадян щодо способів захисту своїх прав.

Захист цивільних прав особи у воєнний та післявоєнний період потребує комплексного підходу, що поєднує вдосконалення нормативно-правової бази, розвиток інституційних механізмів та активну участь держави у відновленні порушених прав. Лише за умови системного реформування можливо забезпечити реальний, а не декларативний характер захисту цивільних прав у сучасних умовах.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (зі змінами і доповненнями).
2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV (зі змінами і доповненнями).
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання фіксації пошкодженого та знищеного майна» від 19.04.2022 № 473.
4. Даниленко О. В. Захист права власності в умовах воєнного стану: питання теорії та практики // Право і суспільство. 2024. URL:

https://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2024/4_2024/11.pdf (дата звернення:
10.04.2026)

Макаренко Богдан Сергійович

*здобувач вищої освіти, Навчально-науковий інститут №4
Харківський національний університет внутрішніх справ*

Науковий керівник: Макарова Олена Павлівна,

*професор кафедри криміналістики та судової справи ННІ № 4
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗКРИТТЯ ДТП ЗА УЧАСТЮ ПОСАДОВИХ ОСІБ

Дорожньо-транспортні пригоди (ДТП) за участю посадових осіб є суспільно резонансними випадками, що перевіряють на практиці принцип рівності всіх перед законом. Посадові особи – це службовці, наділені владними повноваженнями (державні діячі, депутати, судді, правоохоронці тощо), і розслідування ДТП за їх участю має низку особливостей. По-перше, такі інциденти часто привертають підвищену увагу громадськості та ЗМІ через можливі спроби уникнення відповідальності впливовими особами. По-друге, історично існували правові імунітети для певних категорій посадовців, що могли ускладнювати притягнення їх до відповідальності. Водночас держава зацікавлена у неупередженому розкритті кожного злочину, щоб забезпечити невідворотність покарання винних незалежно від їхнього статусу [1]. Загальна проблема ДТП в Україні залишається гострою: лише у 2024 році зареєстровано 25,8 тис. аварій із постраждалими, у яких загинуло 3,2 тис. осіб, понад 32 тис. були травмовані [2]. На цьому тлі питання справедливого розслідування ДТП за участю високопосадовців є надзвичайно актуальним і соціально значущим.

Розслідування ДТП, фігурантами яких є посадові особи, ґрунтується на загальних нормах кримінального та кримінального процесуального

законодавства, а також спеціальних положеннях щодо суб'єктів із особливим статусом. Кримінальна відповідальність за порушення правил безпеки дорожнього руху передбачена статтею 286 Кримінального кодексу України (КК). Згідно з ч.2 цієї статті, якщо ДТП спричинило смерть потерпілого або тяжкі тілесні ушкодження, винуватцю загрожує позбавлення волі на строк від 3 до 8 років; у разі загибелі кількох осіб – від 5 до 10 років ув'язнення [3]. У 2021 році законодавець посилив відповідальність за ДТП, вчинені водієм у стані сп'яніння, доповнивши КК окремою статтею 286-1. Зокрема, ч.3 ст. 286-1 КК встановлює, що порушення правил руху в стані алкогольного чи іншого сп'яніння, яке спричинило смерть потерпілого, карається позбавленням волі на строк до 10 років з позбавленням права керувати транспортними засобами на 5–10 років [3]. Ця норма з'явилася як реакція на суспільний запит суворіше карати винних у смертельних аваріях, особливо якщо вони були нетверезі. Кримінальний процесуальний кодекс України (КПК) визначає підслідність – тобто, який орган досудового розслідування уповноважений вести справу – з огляду на категорію суб'єкта злочину. Якщо ДТП скоїла посадова особа високого рівня або правоохоронець, розслідування не здійснюють звичайні слідчі поліції, а передають до спеціалізованого органу – Державного бюро розслідувань (ДБР) [4]. Відповідно до ч.4 ст. 216 КПК, слідчі ДБР проводять досудове розслідування злочинів, вчинених, зокрема, судьями, працівниками правоохоронних органів, державними службовцями категорії “А” та іншими високопосадовцями (за винятком корупційних правопорушень, які належать до компетенції НАБУ). Таким чином, законодавство створює нормативні передумови для неупередженого розслідування: справи щодо впливових посадовців розслідують окремі органи, незалежні від місцевих зв'язків чи підпорядкування.

Процес розкриття ДТП за участю посадовців має низку особливостей на кожному етапі – від реєстрації події до направлення справи в суд. Після скоєння ДТП за участю високопосадовця першочерговим є належна фіксація події: виїзд

слідчо-оперативної групи, огляд місця, документування доказів (слідів гальмування, пошкоджень, результатів тесту на сп'яніння тощо). Принципово важливо забезпечити максимально швидке і об'єктивне збирання доказів, оскільки існує ризик їх спотворення чи зникнення. Якщо винуватцем є впливова особа, на місце події часто залучаються представники внутрішньої безпеки або інші незалежні спостерігачі, аби виключити можливий тиск на підлеглих поліцейських. Відомості про злочин невідкладно вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР) – це офіційний старт кримінального провадження. Далі відбувається передача матеріалів за підслідністю: якщо учасником ДТП є, скажімо, народний депутат чи суддя, справу передають до ДБР під процесуальним керівництвом Офісу Генерального прокурора. Такий порядок запобігає конфлікту інтересів: наприклад, раніше ДТП, скоєні працівниками поліції, розслідували їхні ж колеги, що викликало обґрунтований скептицизм щодо об'єктивності. Тепер же, як підкреслює пресслужба ДБР, саме цей орган займається справами про злочини посадовців, забезпечуючи більш незалежний підхід [4].

На етапі досудового слідства існують процесуальні нюанси, пов'язані зі статусом фігуранта. Якщо підозрюваний – особа з колишнім імунітетом (наприклад, парламентар), повідомлення про підозру має бути погоджене на найвищому рівні (Генпрокурором). Для обшуків чи тимчасового вилучення майна у таких осіб можуть вимагатися санкції суду або спеціальних органів (в випадку суддів – дозвіл Вищої ради правосуддя). В цілому досудове розслідування ведеться за тими ж стандартами КПК, що й для звичайних громадян, але прокурори приділяють підвищену увагу дотриманню процедур, щоб унеможливити подальше оскарження в суді на підставі процесуальних порушень. Практика показує, що в резонансних справах проводиться розширений комплекс експертиз – автотехнічна, трасологічна, судово-медична, хімічна (на вміст алкоголю чи наркотиків) тощо [5]. Наприклад, при

розслідуванні ДТП за участю судді О. Тандира у 2023 році ДБР призначило 18 експертиз, ретельно перевіrivши всі обставини аварії [5]. Після завершення слідства матеріали надаються сторонам для ознайомлення, складається обвинувальний акт і справа скеровується до суду. Важливо, що швидкість та повнота розслідування у справах щодо посадовців суттєво впливає на рівень довіри суспільства до правоохоронної системи, тому процесуальне керівництво (прокурори) ретельно контролюють хід слідства і інформують громадськість про його результати.

Розслідування ДТП за участю високопосадовців нерідко ускладнюється низкою об'єктивних та суб'єктивних проблем. Імунітет посадових осіб, закріплений раніше на конституційному рівні, довгий час слугував щитом від відповідальності. Наприклад, до скасування недоторканності депутата правоохоронці не могли навіть розпочати провадження чи оголосити підозру народному обранцю без згоди парламенту – це суттєво гальмувало слідство і давало час для можливого знищення доказів або тиску на свідків. Подібна ситуація була із суддівським імунітетом: чинна Конституція забороняє затримання чи арешт судді без дозволу Вищої ради правосуддя (якщо суддю не застали під час вчинення тяжкого злочину). У минулому це призводило до випадків, коли судді, причетні до ДТП, уникали оперативного затримання та могли впливати на хід розслідування. Такі прогалини неодноразово критикувались, адже деякі посадовці фактично були поза досяжністю закону, що підривало принцип верховенства права [4]. Лише у 2019 році шляхом внесення змін до Конституції та законів було зламано цю систему привілеїв – недоторканність депутатів скасовано, а порядок притягнення суддів дещо спрощено (хоча й досі потребує окремих рішень відповідних органів) [6].

Окрім формальних імунітетів, серйозною проблемою є неформальний вплив та перешкоди розслідуванню з боку посадовців. Мається на увазі тиск на слідчих, фальсифікація або приховування доказів, використання службового становища

для уникнення відповідальності. Відомі випадки, коли винуватці-чиновники на місці ДТП відмовлялися проходити тест на алкоголь чи наркотики, затягували процедури або покидали місце події до прибуття поліції. Приміром, у справі старшої слідчої поліції А. Вертелецької, яка двічі потрапляла в ДТП (2018 та 2020 роки), в обох випадках вона відмовилася від огляду на стан сп'яніння. Першу аварію розслідували її колеги, причому аналіз крові затягнули на місяць, а зрештою слідча уникнула покарання [5]. Це стало можливим тому, що на час тієї пригоди ДБР ще не функціонував, і розслідуванням займалася фактично зацікавлена сторона – її власне управління. Подібні ситуації яскраво демонструють ризики упередженості: розслідування «своїми» може перетворитися на приховування злочину. Нині, з появою ДБР, такі кейси передаються незалежним слідчим, однак проблема впливу не зникла повністю.

Отже, основними проблемами в розкритті ДТП за участю посадових осіб є: залишки правових імунітетів, що уповільнюють процес притягнення до відповідальності; намагання впливових фігурантів впливати на хід слідства через адміністративний тиск чи фальсифікацію доказів; конфлікт інтересів при розслідуванні «своїми» (який частково вирішено шляхом створення ДБР); а також брак належної прозорості на окремих етапах. Усі ці виклики потребують як правових, так і організаційних рішень, про що – у наступних розділах.

Розкриття ДТП за участю посадових осіб – складний, багатоаспектний процес, що вимагає поєднання суворого дотримання закону, високого професіоналізму слідства та прозорості перед суспільством. Проведений аналіз показує, що Україна зробила вагомі кроки для покращення ситуації: скасовано або обмежено імунітети, створено незалежні слідчі органи (ДБР) для розслідування злочинів посадовців, посилено кримінальну відповідальність за найтяжчі ДТП, впроваджуються стандарти відкритості.

Список використаних джерел:

1. Органи досудового розслідування, URL: [СПОУ\(Розділи_тема_6\)](#)
2. Скільки людей гине та травмується у ДТП на дорогах України, URL: <https://www.slovoidilo.ua/2025/11/11/infografika/suspilstvo/skilky-lyudej-shhomisyacya-hyne-ta-travmuyetsya-dtp-dorohax-ukrayiny>
3. Суддя Львівського апеляційного суду Іван Гуцал на смерть збив пішохода, URL: https://zaxid.net/suddya_lvivskogo_apelyatsiynogo_sudu_na_smert_zbiv_pishohoda_n1472640
4. Скасування недоторканості депутатів і суддів в Україні, URL: [Скасування недоторканості депутатів і суддів в Україні — Вікіпедія](#)
5. Як поліція замовчує інформацію про ДТП, URL: <https://4vlada.com/yak-politsiia-zamovchuie-informatsiiu-pro-pershe-dtp-rivnenskoj-slidchoi-i-shcho-vidomo-pro-druge>

Мінченко Єгор Вікторович,

*курсант 3 курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового
розслідування Національної поліції України*

Дніпровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Бабанін Сергій Володимирович,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та
кримінології*

Дніпровського державного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 186 КК УКРАЇНИ

В умовах дії воєнного стану в Україні особливої гостроти набуває питання захисту майнових прав громадян. Сучасні обставини формують нові соціальні реалії, які суттєво впливають на життя кожної людини, а війна стала однією з визначальних для українського суспільства. Унаслідок збройної агресії російської федерації населення зазнає значних фізичних і психологічних втрат. На цьому тлі загострилася проблема вчинення майнових злочинів як з боку окремих громадян, так і з боку військовослужбовців держави-агресора. З початком повномасштабного вторгнення було запроваджено воєнний стан та внесено зміни до Кримінального кодексу України, якими посилено кримінальну відповідальність за низку правопорушень, учинених в умовах воєнного стану.

Одним із найпоширеніших злочинів проти власності є грабіж, який характеризується відкритим посяганням на майно потерпілого та може супроводжуватися застосуванням насильства, що не становить небезпеки для життя чи здоров'я. Згідно з частиною першою статті 186 Кримінального кодексу України, грабіж визначається як відкрите викрадення чужого майна [1, с.96]

Грабіж є вкрай негативним соціально-правовим явищем не лише через свою значну поширеність, а й з огляду на підвищену суспільну небезпечність, оскільки його вчинення нерідко супроводжується застосуванням насильства, що не становить небезпеки для життя чи здоров'я потерпілого. Саме таке насильство є конструктивною ознакою кваліфікованого складу грабежу, відповідальність за який передбачена частиною другою статті 186 Кримінального кодексу України. Статистичні дані свідчать, що у 2025 році 21 % грабежів було вчинено особами, які раніше вже притягувалися до кримінальної відповідальності. Водночас показовим є те, що із 13 838 зареєстрованих кримінальних правопорушень за ст. 186 КК України повідомлення про підозру було вручено лише у 5 988 випадках. Таким чином, менш ніж у половині зареєстрованих фактів грабежу особам було офіційно повідомлено про підозру [2].

Аналізуючи об'єктивний і суб'єктивний критерії відкритості викрадення, доцільно розмежовувати їх фізичні та психічні складові. Фізичний аспект об'єктивного критерію полягає в тому, що процес заволодіння майном відбувається у присутності потерпілого або інших осіб. Психічна складова цього критерію виражається в усвідомленні зазначеними особами протиправного характеру дій винного.

Фізична ознака суб'єктивного критерію полягає в тому, що правопорушник безпосередньо сприймає факт відкритості своїх дій (бачить присутніх, чує зауваження тощо). Психічна ознака проявляється в усвідомленні винним того, що за його діями спостерігають інші особи.

Викрадення визнається відкритим, якщо воно здійснюється у присутності сторонніх осіб, які розуміють його протиправність або коли винний усвідомлює їх обізнаність; якщо майно вилучається в присутності осіб, на потурання яких він розраховував, але які намагалися припинити правопорушення; а також у випадках, коли присутні усвідомлюють незаконність дій, проте не втручаються через страх, що також відомо винному. Якщо ж таємне викрадення було викрите

сторонніми особами, але правопорушник продовжив заволодіння майном чи намагався його утримати, відбувається трансформація крадіжки у грабіж [3, с. 165-176].

Фактично винний має намір заволодіти чужим майном, але не ставить за мету заподіяння шкоди здоров'ю потерпілого. Саме тому насильство у формі ривка, яке застосовується під час вчинення грабежу, значна частина науковців пропонує розцінювати як окреме необережне посягання на здоров'я (наприклад, як необережне спричинення тяжких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень). При цьому посягання на власність - так званий грабіж-ривок - іноді кваліфікують як ненасильницький грабіж. Водночас випадки раптового зривання майна (сережок, ланцюжка тощо), які фактично неминуче пов'язані із заподіянням фізичної шкоди, оскільки без цього заволодіння є неможливим, доцільно розглядати як насильницький грабіж. Таким чином, ушкодження вуха під час зривання сережок слід кваліфікувати як насильницьке відкрите викрадення чужого майна з урахуванням ступеня тяжкості заподіяних тілесних ушкоджень [4].

Отже, правильна кваліфікація кримінального правопорушення, передбаченого статтею 186 КК України, має ключове значення для забезпечення законності та справедливості кримінального провадження. Визначальним є чітке встановлення ознак відкритості викрадення, а також характеру й ступеня застосованого насильства. Практичні труднощі виникають під час розмежування грабежу від суміжних складів злочинів, зокрема крадіжки та розбою, а також при оцінці наслідків, заподіяних потерпілому. Важливим є врахування як об'єктивних, так і суб'єктивних критеріїв складу правопорушення для правильної правової оцінки діяння. Таким чином, удосконалення правозастосовної практики та єдність підходів до тлумачення норм статті 186 КК України сприятимуть підвищенню ефективності протидії злочинам проти власності.

Список використаних джерел:

1. Статистична інформація про стан злочинності та результати прокурорсько-слідчої діяльності / сайт Генеральна прокуратура України URL:https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113653&libid=100820&c=edit&_c=fo
2. Подорван О.О. Співвідношення понять "викрадення", "розкрадання", "грабіж". International Electronic Scientific Journal "Science Online". URL: <https://nauka-online.com/wp-content/uploads/2020/01/Podorvan-1.pdf>
3. Antoniuk Natalia Differentiation of criminal responsibility for crimes against property: Theft and Robbery (article 185, 186 of Criminal Code of Ukrain. Вроцлавсько-Львівський юридичний збірник. Львів, 2017. С. 165–176.
4. Шуп'яна М.Ю. Кишенькова крадіжка та грабіж - ривок: теоретико-прикладні аспекти в кримінальному праві України. Кримінальне право та криминологія; Кримінально-виконавче право. URL: <https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/278371/273092>

Коляда Андрій Ігорович
курсант 2 курсу
факультету підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Дніпровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Бардін Євгеній Вікторович
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки, підполковник
поліції

НАПАДИ НА ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІД ЧАС ЗАТРИМАННЯ: СУЧАСНІ ЗАГРОЗИ ТА ШЛЯХИ ЇХ МІНІМІЗАЦІЇ

Безпека поліцейського під час затримання підозрюваних залишається однією з найгостріших проблем правоохоронної діяльності в Україні. Збройний конфлікт із Росією кардинально змінив середовище, в якому працює НПУ, зараз суспільство насичене різними видами зброї від легкого стрілецького озброєння до ручних протитанкових гранатометів та боеприпасів до них. Значна частина цієї зброї не зареєстрована та перебуває в обігу незаконно.

За офіційними даними, кількість злочинів із застосуванням вогнепальної зброї та вибухівки зросла майже вчетверо порівняно з 2021 роком. Лише у 2026 році зафіксовано 127 таких злочинів. Ця динаміка безпосередньо впливає на рівень небезпеки під час затримань.

Трагічний інцидент у Черкаській області 27 січня 2026 року наочно показав, до чого може призвести недооцінка загрози: під час спроби затримати підозрюваного у вбивстві четверо поліцейських загинули, ще один отримав поранення. Цей випадок став одним із найбільших втрат особового складу за останні роки в мирних умовах.

Окремо варто відзначити випадок у Запоріжжі, де особа, яка мала зброю нібито для самозахисту, використала її проти поліцейського. Цей факт свідчить про те, що навіть «легальна» зброя в руках нестабільних людей становить реальну загрозу для правоохоронців.

Окремою категорією загроз є цілеспрямовані атаки на представників правоохоронних органів. Теракт у Львові у лютому 2026 року, внаслідок якого загинула молода поліцейська і постраждали понад двадцять її колег, ще раз довів що працівники поліції стали важливими цілями для ворожих диверсійно-розвідувальних груп.

Аналіз подій дозволяє виокремити основні чинники, що підвищують ризик нападів на поліцейських під час затримань: широкий нелегальний обіг зброї та боєприпасів, психологічна нестабільність окремих ветеранів, зростання агресивності правопорушників, нестача особового складу через мобілізацію та перевантаженість підрозділів.

З правової точки зору, напад на поліцейського під час виконання службових обов'язків кваліфікується за статтею 345 Кримінального кодексу України. Але сама по собі відповідальність є недостатньою для запобігання вчинення кримінальних правопорушень, необхідно знайти нові методи для захисту та запобігання таких ситуацій. В умовах військового стану особи нехтують кримінальною відповідальністю та все одно надають перевагу вчинити злочин.

Шляхи мінімізації загроз. На основі аналізу можна запропонувати кілька напрямів:

1. Тактична підготовка. Навчання курсантів і діючих офіцерів сучасним методикам безпечного наближення до затримуваного, контролю дистанції та взаємодії у складі наряду. Особлива увага-відпрацюванню дій у випадках, коли підозрюваний може бути озброєний.

2. Технічне оснащення. Обов'язкове забезпечення патрульних бронежилетами, засобами відеофіксації та нелетальними засобами впливу. Досвід

показує, що камери на форменому одязі не тільки захищають поліцейських, а й суттєво стримують агресивну поведінку правопорушників.

3. Аналіз ризиків перед виїздом. Перед кожним затриманням необхідно перевіряти інформацію про особу: наявність судимостей, психічні розлади, факти застосування зброї в минулому. Це дасть змогу обирати відповідну тактику та чисельність наряду.

4. Психологічна підтримка особового складу. Перевантаження, стрес воєнного часу та регулярний контакт із насильством негативно впливають на реакцію поліцейського в критичній ситуації. Регулярна психологічна допомога – не слабкість, а необхідна складова бойової готовності.

5. Контроль за обігом зброї. Системна робота з вилучення незаконної зброї, яка осідає на руках після демобілізації чи потрапляє до злочинців, — один із ключових елементів захисту поліцейських на довгострокову перспективу.

Проблема нападів на поліцейських під час затримань набула нових масштабів в умовах воєнного часу. Вирішити її виключно правовими інструментами неможливо. Потрібен комплексний підхід: тактична підготовка, технічне оснащення, аналітична робота та психологічна підтримка. Кожен поліцейський, який виходить на чергування, має знати, що держава зробила все можливе для його безпеки.

Список використаних джерел:

1. Ягунов Д. Злочини з використанням зброї та вибухівки в умовах війни: статистичний портрет 2013–2025 років. URL: <https://www.yagunov.in.ua/20132025-firearms/> (дата звернення: 27.03.2026).

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131.

3. Небитов А. Інтерв'ю про безпеку в Україні: 16 тисяч одиниць зброї на руках та «історичний мінімум» злочинів. Телеграф. 2025. URL: <https://news.telegraf.com.ua> (дата звернення: 27.03.2026).

4. ISW. Росія змінює цілі масованих ударів та посилює кампанію терактів і диверсій в Україні. НВ. 2026. URL: <https://nv.ua> (дата звернення: 27.03.2026).

Різанова Ксенія Євгенівна,

*курсант 3-го курсу факультету підготовки фахівців для органів
досудового розслідування Національної поліції України
Дніпровського державного університету внутрішніх справ*

Науковий керівник: Приловський Володимир Володимирович,
*доцент кафедри криміналістики та домедичної підготовки, кандидат
юридичних наук, доцент Дніпровського державного університету
внутрішніх справ*

ТАКТИЧНІ ПОМИЛКИ ПРИ ОГЛЯДІ МІСЦЯ ПОДІЇ ТА СПОСОБИ ЇХ УСУНЕННЯ

Огляд місця події є однією з ключових слідчих (розшукових) дій, від якості проведення якої безпосередньо залежить подальша доказова база у кримінальному провадженні. Практика свідчить, що навіть досвідчені слідчі припускаються значної кількості тактичних помилок, які не лише знижують ефективність розслідування, а й можуть призвести до втрати доказів або визнання їх недопустимими в суді. Найпоширенішою проблемою є неправильне визначення меж огляду, що спостерігається більш ніж у половині випадків. Слідчі часто обмежуються лише очевидною зоною події, наприклад приміщенням або безпосереднім місцем вчинення злочину, ігноруючи прилеглу територію, шляхи підходу та відходу правопорушника, можливі місця приховування або викидання знарядь злочину [1, с.233]. Такий підхід суперечить криміналістичним рекомендаціям, згідно з якими місце події розглядається як складна система взаємопов'язаних об'єктів і слідів, що виходить за межі «центру події».

Не менш суттєвою помилкою є поверхнева фіксація обстановки та окремих об'єктів у протоколі огляду. У багатьох випадках слідчі обмежуються загальними

формулюваннями, наприклад «виявлено ніж» або «знайдено плями бурого кольору», без детального опису розташування, розмірів, форми, кольору, взаємного положення предметів та інших характеристик [1, с.234]. Це суперечить принципу повноти та об'єктивності фіксації доказів. Відсутність детального опису унеможливорює повну і детальну реконструкцію обстановки події, перевірку показань учасників процесу, а також створює підстави для сумнівів у достовірності доказів у суді.

Окрему групу становлять помилки, пов'язані з неправильним описом незнайомих або сумнівних об'єктів. Слідчі нерідко використовують категоричні визначення, такі як «кров», «золото», «наркотична речовина», не маючи на це експертного підтвердження. Такий підхід є методологічно недопустимим, оскільки порушує принцип неупередженості та об'єктивності. Замість цього необхідно застосовувати описовий метод, фіксуючи лише ті ознаки, які безпосередньо сприймаються органами чуття: колір, консистенцію, форму, запах, приблизні розміри, локалізацію. Наприклад, замість «пляма крові» слід зазначати «пляма буро-червоного кольору неправильної форми».

Суттєві недоліки також виникають при використанні технічних засобів фіксації. Неправильна організація фотозйомки – відсутність орієнтовних, оглядових, вузлових та детальних знімків – призводить до втрати важливої інформації. Часто порушується послідовність зйомки або ігнорується масштабна лінійка, що унеможливорює точну оцінку розмірів об'єктів [1, с.234]. Ще більш критичною є відмова від відеофіксації у складних або динамічних ситуаціях, таких як пожежі, вибухи чи масштабні руйнування, де відео може зафіксувати змінну обстановку значно ефективніше, ніж статичні фото чи письмовий опис.

Важливою, але часто недооціненою помилкою є ігнорування так званих негативних обставин, тобто відсутності тих слідів або ознак, які за логікою розвитку подій мали б бути присутні. Наприклад, відсутність пилу на предметі, що нібито тривалий час знаходиться у приміщенні, або відсутність слідів

боротьби при заявленому насильницькому характері події. Такі деталі можуть свідчити про інсценування або приховування істинних обставин злочину, тому їх фіксація та аналіз мають велике доказове значення.

Для мінімізації зазначених помилок науковці та практики пропонують комплекс заходів, що охоплюють процесуальні, організаційні та тактичні аспекти. Передусім необхідно чітко закріпити принцип єдиноначальності під час проведення огляду, визначивши слідчого як керівника цієї слідчої дії. Це дозволяє уникнути хаотичних дій учасників, несанкціонованого переміщення по місцю події та випадкового знищення або «доповнення» слідів. Важливим є також обов'язкове залучення спеціалістів у складних випадках, оскільки сучасні злочини часто потребують вузькопрофільних знань у галузях криміналістики, біології, хімії чи вибухотехніки [2, с.21-22].

З тактичної точки зору огляд має проводитися поетапно: підготовчий етап включає оцінку ситуації, забезпечення охорони місця події та визначення меж огляду; робочий – поділяється на загальний огляд (для формування уявлення про обстановку) і детальний (для виявлення та фіксації окремих слідів); завершальний – передбачає узагальнення результатів, перевірку повноти фіксації та належне оформлення протоколу. Важливим інструментом є криміналістичне прогнозування, яке дозволяє моделювати можливу поведінку злочинця та на цій основі визначати найбільш імовірні місця знаходження слідів [3, с.105-106].

Окрему увагу слід приділяти мінімізації тактичного ризику, який супроводжує практично кожне рішення слідчого на місці події. Неправильний вибір способу вилучення доказу або поспішні дії можуть призвести до його пошкодження або втрати. Тому доцільним є попереднє консультування зі спеціалістами, особливо у випадках роботи зі складними або крихкими слідами [2, с.18-19]. Не менш важливим є психологічний аспект: встановлення ефективної комунікації з учасниками огляду, зокрема потерпілими, може сприяти отриманню додаткової інформації та запобігти конфліктним ситуаціям.

Особливо критичним є дотримання процесуального порядку огляду житла чи іншого володіння особи. Проведення такої слідчої дії без відповідної ухвали суду або добровільної згоди власника є грубим порушенням закону і тягне за собою визнання всіх отриманих доказів недопустимими, якщо це не пов'язано з розслідуванням окремих випадків розслідування воєнних злочинів. Таким чином, ефективність огляду місця події залежить не лише від технічних навичок слідчого, а й від чіткого дотримання процесуальних норм, продуманого тактичного підходу та здатності комплексно оцінювати обстановку з урахуванням як наявних, так і відсутніх слідів.

Список використаних джерел:

1. Лазебний А. М., Бичок Т. П. Огляд місця події (правові, організаційні та техніко-криміналістичні проблеми). *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2018. Вип. 1-2 (10-11). С. 228-236.
2. Гуріна Д. П. Тактичний ризик під час огляду місця події. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Право*. 2023. Вип. 26. С. 17-25. DOI: <https://doi.org/10.34079/2226-3047-2023-13-26-17-25>.
3. Войчишена М. В., Дробенко Д. Ф. Проблемні питання та тактичні засади проведення огляду місця події. *Український політико-правовий дискурс*. 2026. № 1. С. 102-110. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18670212>.

Подшивалов Денис В'ячеславович

здобувач вищої освіти,

Навчально-науковий інститут №4

*Харківський національний університет внутрішніх
справ*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ ЩОДО ДИТЯЧОЇ ПОРНОГРАФІЇ: КРИТЕРІЇ РОЗМЕЖУВАННЯ ПОРНОГРАФІЇ ТА ЕРОТИКИ.

Проблематика протидії злочинам, пов'язаним із виготовленням, розповсюдженням та зберіганням дитячої порнографії, набуває особливої актуальності в умовах цифровізації суспільства та стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Інтернет-простір створює умови для швидкого поширення протиправного контенту, що суттєво ускладнює процес його виявлення, фіксації та доказування у кримінальному провадженні.

Метою цієї статті є аналіз особливостей розслідування кримінальних проваджень щодо дитячої порнографії, а також визначення критеріїв розмежування порнографії та еротичності в контексті кримінально-правової оцінки.

Ключовим нормативним актом, що встановлює відповідальність у цій сфері, є Кримінальний кодекс України. Стаття 301 КК України передбачає відповідальність за ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів, а також за примушування до участі у їх створенні. Окремо виділено відповідальність за діяння, пов'язані з дитячою порнографією, що обумовлено підвищеним рівнем суспільної небезпечності таких злочинів. Зокрема Стаття 301-1 «Одержання доступу до дитячої порнографії її придбання, зберігання, ввезення, перевезення чи інше переміщення, виготовлення, збут і розповсюдження» [2].

Водночас ефективність розслідування таких кримінальних правопорушень значною мірою залежить від правильного визначення того, що саме є «порнографією», а що – «еротикою», адже від цього залежить кваліфікація діяння, межі криміналізації та допустимість доказів.

Поняття «дитяча порнографія» конкретизується у примітках до статті та в спеціальному законодавстві, зокрема у Закон України «Про захист суспільної моралі» (втратив чинність, але його положення тривалий час застосовувалися у правозастосовній практиці) та міжнародних актах [1].

Важливе значення мають міжнародні стандарти, зокрема Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Ланцаротська конвенція), ратифікована Україною, яка зобов'язує державу криміналізувати всі форми сексуальної експлуатації дітей, включаючи використання їх у порнографічній продукції [3].

Однією з ключових проблем у розслідуванні є визначення характеру вилученого контенту. Чинне законодавство не містить вичерпного визначення поняття «еротика», натомість поняття «порнографія» розкривається через ознаку натуралістичного, цинічного, самоцільного зображення статевих органів або статевих актів з метою сексуального збудження.

У теорії кримінального права та експертній практиці сформувалися такі критерії розмежування понять:

1. **Мета створення матеріалу**
 - Порнографія має на меті виклик сексуального збудження.
 - Еротика може мати художню, естетичну або просвітницьку мету.
2. **Ступінь натуралістичності зображення**
 - Для порнографії характерне відверте, детальне, акцентоване зображення статевих органів або статевого акту.
 - Еротика допускає оголення, але без акценту на фізіологічних деталях.
3. **Контекст і художня цінність**

- Порнографія не має культурної, наукової чи мистецької цінності.
- Еротичні твори можуть бути частиною мистецького або кінематографічного продукту [4].

Розглядаючи матеріали, які підпадають під критерій «дитяча порнографія», важливо, щоб у матеріалі було зафіксовано зображення особи, яка є дитиною (до 18 років), і таке зображення має сексуальний характер – йдеться саме про дитячу порнографію незалежно від наявності «художнього задуму». Визначення характеру продукції здійснюється на підставі мистецтвознавчої або комплексної судової експертизи.

Розслідування злочинів, пов'язаних із дитячою порнографією, має низку специфічних рис та дотримання порядку, які вплинуть на доказовість у суді: цифровий характер доказів, встановлення віку особи, міжнародне співробітництво в ході розслідування, врахування психологічної травматизації.

Одна з них – цифровий характер доказів. Більшість таких злочинів вчиняється з використанням мережі Інтернет, месенджерів, хмарних сервісів. Це зумовлює необхідність:

1. проведення обшуків із залученням спеціалістів у сфері комп'ютерної техніки;
2. вилучення носіїв інформації;
3. проведення комп'ютерно-технічної експертизи;
4. фіксації цифрових слідів (IP-адрес, лог-файлів, метаданих) [5].

Особливої уваги потребує дотримання процесуального порядку отримання електронних доказів для забезпечення їх допустимості в суді.

Важливим моментом є встановлення віку особи. Обов'язковим є доведення того, що зображена особа є неповнолітньою. У разі відсутності документальних підтверджень призначається судово-медична або портретна експертиза [5].

Зважаючи на сучасні можливості, такі розслідування часто включають міжнародне співробітництво. З огляду на транснаціональний характер обігу

дитячої порнографії, органи досудового розслідування активно взаємодіють із міжнародними організаціями, зокрема Інтерпол та Європол, а також компетентними органами інших держав у межах міжнародної правової допомоги [3].

Проведення у справах, де потерпілими є діти, потребує особливого підходу до проведення допитів із дотриманням принципу «дружнього до дитини правосуддя», залучення психолога та недопущення повторної травматизації.

Серед основних проблем, які виникають у ході розслідування злочинів, пов'язаних з дитячою порнографією, можна виділити:

- оцінювальний характер поняття «порнографія»;
- складність доведення умислу на розповсюдження;
- проблеми розмежування зберігання для особистого користування та збуту;
- ризики порушення права на приватність під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій [5].

Крім того, у практиці виникають дискусії щодо криміналізації так званих «віртуальних» зображень. Сучасний цифровий світ має можливість створювати за допомогою графічних редакторів або штучного інтелекту зображення, які не містять реальних дітей, але імітують їх образ. І присутність таких матеріалів викликає певні суперечки [4].

Розслідування кримінальних проваджень щодо дитячої порнографії є складним, багатоаспектним процесом, що поєднує кримінально-правові, процесуальні, технічні та психологічні елементи. Ефективність такого розслідування значною мірою залежить від чіткого розмежування понять «порнографія» та «еротика», яке здійснюється на підставі сукупності критеріїв: мети створення матеріалу, ступеня натуралістичності, контексту, художньої цінності та віку зображених осіб.

Особливого значення набуває використання спеціальних знань (експертиз), дотримання процесуальних гарантій при роботі з цифровими доказами та

міжнародне співробітництво. Водночас законодавство потребує подальшого вдосконалення з метою усунення оціночності окремих понять і адаптації до сучасних викликів, пов'язаних із розвитком цифрових технологій.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про захист суспільної моралі від 20.11.2003 № 1296-IV». URL: https://kodeksy.com.ua/pro_zahist_suspil_noi_morali.htm (дата звернення 23.02.2026).
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III (зі змінами). URL: https://protocol.ua/ua/kriminalniy_kodeks_ukraini_stattya_301_1/ (дата звернення 24.02.2026)
3. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства: Ратифікована Законом України від 20.06.2012 № 4988-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text (дата звернення 25.02.2026).
4. Найдьон Я.П. Розмежування еротики та порнографії: національний і міжнародний аспекти. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. Випуск 60. 2020 URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2021/02/42.pdf> (дата звернення 24.02.2026)
5. Попов Георгій Кримінальна відповідальність за діяння, пов'язані з дитячою порнографією: аналіз окремих законодавчих змін. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/kryminalna-vidpovidalnist-za-diyannya-pov-yazani-z-dytyachoyu-pornografiyeyu-analiz-okremykh-zakonodavchyh-zmin> (дата звернення 24.02.2026).

Коляда Андрій Ігорович

курсант 2 курсу

факультету підготовки фахівців

для органів досудового розслідування Національної поліції України

Дніпровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Корогод Світлана Володимирівна

старший викладач кафедри кримінального права та кримінології

доктор філософії у галузі права, доцент, майор поліції

Дніпровського державного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ШТРАФУ ЯК ВИДУ ПОКАРАННЯ

У системі заходів кримінально-правового впливу штраф посідає одне з центральних місць, будучи основним покаранням майнового характеру. Застосування економічних санкцій має значний каральний та превентивний потенціал, оскільки дозволяє досягти мети виправлення винуватої особи без її ізоляції від суспільства. Це особливо актуально в умовах правового режиму воєнного стану, коли утримання засуджених у пенітенціарних установах створює додатковий фінансовий тягар для держави. Проте правозастосовна практика стикається з низкою концептуальних та процедурних проблем, які нівелюють ефективність цього виду покарання.

Фундаментальною проблемою залишається об'єктивна оцінка майнового стану винуватої особи. Відповідно до статті 53 Кримінального кодексу України, суд зобов'язаний враховувати платоспроможність правопорушника під час визначення розміру стягнення [1]. Однак на практиці суди часто позбавлені дієвих механізмів перевірки реальних доходів. Широке поширення тіньової

зайнятості та приховування активів призводять до того, що офіційно безробітним особам, які вчинили корисливі кримінальні правопорушення, призначаються мінімальні суми, які не забезпечують належного стримуючого ефекту.

З іншого боку, в умовах економічної кризи, спричиненої збройною агресією, значна частина громадян втратила стабільний дохід та майно. Призначення великих сум без урахування реального фінансового краху особи перетворює вирок на завідомо нездійснений акт. Наслідком цього є масова заміна несплаченого штрафу на покарання у виді громадських робіт, виправних робіт або навіть позбавлення волі. Таким чином, економічна санкція трансформується у фізичне обмеження волі, що суперечить принципу гуманізму та індивідуалізації відповідальності.

Законодавець відреагував на ці виклики ухваленням Закону України № 3342-IX від 23 серпня 2023 року, який суттєво змінив систему та порядок виконання кримінальних покарань. Зокрема, закон запровадив новий вид основного покарання – пробаційний нагляд, який дозволяє виправлення особи без її ізоляції від суспільства. Крім того, із більшості санкцій було виключено покарання у виді арешту (залишено лише для військовослужбовців), що стало важливим кроком до гуманізації відповідальності. Проте механізм примусового стягнення коштів усе ще залишається недосконалим[2].

Ще однією гострою проблемою є диспропорційність розміру стягнення за корупційні діяння та кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності. У багатьох випадках розмір незаконно отриманого прибутку в десятки разів перевищує максимально можливу суму майнового стягнення, передбачено санкцією відповідної статті. Для суб'єктів таких правопорушень сплата суми розглядається як своєрідний «комерційний ризик» чи плата за імунітет від реального ув'язнення, що цілковито руйнує превентивну функцію кримінального закону. Офіційні дані судової статистики підтверджують стійку

тенденцію до зростання кількості вироків із застосуванням економічних санкцій, що вимагає негайного перегляду підходів до їх обчислення [3].

З огляду на викладене, інститут майнового стягнення потребує глибинного реформування. Оптимальним шляхом вирішення проблеми вбачається запровадження в національне законодавство моделі «штрафо-днів», яка дозволяє розраховувати суму індивідуально, базуючись на середньоденному доході конкретного правопорушника. Це забезпечить рівність карального впливу як для малозабезпечених верств, так і для осіб із надвисокими статками, що повністю відповідатиме конституційним принципам соціальної справедливості та рівності громадян перед законом [4].

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення видів кримінальних покарань : Закон України від 23 серп. 2023 р. № 3342-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 93. Ст. 364. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3342-20#Text>
3. Аналіз стану здійснення правосуддя у кримінальних провадженнях та справах про адміністративні правопорушення у 2023 році / Верховний Суд. Київ, 2024. 121 с. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/sud_pract/Analiz_statistika_kriminal_2023.pdf

4. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

Гаполова Еліна Юрївна,

*здобувач вищої освіти 2 курсу ФПФПОДР НПУ Дніпровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник: Гіденко Євген Сергійович,

*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
ННІ ПФППД НПУ Дніпровського державного університету внутрішніх
справ*

Правова та соціально-психологічна культура правоохоронця як фактор ефективної тактико-спеціальної підготовки під час воєнного стану

Правова та соціально-психологічна культура правоохоронця в усі часи існування є невід'ємною складовою його професійної діяльності, яка безпосередньо впливає на ефективність тактико-спеціальної підготовки та на якість взаємодії з громадянами. Зростання вимог до дотримання прав і свобод людини, умови реформування правоохоронних органів, що в перспективі націлено на підвищення та зміцнення довіри громадян до правоохоронної системи, зумовлюють необхідність відповідного рівня правової свідомості, моральних цінностей та соціально-психологічної готовності поліцейського до професійних дій.

Основою тактико-спеціальної підготовки є не лише технічні навички та вміння діяти в умовах ризику, а й вміння враховувати правовий статус особи, соціальний та психологічний стан учасників події, дотримуватися достатньо високих морально-етичних норм. У цих умовах правова та соціально-психологічна культура правоохоронця виступає ключовим фактором,

який визначає не лише успішність тактичних дій, а й рівень правозахисної орієнтації всієї правоохоронної системи, а отже, є важливою темою наукового аналізу та практичного піднесення.

С. С. Сливка розкриває поняття правової культури як результат професійної діяльності працівника правоохоронних органів, розуміння та переконання в цінності правових явищ і норм, які гарантуються організацією праці в цих органах, інтелектом, мораллю, етикетом, психологічними та педагогічними вміннями працівників правоохоронних органів [1,с.17]

Функціональне призначення Національної поліції України має ґрунтуватися на пріоритеті забезпечення та захисту прав і свобод людини, оскільки саме ці цінності становлять ядро демократичного правового порядку. Відповідно до статті 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю.² У цьому контексті діяльність поліції повинна бути орієнтована не лише на підтримання публічного порядку чи боротьбу зі злочинністю, а й на гарантування реалізації основоположних прав громадян, включаючи захист від неправомірного втручання, свавілля та дискримінації. Недотримання прав людини у процесі поліцейської діяльності не лише підриває легітимність держави, але й спричиняє глибокі соціальні наслідки – зниження довіри до правоохоронних органів, правову невизначеність та зростання правового нігілізму серед населення. [3, с. 223]

Однією із найважливіших складових для підвищення рівня взаємодії правоохоронця та громадянина є підтримка соціально-психологічної культури поліцейського особливо коли проголошено воєнний стан. У таких умовах соціальна та психологічна підтримка правоохоронців перестає бути «додатковою опцією» кадрової політики й перетворюється на елемент оперативної готовності, стійкості підрозділів, збереження професійної ефективності та запобігання вторинній травматизації. Саме тому іноземні урядові

структури, міжнародні організації та закордонні благодійні/волонтерські ініціативи в Україні впродовж останніх років поступово зміщують фокус від разових тренінгів до побудови систем – із центрами підтримки, підготовкою тренерів, інструментами колегіальної допомоги, протоколами кризового консультування, антикризовим лідерством та сервісами для сімей поліцейських. [4, с. 39]

Поліцейські повинні опанувати багато різних аспектів даної сфери, тому що в першу чергу аби допомогти іншому треба бути впевненим в своїх знаннях. Такі як основні прийоми саморегуляції в різних службових ситуаціях та екстремальних умовах, порядок надання психологічної допомоги різним категоріям громадян, методи подолання перешкод у спілкуванні та багато інших не менш важливих навичок аби дбати про свою безпеку та безпеку оточуючих.

Організація системи психологічного забезпечення здійснюється відповідно до Конституції України, Законів України «Про Національну поліцію», «Про охорону праці», «Про психіатричну допомогу», Кримінально процесуального кодексу України [5], також нормативно-правова база має бути узгоджена з міжнародними стандартами, зокрема з практикою Європейського суду з прав людини та Європейською конвенцією з прав людини.

Отже правова та соціально-психологічна культура правоохоронця є дуже важливим вектором розвитку в наш час, поліція не повинна сприймати взаємодію з громадянами як обмеження своїх повноважень, а навпаки – як їх обґрунтування та межу, яка забезпечує законність і суспільну підтримку її дій.

Список використаних джерел:

1. Сливка С.С. Правнича деонтологія: Підруч. для вищ. навч. закл. - К, 2017. 258с.

2. Конституція України: *Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

3. Софина І. Функціональне призначення Національної поліції в контексті формування правової культури працівників: *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2025. Серія ПРАВО. Випуск 91: частина 3*

4. Окуневич Д., Меляков А. Соціально-психологічні аспекти діяльності Національної поліції України. URL: <https://ekhnuir.karazin.ua/server/api/core/bitstreams/9a757b01-dcdf-45ea-b8f0-96273e02a413/content>

5. Про затвердження Порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських : Наказ МВС від 06.02.2019 № 88 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0348-19>

Тур Кіра В'ячеславівна

здобувач вищої освіти 2 курсу ФПФОДР НПУ

Дніпровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Чепурко Вадим Миколайович

викладач кафедри

Криміналістики та домедичної підготовки Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛІСТИЧНА ДІАГНОСТИКА ТА ІДЕНТИФІКАЦІЯ

Криміналістична діагностика та ідентифікація є важливими складовими криміналістичної науки, які відіграють ключову роль у процесі розслідування кримінальних правопорушень та встановлення об'єктивної істини у кримінальному провадженні. У сучасних умовах розвитку криміналістики ці напрями наукового пізнання спрямовані на дослідження слідів злочинної діяльності, встановлення зв'язку між об'єктами, подіями та особами, а також на отримання доказової інформації, що має значення для кримінального провадження. Криміналістична діагностика та ідентифікація тісно пов'язані з процесом доказування, який регулюється положеннями Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), зокрема статтями 84-99, що визначають поняття доказів, джерела доказів та порядок їх дослідження [1].

Криміналістична ідентифікація у науковій літературі розглядається як процес встановлення тотожності конкретного об'єкта за його відображеннями, слідами або іншими індивідуальними ознаками. Основною метою ідентифікації є встановлення того, чи належить певний слід конкретному об'єкту або особі. У

практиці досудового розслідування це може стосуватися, наприклад, встановлення особи за відбитками пальців, ідентифікації зброї за слідами на гільзах і кулях, встановлення транспортного засобу за слідами шин або ідентифікації документів за особливостями письма. Відповідно до статті 242 КПК України, проведення експертизи призначається у випадках, коли для встановлення обставин кримінального провадження необхідні спеціальні знання, зокрема у сфері криміналістичної техніки та ідентифікації [1]. Таким чином, результати ідентифікаційних досліджень можуть бути використані як доказ у кримінальному провадженні.

Важливою особливістю криміналістичної ідентифікації є її наукова обґрунтованість та використання індивідуальних ознак об'єктів. Кожен об'єкт матеріального світу має сукупність властивостей і характеристик, які можуть відображатися у слідах або інших матеріальних носіях інформації. Саме на основі цих ознак експерт встановлює тотожність або відмінність досліджуваних об'єктів. Наприклад, під час трасологічних досліджень аналізуються сліди взуття, інструментів або транспортних засобів, а у дактилоскопічних дослідженнях – папілярні узорі пальців рук, які мають унікальні індивідуальні характеристики. Такий підхід відповідає принципам доказування, закріпленим у статті 91 КПК України, відповідно до якої доказуванню підлягають обставини, що підтверджують або спростовують винуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення [1].

Поряд із криміналістичною ідентифікацією важливе значення має криміналістична діагностика. На відміну від ідентифікації, яка спрямована на встановлення тотожності об'єкта, криміналістична діагностика полягає у встановленні стану, властивостей або механізму виникнення певного явища чи події. Іншими словами, діагностика дає можливість визначити характер події, умови її виникнення та механізм утворення слідів. Наприклад, під час дослідження місця події криміналістична діагностика може допомогти

встановити напрям руху особи, послідовність дій злочинця, механізм утворення слідів крові або спосіб проникнення до приміщення. Такі дослідження є важливими для формування слідчих версій та планування подальших слідчих (розшукових) дій [3, с. 377].

Законодавче регулювання застосування криміналістичних методів, зокрема діагностики та ідентифікації, здійснюється не лише положеннями КПК України, а й Законом України «Про судову експертизу». У цьому законі визначено правові, організаційні та методичні засади проведення судових експертиз, які є основною формою використання спеціальних знань у кримінальному провадженні [2]. Саме в межах експертних досліджень здійснюється більшість ідентифікаційних і діагностичних процедур, що дозволяє отримати об'єктивні науково обґрунтовані висновки щодо обставин справи. Практика застосування криміналістичної діагностики та ідентифікації свідчить про їх значну ефективність у боротьбі зі злочинністю. Сучасні технології, зокрема використання автоматизованих дактилоскопічних систем, ДНК-аналізу, цифрових баз даних та програмного забезпечення для аналізу слідів, значно підвищують точність встановлення особи злочинця та реконструкції механізму події. Це відповідає вимогам сучасного кримінального процесу щодо повного, всебічного та неупередженого дослідження обставин кримінального правопорушення [4, с. 182].

Отже, криміналістична діагностика та ідентифікація є важливими інструментами криміналістики, що забезпечують встановлення об'єктивних обставин кримінального правопорушення шляхом дослідження матеріальних слідів та інших джерел доказової інформації. Їх застосування базується на наукових методах і тісно пов'язане з процесуальними нормами кримінального процесуального законодавства України. Використання цих методів сприяє підвищенню ефективності досудового розслідування, забезпечує обґрунтованість доказів і сприяє реалізації принципу невідворотності кримінальної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. Верховна Рада України : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
2. Про судову експертизу : Закон України від 25 лютого 1994 р. № 4038-XII. Верховна Рада України : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>
3. Журавель В.А. Криміналістична діагностика: поняття, значення та сфера реалізації. Вісник Національної академії правових наук України 28, № 1. 2021. С. 371-388.
4. Крижановський А. С., Т. І. Гладинюк. Криміналістична діагностика як метод пізнання прихованих обставин злочину. Аналітично-порівняльне правознавство 3.6. 2025. С. 181-187.

Тур Кіра В'ячеславівна,

здобувач вищої освіти 2-го курсу ФПФОДР НПУ

Дніпровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівний: Логінова Марина Вікторівна,

викладач кафедри цивільно правових дисциплін

Дніпровського державного університету внутрішніх справ

ПЕНСІЙНЕ ПРАВО В СИСТЕМІ ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Пенсійне право в системі права соціального забезпечення посідає центральне місце, оскільки саме через нього держава реалізує одну з базових конституційних гарантій право людини на соціальний захист у старості, у разі втрати працездатності та в інших випадках, визначених законом. В українському правопорядку ця основа прямо закріплена у статті 46 Конституції України, яка відносить пенсійне забезпечення до змісту права на соціальний захист і встановлює, що пенсії та інші виплати, які є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя не нижчий за прожитковий мінімум, установлений законом.

У системному розумінні право соціального забезпечення охоплює сукупність правових норм, що регулюють надання людині матеріального забезпечення і соціальних послуг у разі настання соціальних ризиків. Одним із таких базових ризиків є старість, а також інвалідність і втрата годувальника, тому пенсійне право закономірно входить до структури цієї галузі. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування

закріплюють загальні засади соціального страхування, а спеціальний Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» деталізує саме пенсійні відносини [3, с.131].

Предмет пенсійного права становлять суспільні відносини, що виникають у зв'язку з формуванням, призначенням, перерахунком, виплатою та захистом пенсій. До них належать відносини щодо участі особи у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, обліку страхового стажу, визначення заробітку для обчислення пенсії, встановлення права на пенсію за віком, по інвалідності чи у зв'язку з втратою годувальника, а також процедурні відносини щодо звернення до органів Пенсійного фонду та оскарження їхніх рішень [1, с.187].

Метод правового регулювання пенсійного права поєднує імперативні й соціально-захисні засади. З одного боку, держава чітко визначає умови призначення пенсій, види пенсійних виплат, порядок обчислення стажу, компетенцію органів Пенсійного фонду та джерела фінансування; з іншого ці норми спрямовані на гарантування і відновлення соціальної справедливості стосовно осіб, які внаслідок віку або втрати працездатності потребують матеріальної підтримки. Саме тому в пенсійному праві переважає публічно-правовий елемент: сторони не є рівними у класично цивілістичному розумінні, адже держава через уповноважені органи реалізує владні повноваження, одночасно будучи зобов'язаною забезпечити людині мінімум соціальної безпеки, гарантований Конституцією [2, с.176].

Особливе місце пенсійного права в системі соціального забезпечення пояснюється також його внутрішньою структурою. Воно охоплює норми про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, норми про окремі спеціальні пенсійні режими, а також норми про державне пенсійне забезпечення окремих категорій осіб. Базовим актом для більшості громадян є Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», однак поряд із ним

продовжують діяти й інші нормативні акти, зокрема Закон України «Про пенсійне забезпечення» та Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» [5, с.133].

За своїм змістом пенсійне право виконує не лише компенсаційну, а й гарантійну функцію. Воно покликане частково замінити людині втрачений заробіток або інше джерело існування після настання юридично значущих обставин — старості, інвалідності чи смерті годувальника. Разом із тим пенсія в сучасному праві України розглядається не як благодійна допомога, а як форма реалізації конституційного права та наслідок участі особи в системі соціального страхування або належності до категорії, яка має спеціальний правовий статус. Конституційний Суд України неодноразово підкреслював, що право на соціальний захист, у тому числі пенсійне забезпечення, пов'язане з людською гідністю та не може тлумачитися звужено, коли йдеться про основне джерело існування людини [2, с.177].

Важливою ознакою пенсійного права як елемента права соціального забезпечення є його принципова орієнтація на загальнообов'язковість, солідарність і законність. Загальнообов'язковість означає, що пенсійне страхування має охоплювати широке коло застрахованих осіб; солідарність полягає в перерозподілі коштів між поколіннями та категоріями застрахованих; законність у тому, що право на пенсію, її умови та обсяг можуть визначатися лише законом, а не довільними адміністративними рішеннями. Саме ці принципи відрізняють пенсійне право від приватноправових механізмів накопичення коштів: у центрі тут перебуває не договірна свобода, а публічна гарантія соціальної захищеності особи.

Не менш важливим є співвідношення пенсійного права з іншими інститутами права соціального забезпечення допомогоюми, соціальними послугами, пільгами, страховими виплатами у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю чи безробіттям. На відміну від більшості допомог, пенсія зазвичай має

довгостроковий, а нерідко й довічний характер, ґрунтується на спеціально встановлених юридичних фактах та часто залежить від страхового стажу й заробітку. Водночас усі ці інститути об'єднує спільна мета захист людини від соціального ризику [4, с.66].

Отже, пенсійне право в системі права соціального забезпечення слід розглядати як один із її базових, системоутворюючих інститутів, що має власний предмет регулювання, спеціальні принципи, розгалужене нормативне підґрунтя та безпосередній конституційний зв'язок із правом людини на соціальний захист. Його значення полягає в тому, що саме через норми пенсійного права держава юридично оформлює обов'язок матеріально підтримувати особу в періоди, коли вона об'єктивно не може забезпечувати себе самостійно або втратила годувальника.

Список використаних джерел:

1. Бориченко К.В. Юридичний механізм забезпечення права на соціальний захист : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.05 / Одеса, 2020. 452 с.
2. Логінова М. В. Зміст принципу поєднання гласності та можливості її обмеження в цивільному судочинстві. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції (ДДУВС, 12.12.2023) 2023р. 175-178с.
3. Людера Д. В., and К. Р. Резворович. Особливості використання електронних доказів у Цивільному процесі. *Практичні та теоретичні питання розвитку науки та освіти: матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 29-30 серпня 2025 року.*—Львів: Львівський науковий форум, 2025. 131-133с.
4. Право інтелектуальної власності : підручник / О. С. Юнін, К. Р. Резворович, М. П. Юніна та ін. - Дніпро : ДДУВС, 2025. - 148 с.

5. Шалієвська Л. І. До питання про сутність пенсійного забезпечення населення України. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. Львів, 2018. Вип. 1. С. 130–140.

Губа Назарій,

*здобувач освіти 2 курсу факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування НПУ
Дніпровського державного університету внутрішніх справ*

Науковий керівник: Корогод Світлана Володимирівна,
*старший викладач кафедри кримінального права та кримінології
факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування НПУ
Дніпровського державного університету внутрішніх справ
Доктор філософії у галузі права, доцент*

ДИНАМІКА ТА МАСШТАБИ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

При підготовці тез для доповіді визначено за мету, окреслити масштаби та динаміку випадків вчинення, одного з найбільш жахливих злочинів сучасності – торгівлі людьми, в умовах діючого правового режиму воєнного стану, а також визначити категорію осіб, що належать до найбільш вразливих категорій населення, що стали жертвами зазначеного злочину.

Статистичні дані свідчать про суттєве зростання кількості кримінальних правопорушень пов'язаних з торгівлею людьми, на території нашої держави. Так, у 2025 р. Органами Національної поліції було опубліковано 153 факти торгівлі людьми, натомість у 2024 р. Повідомляється про - 104 факти, що на 32,03% менше [1].

Приголомшливою є цифра оприлюднена національною соціальною сервісною службою України службою, як повідомляється: "У 2025 році Нацсоцслужба встановила 485 статусів особам, які постраждали від торгівлі

людьми. Серед них 42 випадки - трудова експлуатація, 11 - сексуальна експлуатація, 6 - участь у порнобізнесі. І найбільше - 404 випадки - це люди, які перебували на окупованих територіях і постраждали внаслідок воєнних дій» [2].

За даними офісу генерального прокурора протягом 2025 р. національними правоохоронними органами було зареєстровано понад 162 кримінальні правопорушення пов'язані з торгівлею людьми (за ст. 149 ККУ). За даним фактом, за вказаний період було повідомлено про підозру 104 особам у вчиненні 119 кримінальних правопорушень, 113 осіб – визнано потерпілими 46 обвинувальних актів – передано до суду стосовно 75 осіб. Не менш стрімким є зростання кількості осіб яким повідомлено про підозру, так у 2025 р. До суду було направлено 46 обвинувальних актів; та оголошено про підозру у 119 кримінальних правопорушеннях, що в цілому, більше ніж, у попередньому році на 65%. Як зазначають в Офісі Генерального Прокурора України серед 113 потерпілих від торгівлі людьми: 5 – неповнолітні; 11 – малолітні; 77 – жінки.

Наведені статистичні дані свідчать про стрімке зростання кількості жертв торгівлі людьми, саме, після початку та протягом дії правового режиму воєнного стану [1].

У дослідженні «щодо торгівлі людьми та незаконного ввезення мігрантів через війну в Україні», яке провів відділ дослідження та аналізу тенденцій Департаменту аналізу політики та суспільних справ Управління ООН з наркотиків і злочинності (UNODC), дослідники прийшли до висновку, що Кримінальні правопорушення пов'язані з торгівлею людьми, що перебували на стадії розслідування в Україні упродовж 2022-2023 років, переважно стосувалися трудової експлуатації (49%). Значну частку також становили випадки сексуальної експлуатації (29%), примусової злочинної діяльності (21%) та експлуатації у сфері порнографії (1%). Зазначені показники демонструють зростання кількості випадків трудової експлуатації та примусової злочинної діяльності, водночас спостерігається скорочення частки сексуальної експлуатації та експлуатації у

сфері порнографії. У зазначеному дослідженні зазначається, що у 2020–2021 роках серед форм торгівлі людьми, що розслідувалися, домінували сексуальна експлуатація (42%) і трудова експлуатація (38%). Примусова злочинна діяльність становила 13%, експлуатація у сфері порнографії - 6%, а інші форми, зокрема вилучення органів та експлуатація в умовах збройного конфлікту, склали менше 1%. За інформацією Офісу Генерального прокурора, переважна більшість зафіксованих злочинів була вчинена окремими особами. Випадки торгівлі людьми з метою примусової злочинної діяльності здебільшого стосувалися громадян України, яких змушували до незаконного транспортування наркотичних речовин (у ролі «кур'єрів») та перевезення мігрантів за межами країни (у ролі «моряків»). Серед жертв торгівлі людьми, ідентифікованих в Україні у 2020–2021 роках, 55,5% становили чоловіки, 36% - жінки, а 8,5% - діти. У цей період пандемія COVID-19 суттєво обмежувала можливості виявлення постраждалих як в Україні, так і у світі загалом. Натомість у 2022–2023 роках зафіксовано зростання частки жінок серед постраждалих: 43% становили жінки, 37% - чоловіки, а 20% - діти. Додатково у цей період було виявлено 22 випадки торгівлі дітьми. Окрім кримінальних розслідувань, важливу роль відігравали заходи соціального захисту. Так, у 2022 році Національна соціальна сервісна служба України надала статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, 47 особам, у 2023 році - 118 особам, а в першому кварталі 2024 року - 43 особам. Серед 118 осіб, яким такий статус було надано у 2023 році, переважали жертви експлуатації в умовах збройного конфлікту (55 осіб), примусової праці (22 особи), примусової злочинної діяльності (17 осіб) та сексуальної експлуатації (11 осіб) [3 с. 50].

**ГЕНДЕРНО-ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ДИНАМІКИ КІЛЬКОСТІ ЖЕРТВ ВІД
ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ВПРОДОВЖ 2020-2023 рр.**

ПЕРІОД	ЧОЛОВІКИ	ЖІНКИ	ДІТИ
--------	----------	-------	------

2020-2021	55,5%	36%	8,5%
2022-2023	37%	43%	20%

Отже, аналізуючи вищевикладені статистичні данні, можна зробити висновок, що триваюча збройна агресія на території України постає криміногенним чинником, що збільшує кількість випадків торгівлі людьми. Також наведені дані свідчать про зміну гендерно-вікового аспекту осіб, що стали жертвами такого злочину, значно збільшилася кількість дітей – більш ніж на 10% та жінок – 7% в період з 2021 по 2023 р..

Список бібліографічних посилань:

1. Офіс Генерального прокурора посилює роботу з протидії торгівлі людьми : *Офіційний веб-сайт офісу генерального прокурора*. 2026. Січень. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/ofis-generalnogo-prokurora-posilyuje-robotu-z-protidiyi-torgivli-lyudmi>
2. У 2025 році статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, отримали 485 українців. *Укрінформ*. 2026. Січень. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/4079980-u-2025-roci-status-postrazdalih-vid-torgivli-ludmi-otrimali-485-ukrainciv.html>
3. Дослідження щодо торгівлі людьми та незаконного ввезення мігрантів у контексті переміщення спричиненого війною в Україні. URL: <https://www.un-ilibrary.org/content/books/9789211072778/read>

Ткаченко Анастасія Кирилівна,

курсант 3 курсу факультету підготовки

фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України

Дніпровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Бабанін Сергій Володимирович,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права та

кримінології Дніпровського державного університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ НАРКОТИКІВ ТА ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН У СУЧАСНОМУ ПРАВОВОМУ ПРОСТОРИ

Проблема незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин залишається однією з найгостріших у кримінальному праві та правоохоронній практиці України, особливо в умовах воєнного стану, зростання соціальної напруженості та трансформації криміногенної ситуації. Незважаючи на наявність чіткої нормативно-правової бази та міжнародних зобов'язань, кількість випадків наркозлочинності продовжує збільшуватися, що створює значну кримінальну загрозу громадській безпеці та здоров'ю населення та економічній стабільності країни. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю ефективного поєднання превентивних заходів, кримінально-правових санкцій та системи правозастосування, здатних реально стримувати наркозлочинність [1].

Ситуація ускладнюється тим, що сучасні форми злочинності у сфері наркотиків часто носять транснаціональний характер, що потребує активної

координації та взаємодії між правоохоронними та державними органами, міжнародними структурами та правоохоронними органами інших країн. Додатково, соціально-економічні чинники, включно з безробіттям, доступністю наркотичних речовин та слабкою профілактичною роботою, сприяють поширенню наркозлочинності та формують сприятливі умови для її розповсюдження. У цьому зв'язку ключове значення набуває відіграють превентивні програми, освіта населення та сучасні інструменти криміналістичного забезпечення розслідувань, що дозволяють підвищити ефективність протидії злочинам у сфері незаконного обігу наркотиків та водночас забезпечити баланс між захистом суспільних інтересів і правами людини. Сучасні підходи до криміналізації незаконного обігу наркотиків в Україні базуються на положеннях Кримінального кодексу, міжнародних конвенціях та рекомендаціях правозахисних організацій. Однак у практичній діяльності виникають значні ускладнення, зокрема у питанні чіткого визначення обсягу і тяжкості діяння, класифікації видів засобів та психотропних речовин, обігу яких заборонено або обмежено законом, а також щодо правового статусу певних речовин, що ускладнює кваліфікацію злочинів і створює неоднорідність судової практики [2]. Однією з ключових проблем є забезпечення належної доказової бази у справах про незаконний обіг наркотиків. В умовах широкого застосування цифрових технологій і сучасних інформаційних засобів комунікації необхідність застосування новітніх криміналістичних методів стає критичною. Сучасні підходи до цифрового моніторингу, обробки даних та експертного дослідження дозволяють підвищити якість доказів і зменшити ризик помилкових правозастосувань, що особливо важливо в умовах, коли оперативно-розшукові заходи ускладнені [3]. Впровадження сучасних методів дослідження дає змогу не лише підвищити точність і об'єктивність доказів, але й мінімізувати ризик помилкових рішень у судовому процесі. Особливо актуальним це стає в ситуаціях, коли оперативно-розшукові заходи обмежені, а інформація про

протиправну діяльність зберігається у складних цифрових середовищах. Таким чином, інтеграція криміналістичних технологій у практику розслідування сприяє підвищенню ефективності боротьби з наркозлочинністю та зміцненню довіри до системи правосуддя. Кримінологічні аспекти проблеми також заслуговують уваги: серед них характеристики суб'єктів злочинів у сфері наркотиків, фактори втягнення молоді та неповнолітніх у протиправну діяльність, а також недоліки системи соціальної профілактики та профілактичних програм. Наукові дослідження показують, що демографічні, соціальні та економічні детермінанти значно впливають на поширення наркозлочинності, створюючи потребу у комплексній профілактичній стратегії [4]

Для підвищення ефективності боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів у сучасних умовах України вчені та практики пропонують інтегрований підхід, що поєднує кримінально-правові санкції, адміністративні заходи, міжнародну співпрацю та соціально-освітні програми.[5]. Особливий акцент робиться на посиленні координації між правоохоронними органами, удосконаленню національного законодавства та адаптації наркополітики до сучасних транснаціональних викликів, що сприяє формуванню стійкої та ефективної стратегії боротьби з наркозлочинністю. Системне дослідження кримінально-правових проблем протидії незаконному обігу наркотиків у сучасному правовому просторі України показує, що ефективна боротьба з наркозлочинністю потребує комплексного підходу: поєднання чіткої нормативної бази, сучасних доказових методів, кримінологічного аналізу та профілактичних заходів. Забезпечення єдності правозастосування та баланс між стримуванням наркозлочинності і захистом прав людини є ключовими умовами підвищення ефективності кримінально-правового реагування.

Список використаних джерел

1. Карчевський М.В. Кримінально-правове регулювання в сфері обігу наркотичних речовин: аналіз ефективності на основі відкритих даних щодо протидії злочинності // Інформація і право. 2025. № 4 <https://il.ippi.org.ua/article/view/346512>
2. Stepaniuk R.L., Lozova S.M. *Narcotic drugs as objects of forensic investigation: trends in the context of the war in Ukraine* // *Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2025.4.34>
3. Твардовська М. *Протидія та запобігання кримінально протиправній діяльності у сфері обігу наркотичних засобів: кримінологічна характеристика особи неповнолітнього правопорушника* // *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Серія: Юридичні науки. 2025. <https://doi.org/10.23939/law2025.47.259>
4. Предместніков О.Г., Скребовська С.В. *Система запобігання та протидії незаконному обігу наркотичних засобів в Україні: аналіз ефективності та перспективи розвитку* // *Наукові записки*. Серія: Право. 2024. <https://doi.org/10.36550/2522-9230-2024-17-176-184>
5. Конопельський В.Я. *Міжнародна практика запобігання незаконному обігу наркотичних засобів* // *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2024. - № 81

Фіжделюк Олександра Леонідівна,

курсант 3 курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України Дніпровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Бабанін Сергій Володимирович,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та кримінології Дніпровського державного університету внутрішніх справ

КВАЛІФІКАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНОГО ІЗ ПОШКОДЖЕННЯМ АБО ЗНИЩЕННЯМ МАЙНА

З урахуванням сучасної соціально-економічної нестабільності, дії воєнного стану та зростання рівня агресії в суспільстві, кримінальні правопорушення проти власності й надалі залишаються одними з найпоширеніших в Україні. Особливе місце серед них посідають умисне знищення або пошкодження майна, відповідальність за які передбачена статтею 194 Кримінального кодексу України. Правильна юридична оцінка таких діянь має принципове значення для забезпечення законності під час притягнення особи до кримінальної відповідальності. Від точності кваліфікації залежить обґрунтованість обвинувачення та справедливність призначеного покарання.

Знищення або пошкодження майна, передбачене статтею 194 КК України, належить до кримінальних правопорушень проти власності, оскільки безпосереднім об'єктом такого діяння є суспільні відносини власності. Йдеться про правовідносини, захищені законом, які забезпечують право володіння, користування та розпорядження майном. Порушення цих відносин шляхом

знищення чи пошкодження майна завдає матеріальної шкоди власнику або законному користувачу. Додатковим об'єктом кримінального правопорушення можуть бути життя або здоров'я особи, якщо шкода виникає внаслідок небезпечних дій, наприклад, підпалу. Предметом цього правопорушення є чуже майно, як рухоме, так і нерухоме [1, с. 304].

Що стосується суб'єкта кримінального правопорушення, то відповідно до частини першої статті 194 КК України ним є осудна фізична особа, яка досягла 16 років, а за частиною другою тієї ж статті – осудна фізична особа віком від 14 років. Водночас у умовах воєнного стану діяння, вчинені організованими групами або особами, які діють за завданням ворожих сил, можуть підпадати під кваліфікацію як диверсія [2].

Також слід враховувати особливості кваліфікації співучасті у вчиненні таких кримінальних правопорушень. Відповідно до статті 27 КК України, організатор, підбурювач і пособник несуть відповідальність за умисне знищення або пошкодження майна на рівні з безпосереднім виконавцем. У практиці правозастосування іноді виникають випадки, коли співучасть помилково кваліфікують як групове вчинення кримінального правопорушення, що призводить до неправильної юридичної оцінки дій учасників [3, с.22].

Оскільки спосіб, передбачений частиною другою статті 194 КК України, становить більшу суспільну небезпеку порівняно з частиною першою, виникає потреба чітко викласти положення ч. 2 ст. 194 КК таким чином, щоб умисне знищення або пошкодження майна загальнонебезпечним способом, навіть без завдання шкоди у великих розмірах, підлягало кримінальній відповідальності. Для уникнення суперечностей під час кваліфікації правопорушень доцільно виділити цю ознаку в окрему частину 2 статті 194 КК та сформулювати її наступним чином: «Умисне знищення або пошкодження чужого майна, вчинене шляхом підпалу, вибуху або іншим загальнонебезпечним способом» [4, с. 252].

У випадку умисного знищення або пошкодження чужого майна шляхом підпалу чи вибуху внаслідок агресії однієї держави проти України такі дії підлягають кваліфікації за статтею 438 КК України «Воєнні злочини». Згідно з Інструкцією щодо виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України (розділ 8), це кримінальне правопорушення належить до категорії серйозних порушень норм міжнародного гуманітарного права та класифікується як воєнний злочин [5].

Отже, правильна кваліфікація кримінальних правопорушень, пов'язаних із пошкодженням або знищенням майна, є ключовою для забезпечення законності та справедливості кримінального провадження. Важливе значення має чітке визначення об'єкта, предмета та способу вчинення кримінального правопорушення, що дозволяє відрізнити умисне пошкодження майна від суміжних складів кримінальних правопорушень, таких як крадіжка, грабіж або розбій. Практика показує, що труднощі виникають при оцінці способу вчинення та наслідків дій винного, а також під час кваліфікації співучасті. Умови воєнного стану та дії осіб, пов'язаних із збройною агресією, додають додаткових складнощів у застосуванні норм Кримінального кодексу України. Тому удосконалення правозастосовної практики та уточнення нормативних положень сприятимуть підвищенню ефективності боротьби з правопорушеннями проти власності та запобіганню правовим колізіям.

Список використаних джерел:

1. Pokrasa K. Criminal law and forensic classification of crimes related to fires. Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs. Scientific Journal. 2022. Special Issue № 1 (120). P. 303-307.
2. Лазарєв В.О. Проблемні питання знищення або пошкодження майна. Актуальні проблеми кримінально-правового, кримінального процесуального та

криміналістичного забезпечення протидії злочинності в сучасних умовах. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/15819/1/17.pdf>

3. Юнін О. С. Кримінально-правова охорона майна громадян в умовах воєнного стану. Верховенство права: доктрина і практика в умовах сучасних світових викликів: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 23 травня 2025 р.). Дніпро: ДДУВС, 2025. С.21-23

4. Мартишко М. В. Кримінально-правова характеристика умисного знищення чи пошкодження майна. Актуальні проблеми кримінального права: матеріали XII Всеукр. наук.- теорет. конф., присвяч. пам'яті проф. П.П. Михайленка (Київ, 30 листоп. 2022 р.) Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2022. 292 С. 249–252

5. Інструкція про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України. Затв. наказом Міністерства оборони України від 23.03.2017 № 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0704-17?find=1&text>

Григорчук Діана Сергіївна,

*здобувач освіти навчально-наукового інституту № 2
Харківського національного університету внутрішніх справ
рядовий поліції*

Науковий керівник: Чишко Катерина Олександрівна,

*провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем
правового забезпечення діяльності поліції та протидії злочинності навчально-
наукового інституту № 2 , кандидат юридичних наук, доцент, професор
кафедри адміністративної діяльності
капітан поліції*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8810-7950>

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ НА ГРОМАДСЬКУ ДУМКУ: РОЛЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Сучасний розвиток інформаційних технологій суттєво змінив механізми формування громадської думки. Соціальні мережі стали не лише засобом комунікації, а й потужним інструментом впливу на суспільну свідомість. Через швидке поширення інформації, доступність для широкого кола користувачів та можливість анонімного поширення контенту соціальні мережі активно використовуються для проведення інформаційно-психологічних операцій. Інформаційно-психологічні операції спрямовані на зміну поведінки, переконань та емоційного стану населення шляхом систематичного впливу через інформаційні повідомлення. Особливо небезпечними такі дії є в умовах воєнного стану, коли дезінформація, маніпуляції та поширення панічних настроїв можуть

негативно впливати на національну безпеку, довіру до державних інституцій та суспільну стабільність.

Інформаційно-психологічні операції являють собою цілеспрямовану діяльність, спрямовану на вплив на свідомість, емоції та поведінку окремих осіб, соціальних груп або суспільства в цілому. Основною метою таких операцій є формування потрібного ставлення до певних подій, осіб, державних рішень або суспільних процесів [1, с. 119].

Соціальні мережі значно спрощують реалізацію таких операцій, оскільки дозволяють швидко поширювати інформацію, використовувати алгоритми персоналізації контенту та створювати ефект масової підтримки певної позиції. Особливу небезпеку становлять фейкові новини, маніпулятивні публікації, використання ботів, а також штучне формування суспільних настроїв через масове коментування та поширення неправдивих повідомлень.

Одним із поширених методів є створення панічних настроїв серед населення шляхом поширення неправдивої інформації про воєнні дії, економічну нестабільність, діяльність органів влади або правоохоронних структур. Такі дії можуть викликати недовіру до державних інституцій, соціальну напругу та дестабілізацію суспільства. Особливо вразливою є молодь, яка значну частину інформації отримує саме через соціальні мережі. Відсутність критичного аналізу джерел часто сприяє поширенню неправдивих відомостей та формуванню помилкових уявлень про суспільно-політичні процеси [2, с. 825].

Таким чином, інформаційно-психологічні операції у цифровому середовищі є серйозною загрозою для інформаційної безпеки держави та потребують системної протидії з боку державних органів.

Правоохоронні органи України відіграють важливу роль у виявленні, попередженні та припиненні інформаційно-психологічних операцій, що здійснюються через соціальні мережі. Їх діяльність спрямована не лише на

реагування на вже вчинені правопорушення, а й на профілактику інформаційних загроз [3, с. 90].

Національна поліція України здійснює моніторинг інформаційного простору, виявляє факти поширення неправдивої інформації, закликів до насильства, провокацій та інших дій, що можуть становити загрозу громадському порядку. Особливу роль відіграють підрозділи кіберполіції, які працюють із цифровими доказами, встановлюють джерела поширення деструктивного контенту та взаємодіють із міжнародними платформами. Служба безпеки України виконує функції захисту державного суверенітету та протидії інформаційним загрозам, що можуть мати ознаки підривної діяльності. У межах своєї компетенції СБУ виявляє інформаційні кампанії, спрямовані на дестабілізацію ситуації в державі, а також осіб, які беруть участь у таких діях [4, с. 186].

Важливим напрямом є співпраця правоохоронних органів із засобами масової інформації, освітніми установами та громадськими організаціями з метою підвищення рівня медіаграмотності населення. Профілактична робота дозволяє зменшити вплив дезінформації та формувати навички критичного сприйняття інформації. Не менш важливим є вдосконалення законодавчої бази щодо відповідальності за свідоме поширення неправдивої інформації, участь у інформаційних атаках та використання цифрових платформ для деструктивного впливу на суспільство.

Ефективна протидія інформаційно-психологічним операціям можлива лише за умови комплексної взаємодії правоохоронних органів, державних інституцій та самого суспільства.

Можемо зробити висновок, що інформаційно-психологічні операції у соціальних мережах стали однією з найбільш небезпечних форм впливу на громадську думку в сучасних умовах. Використання цифрових платформ для поширення дезінформації, маніпуляцій та психологічного тиску створює реальну загрозу для суспільної стабільності, довіри до державних інституцій та

національної безпеки України. Соціальні мережі значно посилюють можливості для здійснення таких операцій завдяки швидкості поширення інформації, широкому охопленню аудиторії та складності контролю за неправдивим контентом. Особливо небезпечним є вплив на населення в умовах воєнного стану, коли інформаційна безпека безпосередньо пов'язана із захистом держави. Правоохоронні органи України виконують важливу функцію у сфері протидії цим загрозам. Національна поліція України, кіберполіція, Служба безпеки України та інші державні структури забезпечують виявлення джерел деструктивного впливу, припинення протиправної діяльності та проведення профілактичної роботи серед населення. Подальше вдосконалення механізмів інформаційної безпеки потребує зміцнення міжвідомчої співпраці, розвитку цифрової грамотності громадян та удосконалення правового регулювання у сфері інформаційної безпеки. Лише комплексний підхід дозволить ефективно захищати громадську думку від зовнішніх та внутрішніх інформаційних загроз.

Список використаних джерел:

1. Зінченко Д. А., Макарова О.П. Аналіз ризиків і стратегій захисту від кібератак у сучасному цифровому світі. Протидія кіберзлочинності та торгівлі людьми : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця. ХНУВС. 2023. С. 118-121.
2. Серьогін, В. О. Соціальні мережі як загроза прайвесі. Форум права. 2011. № 2. С. 822–827. Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-2/11cvojzp.pdf>.
3. Ільяшова А. С., Іванцов В.О. Механізми психологічного впливу в соціальних мережах: маніпуляція свідомістю та способи захисту. Особистість, суспільство, закон : тези доп. учасників Міжнар. психолог. форуму / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Нац. акад. прав. наук України. Харків. ХНУВС. 2025. С. 88-91.

4. Семчук Д. В., Іванцов В.О. Пропаганда в соціальних мережах і кіберпросторі: заходи Національної поліції України щодо виявлення та нейтралізації інформаційних загроз. Особистість, суспільство, закон : тези доп. учасників Міжнар. психолог. форуму / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Нац. акад. прав. наук України. Харків. ХНУВС. 2025. С. 186-189.

Джагунов Григорій Володимирович,

заступник директора навчально-наукового інституту № 3

з освітньої та науково-дослідної діяльності,

кандидат юридичних наук, професор

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4443-9114>

КОНТРОЛЬ І НАГЛЯД ЯК ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ

У сучасних умовах реформування правоохоронної системи України особливого значення набуває питання забезпечення законності, дисципліни та належного виконання службових обов'язків працівниками поліції. Ефективна діяльність органів Національної поліції безпосередньо залежить від наявності дієвих механізмів контролю, які дозволяють своєчасно виявляти порушення, усувати недоліки та запобігати зловживанням службовим становищем. Одним із важливих інструментів забезпечення належного функціонування поліцейської системи є внутрішній контроль. Його сутність полягає у постійному спостереженні за діяльністю структурних підрозділів, оцінці законності прийнятих рішень, дотриманні службової дисципліни та ефективності виконання покладених завдань. Саме внутрішній контроль сприяє зміцненню службової дисципліни, підвищенню рівня довіри населення до поліції та забезпеченню реалізації принципу верховенства права.

Внутрішній контроль у діяльності органів поліції є складовою системи управління, спрямованою на забезпечення законності, службової дисципліни та належного виконання посадових обов'язків працівниками поліції. Його правова природа визначається поєднанням управлінських, організаційних та правових засад, що формують механізм постійного нагляду за внутрішньою діяльністю поліцейських підрозділів. Основу правового регулювання внутрішнього контролю становлять Конституція України, Закон України «Про Національну

поліцію», Дисциплінарний статут Національної поліції України, а також відомчі нормативно-правові акти Міністерства внутрішніх справ України. Саме ці акти визначають порядок здійснення перевірок, службових розслідувань, оцінки службової діяльності та відповідальності працівників поліції.

Внутрішній контроль має системний характер і реалізується через керівників підрозділів, підрозділи внутрішньої безпеки, дисциплінарні комісії та інші уповноважені органи. Його основним завданням є не лише виявлення порушень, а й попередження негативних явищ, формування належної службової культури та забезпечення дотримання прав людини у поліцейській діяльності. Особливістю внутрішнього контролю є його постійність та безпосередній зв'язок із щоденною службовою діяльністю працівників поліції. На відміну від зовнішнього контролю, який здійснюється іншими державними органами або громадськістю, внутрішній контроль функціонує в межах самої системи поліції та спрямований на оперативне реагування на порушення.

Таким чином, правова природа внутрішнього контролю полягає у забезпеченні внутрішньої стабільності поліцейської системи, дотриманні законності та підвищенні ефективності правоохоронної діяльності.

Практичне значення внутрішнього контролю полягає у створенні умов для належного функціонування органів поліції та підвищення якості виконання службових завдань. Саме завдяки системі внутрішнього контролю забезпечується своєчасне виявлення порушень законодавства, дисциплінарних проступків, фактів корупції та зловживання службовими повноваженнями.

Однією з важливих форм реалізації внутрішнього контролю є службові перевірки та службові розслідування. Вони дозволяють встановити причини порушень, визначити ступінь вини працівника та прийняти відповідне управлінське рішення. Такий підхід сприяє не лише притягненню винних осіб до відповідальності, а й усуненню причин, що сприяли виникненню порушення. Важливе значення має діяльність підрозділів внутрішньої безпеки, які

здійснюють профілактику корупційних правопорушень, перевіряють інформацію про неправомірні дії працівників поліції та забезпечують захист авторитету правоохоронних органів. Їхня робота спрямована на підтримання професійної етики та запобігання службовим зловживанням.

Крім того, внутрішній контроль сприяє підвищенню професійного рівня працівників поліції. Аналіз результатів перевірок дозволяє виявляти типові помилки у службовій діяльності, що стає підставою для проведення додаткового навчання, підвищення кваліфікації та вдосконалення службової підготовки. Не менш важливим є вплив внутрішнього контролю на рівень суспільної довіри до поліції. Громадяни очікують від правоохоронних органів законності, справедливості та професійності. Ефективний внутрішній контроль демонструє готовність системи поліції до самостійного виявлення та усунення порушень, що позитивно впливає на авторитет державних інституцій.

На нашу думку, практичне значення внутрішнього контролю полягає у зміцненні законності, підвищенні дисципліни, запобіганні правопорушенням та формуванні позитивного іміджу поліції в суспільстві.

Можемо зробити висновок, що внутрішній контроль у діяльності органів поліції є важливим елементом забезпечення законності, дисципліни та ефективного функціонування правоохоронної системи. Його правова природа полягає у поєднанні організаційних і правових механізмів, спрямованих на постійне спостереження за службовою діяльністю працівників поліції та своєчасне реагування на виявлені порушення.

Список використаних джерел:

1. Дмитренко А. О., Зінченко Д.А. , Бахаєва А.С. Контроль і нагляд як основа забезпечення законності в діяльності органів поліції. Захист та дотримання прав громадян органами Національної поліції України в умовах воєнного стану : тези доп. учасників наук.-практ. конф. Вінниця. ХНУВС. 2023. С. 70-71.

2. Музичук О. М. Поняття та особливості контролю як одного із способів забезпечення дисципліни та законності в державному управлінні. Правові механізми забезпечення та захисту прав і свобод людини і громадянина, інтересів суспільства та держави : тези доп. учасників наук.-практ. конф. / Наук.-дослід. ін-т публ. політики і соц. наук. Харків. НДІ ППСН. 2019. С. 100-103.

3. Музичук О. М. До проблеми класифікації контролю за діяльністю правоохоронних органів в Україні. Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики ХХІ століття : тези доп. учасників IV Всеукр. наук.-практ. конф. / НДІ публ. політики і соц. наук. Харків. 2020. С. 99-101.

Мілорадова Наталія Едуардівна,

*професор кафедри психології, соціології та педагогіки, доктор
психологічних наук, доцент Харківського національного
університету внутрішніх справ*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0716-9736>

КОМУНІКАТИВНА ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ З НАСЕЛЕННЯМ В УМОВАХ ПОСТКОНФЛІКТНОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ

У сучасних умовах постконфліктної стабілізації особливого значення набуває питання налагодження довіри між населенням і правоохоронними органами. Поліція виконує не лише функції забезпечення правопорядку, а й виступає важливим суб'єктом соціальної комунікації, від якого залежить рівень громадської безпеки, правової культури та суспільної стабільності. Саме тому комунікативна підготовка працівників поліції є важливою складовою їх професійної діяльності. У регіонах, що зазнали наслідків збройних конфліктів, суспільство часто характеризується підвищеним рівнем недовіри, психологічною напругою та соціальною нестабільністю. У таких умовах працівники поліції повинні володіти не лише правовими знаннями, а й навичками ефективного спілкування, медіації, попередження конфліктів та психологічної підтримки населення.

Комунікативна підготовка працівників поліції є складовою професійної підготовки, яка спрямована на формування вмій і навичок ефективної взаємодії з громадянами, колегами та представниками інших державних органів. Вона охоплює знання психології спілкування, основ конфліктології, професійної етики, культури мовлення та особливостей поведінки в кризових ситуаціях [1, с. 111].

Особливістю поліцейської діяльності є постійний контакт із різними соціальними групами, серед яких можуть бути потерпілі, свідки, правопорушники, внутрішньо переміщені особи, ветерани та громадяни, які пережили наслідки воєнних дій. Кожна з цих категорій потребує індивідуального підходу, тактовності та професійної витримки. Комунікація в роботі поліції виконує декілька важливих функцій: інформаційну, профілактичну, захисну та соціально-стабілізаційну. Через професійне спілкування працівник поліції не лише отримує необхідну інформацію, а й формує позитивне ставлення громадян до державних інституцій [2, с. 253].

Важливим елементом комунікативної підготовки є розвиток навичок активного слухання, переконання, ведення переговорів та деескалації конфліктів. Це дозволяє зменшити рівень агресії під час службових ситуацій та підвищити ефективність виконання службових обов'язків.

У період постконфліктної стабілізації поліція виконує важливу роль у відновленні правопорядку, забезпеченні безпеки та підтриманні соціальної рівноваги. Саме в цей період особливо важливим стає рівень довіри населення до правоохоронних органів, який значною мірою залежить від якості комунікації.

Працівники поліції часто стикаються з громадянами, які мають психологічні травми, втрати або недовіру до державних структур. Невміння правильно вести діалог може призвести до загострення конфлікту, погіршення репутації поліції та зниження ефективності правозастосовної діяльності. Практика показує, що використання комунікативних навичок сприяє швидшому вирішенню конфліктних ситуацій без застосування примусу [3, с. 32]. Вміння спокійно пояснити правові норми, вислухати людину, проявити повагу та неупередженість створює умови для партнерських відносин між поліцією та населенням [4, с. 243].

Особливого значення набуває підготовка поліцейських до роботи в громадах, де необхідно не лише реагувати на правопорушення, а й брати участь у

профілактичній роботі, взаємодії з місцевими органами влади, громадськими організаціями та міжнародними партнерами.

Для підвищення рівня комунікативної підготовки доцільно впроваджувати тренінги з психологічної стійкості, практичні заняття з моделювання кризових ситуацій, навчання з медіації та сучасних методів професійного спілкування.

Отже, комунікативна підготовка працівників поліції є важливою складовою їх професійної діяльності, особливо в умовах постконфліктної стабілізації. Саме якісне професійне спілкування сприяє формуванню довіри населення до правоохоронних органів, зниженню соціальної напруги та підвищенню рівня громадської безпеки.

Список використаних джерел:

1. Зінченко Д. А. Психологічна довіра як інтегративний феномен свідомості, емоцій і соціальної взаємодії людини. Адміністративно-правове, соціологічне та психологічне забезпечення діяльності Національної поліції України : зб. матеріалів наук.-практ. конф. у 2 ч. МВС України; Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Нац. акад. прав. наук України. Вінниця. ХНУВС. 2025. Ч. II. С. 111-114.
2. Зінченко Д. А. Соціально-правові аспекти формування особистості правоохоронця в сучасних умовах. Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Нац. акад. прав. наук України. Вінниця. ХНУВС. 2024. С. 251-253.
3. Зінченко Д. А. Психолінгвістичні особливості професійного діалогу поліцейського: юридичні ризики і педагогічна підтримка. Перспективи розвитку національного законодавства в умовах дії правового режиму воєнного стану: зб. наук.-практ. конф. / ГО "Молодіж. орг. починаюч. лідерів". Кам'янське. ГО МОПЛ. 2024. С. 31-35.

4. Зінченко Д. А. Психологічна підготовка фахівців правоохоронних органів України в умовах воєнного стану. Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану : зб. наук. пр. конф. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Каф. тактич. та спец. фіз. підгот. ф-ту № 3, Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця. ХНУВС. 2023. С. 242-244.

Камінська Олександра Іванівна,
здобувач освіти навчально-наукового інституту № 2
Харківського національного університету внутрішніх справ
рядовий поліції

Науковий керівник: Чишко Катерина Олександрівна,
провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем
правового забезпечення діяльності поліції та протидії злочинності навчально-
наукового інституту № 2 , кандидат юридичних наук, доцент, професор
кафедри адміністративної діяльності
капітан поліції

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8810-7950>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ.

Запровадження воєнного стану в Україні стало необхідним правовим заходом для захисту державного суверенітету, територіальної цілісності та безпеки громадян в умовах збройної агресії. У таких умовах особливого значення набуває питання забезпечення публічної безпеки, громадського порядку та захисту прав і свобод людини. Саме на органи Національної поліції України покладається значний обсяг повноважень щодо підтримання правопорядку, реагування на надзвичайні події, охорони стратегічно важливих об'єктів, контролю за дотриманням встановлених обмежень та взаємодії з іншими суб'єктами сектору безпеки.

Воєнний стан змінює звичний порядок функціонування державних органів, у тому числі й правоохоронної системи. Поліцейська діяльність у цей період

потребує не лише оперативності та ефективності, а й чіткого правового регулювання, що забезпечує законність застосування адміністративно-правових заходів. Особливу роль відіграють норми адміністративного права, які визначають порядок реалізації владних повноважень, межі втручання у права громадян, процедури контролю та відповідальність за порушення встановлених правил.

Публічна безпека є складовою національної безпеки держави та охоплює систему заходів, спрямованих на захист життя, здоров'я, прав і свобод людини, громадського порядку, суспільної стабільності та нормального функціонування державних інституцій. В умовах воєнного стану її значення значно посилюється, оскільки зростає рівень загроз як зовнішнього, так і внутрішнього характеру [1, с. 117].

Правовою основою введення воєнного стану в Україні є Конституція України, Закон України «Про правовий режим воєнного стану», а також укази Президента України, затверджені Верховною Радою України. Воєнний стан передбачає тимчасове обмеження окремих конституційних прав і свобод, посилення заходів контролю, встановлення спеціального режиму в'їзду та виїзду, перевірку документів, комендантську годину, обмеження руху транспорту та інші заходи, спрямовані на забезпечення безпеки. Національна поліція України як центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони прав і свобод людини, протидії злочинності та підтримання публічного порядку, діє на підставі Закону України «Про Національну поліцію». У період воєнного стану її функції розширюються з урахуванням нових викликів та необхідності швидкого реагування на загрози [2, с. 334].

Адміністративно-правове забезпечення діяльності поліції включає систему правових норм, які регулюють порядок застосування превентивних заходів, адміністративного примусу, спеціальних режимів контролю та взаємодії з військовими адміністраціями, органами місцевого самоврядування, Службою

безпеки України та Збройними Силами України. Особливістю адміністративно-правового регулювання в умовах воєнного стану є поєднання принципу законності з необхідністю оперативного прийняття рішень [3, с. 297]. Поліцейський повинен діяти в межах закону, але водночас швидко реагувати на загрози життю людей, диверсійні прояви, порушення правил світломаскування, незаконне переміщення осіб або предметів, що можуть становити небезпеку.

Таким чином, адміністративно-правові засади забезпечення публічної безпеки в умовах воєнного стану формують правовий механізм діяльності поліції, спрямований на збереження правопорядку та стабільності в державі.

У період дії воєнного стану Національна поліція України виконує як традиційні правоохоронні функції, так і додаткові завдання, пов'язані із забезпеченням обороноздатності держави та захистом цивільного населення. Це вимагає адаптації форм і методів поліцейської діяльності до нових умов. Одним із основних напрямів є контроль за дотриманням спеціальних обмежень, встановлених під час воєнного стану. Поліція забезпечує виконання комендантської години, перевіряє документи громадян, контролює пересування транспорту, здійснює охорону критичної інфраструктури та державних установ. Такі заходи спрямовані на недопущення диверсій, терористичних актів та інших дій, що можуть загрожувати безпеці населення.

Важливе значення має участь поліції в евакуаційних заходах, супроводі гуманітарних вантажів, допомозі внутрішньо переміщеним особам та документуванні воєнних злочинів. Поліцейські часто працюють у районах підвищеної небезпеки, де необхідно одночасно забезпечувати правопорядок і рятувати життя людей. Окрему увагу слід приділити взаємодії поліції з населенням [4, с. 20]. У кризових умовах довіра громадян до правоохоронних органів є важливим фактором стабільності. Працівники поліції повинні діяти не лише як представники влади, а й як гаранти безпеки, надаючи правову допомогу,

роз'яснюючи порядок дій під час надзвичайних ситуацій та підтримуючи комунікацію з громадою.

Разом із тим існують проблеми практичного характеру. До них належать недостатнє нормативне врегулювання окремих процедур, значне навантаження на особовий склад, ризики перевищення повноважень, психологічне виснаження працівників та необхідність постійного оновлення професійної підготовки. Для підвищення ефективності діяльності Національної поліції необхідно вдосконалювати законодавство, посилювати контроль за дотриманням прав людини, забезпечувати належне матеріально-технічне оснащення та розвивати систему професійного навчання поліцейських з урахуванням умов воєнного стану.

Забезпечення публічної безпеки в умовах воєнного стану потребує комплексного підходу, де адміністративно-правові механізми мають поєднуватися з практичною готовністю поліції діяти в складних та небезпечних умовах.

Можемо зробити висновок, що забезпечення публічної безпеки в умовах воєнного стану є одним із ключових напрямів діяльності держави, від якого залежить захист населення, стабільність суспільства та ефективне функціонування органів влади. У цьому процесі особливе місце займає Національна поліція України як суб'єкт, що безпосередньо реалізує заходи з охорони громадського порядку, контролю за дотриманням спеціального правового режиму та реагування на надзвичайні ситуації.

Список використаних джерел:

1. Зінченко О. Д., Зінченко Д.А. Роль адміністративно-правових норм у забезпеченні громадської безпеки та порядку під час воєнного стану. Стан та перспективи розвитку адміністративного права України: матеріали X Міжнар. наук.-практ. інтернет конф. / МВС України, Одес. держ. ун-т внутр. справ. Одеса. ОДУВС. 2023. С. 115-117.

2. Зінченко Д.А. Ефективність діяльності Національної поліції України у контексті забезпечення громадської безпеки в умовах воєнних дій. Безпекова ситуація в Україні в умовах війни: стан, загрози, напрями забезпечення безпеки: зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. / МВС України, НАПрН України, НДЛ кримінол. досліджень та проблем запобігання злочинності. Вінниця. ТВОРИ. 2024. С. 333-335.

3. Шевченко І. Ю., Зінченко Д.А. Роль поліції у забезпеченні правопорядку під час воєнного стану: правові аспекти. Стан та перспективи розвитку адміністративного права України: матеріали X Міжнар. наук.-практ. інтернет конф. / МВС України, Одес. держ. ун-т внутр. справ. Одеса. ОДУВС. 2023. С. 297-299.

4. Іванцов В. О. Адміністративно-правові засоби забезпечення громадського порядку в умовах воєнного стану. Трансформаційні процеси безпекового середовища у воєнний час: зб. доп. за результатами Кругл. столу / ГО «Молодіжна Організація Починаючих Лідерів. Кам'янське. ГО МОПЛ. 2025. С. 19-23.

Шевченко Ігор Юрійович,

заступник декана факультету підготовки

фахівців для органів досудового ,розслідування національної поліції України

Дніпровського державного університету внутрішніх справ

підполковник поліції

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-6289-4077>

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СЛУЖБИ ОСВІТНЬОЇ БЕЗПЕКИ В СТРУКТУРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Сучасний стан розвитку українського суспільства вимагає посилення уваги до питань безпеки дітей та молоді в закладах освіти. Умови воєнного стану, поширення правопорушень серед неповнолітніх, випадки булінгу, насильства, втягнення дітей у протиправну діяльність, а також загрози інформаційного впливу створюють необхідність формування ефективної системи захисту освітнього середовища. Одним із важливих елементів такої системи стало створення Служби освітньої безпеки в структурі Національної поліції України. Її діяльність спрямована на забезпечення правопорядку в закладах освіти, профілактику правопорушень серед дітей, налагодження взаємодії між поліцією, педагогічними працівниками, батьками та учнями, а також формування безпечного освітнього простору.

Правову основу діяльності Служби освітньої безпеки становлять Конституція України, Закон України «Про Національну поліцію», Закон України «Про освіту», Закон України «Про повну загальну середню освіту», Закон України «Про охорону дитинства», Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», а також підзаконні нормативно-правові акти Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції України. Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», одним із основних

завдань поліції є забезпечення публічної безпеки і порядку, охорона прав і свобод людини, а також протидія злочинності [1, с. 25]. Реалізація цих завдань у сфері освіти потребує спеціалізованого підходу, що стало підставою для впровадження Служби освітньої безпеки.

Служба освітньої безпеки є окремим напрямом діяльності поліції, який орієнтований на роботу безпосередньо в закладах освіти. Її основною метою є створення безпечного середовища для учасників освітнього процесу, попередження правопорушень та формування правової культури серед дітей та молоді. До основних правових завдань служби належать: профілактика правопорушень серед неповнолітніх, виявлення фактів булінгу та насильства, реагування на загрози безпеці в закладах освіти, проведення роз'яснювальної роботи, участь у правових заходах та забезпечення взаємодії з органами місцевого самоврядування і закладами освіти [2, с. 36]. Особливістю правового статусу працівників служби є поєднання правоохоронних функцій із превентивною та комунікативною діяльністю. Поліцейській освітньої безпеки не лише реагує на правопорушення, а й здійснює постійну профілактичну роботу, спрямовану на попередження негативних явищ [3, с. 70].

Разом із тим чинне законодавство ще не містить повного та чіткого визначення правового статусу Служби освітньої безпеки, що створює окремі труднощі у практичній діяльності. Потребують уточнення питання підпорядкування, компетенції, кадрового забезпечення та міжвідомчої взаємодії.

Організаційний механізм функціонування Служби освітньої безпеки включає систему управління, кадрове забезпечення, порядок взаємодії з іншими суб'єктами, матеріально-технічне забезпечення та форми реалізації повноважень.

Служба освітньої безпеки функціонує в межах структури підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України. Її працівники здійснюють діяльність безпосередньо в закладах загальної середньої освіти, що дозволяє забезпечити постійну присутність поліції в освітньому середовищі. Важливе

значення має кадровий аспект. Поліцейський освітньої безпеки повинен мати не лише професійні знання у сфері права, а й навички комунікації, психологічної взаємодії з дітьми, розуміння особливостей освітнього процесу та вміння працювати в умовах підвищеної соціальної відповідальності [4, с. 83].

Ефективність діяльності служби значною мірою залежить від належної взаємодії з адміністрацією закладів освіти, педагогічними працівниками, службами у справах дітей, центрами соціальних служб, органами місцевого самоврядування та батьками. Саме міжвідомча співпраця дозволяє своєчасно виявляти ризики та оперативно реагувати на проблемні ситуації. Особливої уваги потребує питання матеріально-технічного забезпечення. Для належного виконання службових обов'язків необхідно створити відповідні умови праці, забезпечити доступ до інформаційних ресурсів, засобів зв'язку, транспорту та безпечного перебування в навчальних закладах.

Практика функціонування Служби освітньої безпеки свідчить про позитивний вплив на стан дисципліни в закладах освіти, зниження рівня конфліктності та підвищення довіри до поліції. Разом із тим існують проблеми недостатнього нормативного врегулювання, нерівномірного кадрового забезпечення в регіонах та потреба у стабільному фінансуванні [5, с. 17].

Для підвищення ефективності діяльності служби доцільно вдосконалити нормативну базу, розробити єдині стандарти роботи поліцейських освітньої безпеки, посилити професійну підготовку кадрів та забезпечити системний контроль за результатами діяльності.

Отже Служба освітньої безпеки є важливим елементом системи забезпечення публічної безпеки та захисту прав дітей у сфері освіти. Її створення в структурі Національної поліції України стало відповіддю на сучасні виклики, пов'язані з необхідністю формування безпечного освітнього середовища та посилення профілактики правопорушень серед неповнолітніх.

Список використаних джерел:

1. Музичук О. М., Зінченко Д.А. Адміністративно-правові механізми інституційного становлення Служби освітньої безпеки Національної поліції в системі публічного адміністрування України. Сталий розвиток правоохоронної системи та публічної безпеки в умовах глобальних трансформацій: зб. матеріалів Кругл. столу / ГО «Центр наук.-дослід. ініціатив». Вінниця. «ГО ЦНДІ». 2026. С. 22-29.
2. Зінченко Д. А. Адміністративно-правові форми діяльності Служби освітньої безпеки Національної поліції. Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Нац. акад. правових наук України. Вінниця. ХНУВС. 2025. С. 34-37.
3. Зінченко Д. А. Напрями діяльності Служби освітньої безпеки Національної поліції. Сучасні виклики та загрози системі національної стійкості України. матеріали Круг. столу / ГО "Молодіжна Організація Починаючих Лідерів". Вінниця. ГО МОПЛ. 2025. С. 69-75.
4. Зінченко Д. А. Роль Служби освітньої безпеки Національної поліції України у формуванні безпечного та якісного освітнього середовища в умовах збройної агресії: адміністративно-правовий та практичний вимір. Безпечне освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення в умовах воєнного і повоєнного часу : наук. ст., тези доп. та ін. матеріалів IV Всеукр. наук.-практ. конф. / Тернопіл. обл. комунал. ін-т післядипл. пед. освіти. Тернопіль. ФОП Осадца Ю. В. 2026. С. 81-84.
5. Зінченко Д. А. Адміністративно-правові засади діяльності служби освітньої безпеки Національної поліції України: нормативно-правовий та практичний вимір. Трансформаційні процеси безпекового середовища у воєнний час: зб. доп. за результатами Кругл. столу / ГО «Молодіжна Організація Починаючих Лідерів. Кам'янське. ГО МОПЛ. 2025. С. 16-18.

Мотуз Анна Володимирівна,

здобувачка 3-го курсу

факультету підготовки фахівців для органів

досудового розслідування Національної поліції України

Науковий керівник: Корогод Світлана Володимирівна,

доктор філософії у галузі права

старший викладач кафедри кримінального права та криминології

СПРАВЕДЛИВЕ ПОКАРАННЯ У XXI СТОЛІТТІ: КАРА ЧИ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ

Питання справедливого покарання у XXI столітті виходить далеко за межі суто кримінально-правової проблематики. Воно торкається фундаментальних уявлень про справедливість, гідність людини, роль держави та межі соціального контролю. Сучасне суспільство дедалі частіше опиняється перед дилемою: чи має покарання залишатися актом відплати за кримінальні правопорушення, чи воно повинно трансформуватися у механізм виправлення та повернення особи до соціально прийняттого життя. Зазначена дилема у науковій літературі розглядається як умовна, оскільки справедливе покарання не може існувати ні у формі «чистої кари», ні у вигляді абсолютизованої ресоціалізації.

Історично кара була первинною формою соціальної реакції на кримінальне правопорушення. Вона виконувала функцію відплати, відновлення порушеної рівноваги та символічного заспокоєння суспільства. Ще античні філософи розглядали покарання як прояв справедливості, що ґрунтується на принципі пропорційності. Проте навіть у класичній філософії кара не була самоціллю: у Платона вона слугувала засобом морального виправлення душі, а в Аристотеля – інструментом відновлення справедливого порядку [1, с.275-276]. Таким чином,

уже на ранніх етапах розвитку правової думки простежується ідея, що покарання повинно не лише карати, а й мати раціональне та етичне обґрунтування.

Сучасне кримінальне право формально успадкувало цю логіку. Зокрема, кримінальне законодавство України закріплює багатофункціональну мету покарання, поєднуючи кару, виправлення та превенцію. Проте на практиці покарання, особливо у формі позбавлення волі, часто втрачає зв'язок із проголошеними цілями. В'язниця дедалі більше перетворюється на простір соціальної ізоляції, де особа не ресоціалізується, а, навпаки, закріплює кримінальну ідентичність [2, с.196]. Високі показники рецидиву свідчать про те, що система покарань не виконує навіть мінімальної функції виправлення.

На цьому тлі у правовій та кримінологічній доктрині зростає інтерес до ідеї ресоціалізації та альтернативних видів покарання. Пробація, громадські роботи, електронний контроль, відновне правосуддя розглядаються як гуманна альтернатива «каральній» в'язниці. Водночас у науковому дискурсі підкреслюється, що ресоціалізація не може розглядатися як універсальне рішення, оскільки її ефективність залежить від соціально-економічних умов, рівня довіри в суспільстві та дієвості державних інституцій. За відсутності таких передумов ресоціалізація ризикує залишатися декларативною концепцією, яка не забезпечує належного зниження рівня злочинності та може впливати на сприйняття справедливості потерпілими і суспільством загалом.

Особливої уваги ця проблема набуває в умовах глобалізації. Глобалізаційні процеси сприяють ускладненню структури злочинності, появі транснаціональних та організованих форм кримінальної діяльності, які складно піддаються традиційним реабілітаційним підходам. У таких умовах держави нерідко звертаються до жорсткіших каральних стратегій, обґрунтовуючи це потребами забезпечення безпеки. Це породжує певний парадокс: за умов декларованої гуманізації кримінальної політики фактично розширюється сфера застосування позбавлення волі.

Особливої гостроти проблема справедливого покарання набуває в сучасних умовах повномасштабної війни в Україні. Збройна агресія зумовила не лише зростання кількості воєнних злочинів та кримінальних правопорушень проти національної безпеки, а й посилила суспільний запит на сувору, демонстративну кару. Водночас навіть у таких екстремальних обставинах держава зобов'язана дотримуватися принципу пропорційності та стандартів прав людини. Крім того, статистика рецидивної злочинності свідчить про значну частку повторного вчинення кримінальних правопорушень особами після відбуття покарання, що ставить під сумнів ефективність виключно ізоляційної моделі та актуалізує потребу у впровадженні реальних механізмів ресоціалізації. Таким чином, дискусія про співвідношення кари й виправлення має не лише теоретичний, а й прикладний характер.

Ключовим підходом до розуміння справедливого покарання у сучасній науці визнається принцип пропорційності. Покарання має бути співмірним не лише тяжкості кримінального правопорушення, а й реальній суспільній небезпеці особи, її мотивації, соціальному контексту та потенціалу до змін. Саме пропорційність дозволяє уникнути крайнощів як надмірної репресивності, так і необґрунтованої гуманізації. Кара у цьому контексті зберігає своє значення як елемент покарання, що забезпечує його моральний і превентивний зміст. Водночас кара, позбавлена орієнтації на виправлення, розглядається як така, що суперечить сучасним уявленням про гуманізм і права людини.

У сучасному праворозумінні справедливе покарання дедалі частіше трактується як процес, а не одноразовий акт. У межах цього процесу держава, з одного боку, реалізує кримінально-правову відповідальність особи, а з іншого – зберігає обов'язок сприяти її поверненню до правомірного життя. Ресоціалізація та кара розглядаються як взаємодоповнювальні елементи, які мають реалізовуватися в межах чітких, прозорих і справедливих процедур.

Отже, справедливе покарання у XXI столітті постає не як компроміс між жорсткістю та гуманізмом, а як їх системне поєднання. Ефективна кримінальна політика передбачає відмову як від надмірної репресії, так і від ідеалізації повного перевиховання, натомість орієнтуючись на принципи розумності, пропорційності та відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Тоцький Б. А., Чернецький С. С. Генеза становлення принципу пропорційності. *Право і суспільство*. 2024. № 1. Т. 2. С. 276-279.
2. Вербіцький Б. Я., Кривицький Ю. В. Мета покарання в епоху глобалізації. *Ювілейні наукові читання, присвячені пам'яті академіка Володимира Володимировича Копейчикова, до 100-річчя з дня народження*. 2023. С. 194-200.

Буякова Ілона Олексіївна,

*здобувачка вищої освіти факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування Національної поліції України,
Дніпровський державний університет внутрішніх справ*

Науковий керівник: Корогод Світлана Володимирівна,

*старший викладач кафедри кримінального права
Дніпровського державного університету внутрішніх справ
доктор філософії у галузі права, доцент*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРОТИПРАВНІ ДІЇ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: СВОБОДА СЛОВА ЧИ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ?

Стрімкий розвиток інформаційних технологій і глобальна цифровізація суспільства докорінно змінили спосіб людської комунікації. Соціальні мережі стали не лише інструментом повсякденного спілкування, а й потужним соціальним феноменом, що впливає на формування цінностей, поведінкових моделей та правосвідомості громадян. У науковій літературі підкреслюється, що соціальні платформи виступають одним із ключових чинників формування громадської думки та політичної активності. Водночас цифрове середовище створило нові виклики для правової системи, оскільки віртуальний простір виявився не лише майданчиком реалізації свободи слова, а й середовищем поширення протиправної поведінки. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває питання визначення межі між допустимим висловленням думки та діянням, що тягне юридичну, зокрема кримінальну, відповідальність.

Свобода слова є фундаментальним правом людини, гарантованим Конституцією України та міжнародними актами, зокрема Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод. У науковому дискурсі це право

розглядається як основа демократичного ладу, без якої неможливе існування плюралістичного суспільства. Соціальні мережі стали новітньою формою реалізації свободи слова, оскільки кожен користувач отримав можливість миттєво публікувати тексти, відео, коментарі або висловлювати реакції («лайки»). Європейський суд з прав людини розглядає таку цифрову активність як сучасну форму свободи вираження поглядів. Зокрема у справі *MELIKE v. Turkey* суд зазначив, що натискання «лайку» є формою вираження ставлення до контенту і само по собі не тотожне активному поширенню інформації [1]. Отже, цифрова поведінка людини у соціальних мережах загалом охоплюється сферою свободи слова. Водночас у правовій доктрині наголошується, що жодна демократична держава не визнає це право абсолютним. Свобода висловлювань може бути обмежена законом у випадках, коли вона порушує права інших осіб, загрожує громадській безпеці або містить заклики до насильства.

Особливої актуальності набуло питання поширення в соціальних мережах агресивної, принизливої або соціально небезпечної інформації. Цифрове середовище завдяки анонімності, швидкості обміну даними та фактично необмеженій аудиторії створює сприятливі умови для виникнення нових форм правопорушень. У наукових дослідженнях підкреслюється, що ці характеристики зумовлюють значно ширший масштаб шкоди від онлайн-правопорушень порівняно з офлайн-простором. Однією з найбільш поширених форм є кібербулінг – агресивна та навмисна поведінка, спрямована на приниження, залякування або психологічний тиск на особу за допомогою електронних засобів комунікації. Ключовими ознаками кібербулінгу є повторюваність, умисність, дисбаланс сил між агресором і жертвою та обмежені можливості ефективного захисту потерпілої особи. Особливість цього явища полягає в тому, що жертва фактично позбавлена безпечного простору: переслідування може тривати цілодобово, а агресор часто залишається анонімним [2, с. 27].

Такі явища ставлять перед правовою системою складне завдання – відмежування допустимих висловлювань, у тому числі критичних, від дій, що завдають реальної шкоди психічному здоров'ю, честі та гідності людини. В Україні першим кроком у цьому напрямі стало введення адміністративної відповідальності за булінг через статтю 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Законодавець прямо визнав можливість вчинення цькування із застосуванням електронних комунікацій та встановив санкції у вигляді штрафів або громадських робіт. Водночас у науковій літературі зазначається, що ця норма має обмежений характер, оскільки переважно спрямована на захист дітей в освітньому середовищі. Щодо дорослих користувачів соціальних мереж, спеціальної кримінально-правової норми про кібербулінг в українському законодавстві наразі не існує, що свідчить про наявність законодавчої прогалини.

Попри це, окремі прояви протиправної активності в соціальних мережах можуть кваліфікуватися за чинними статтями Кримінального кодексу України (далі – КК України). Так, поширення матеріалів, що містять заклики до насильницької зміни влади або розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі, може підпадати під статті 110 або 161 КК України. Доведення особи до самогубства внаслідок систематичного приниження або психологічного тиску може кваліфікуватися за статтею 120 КК України. Незаконний вплив на журналістів у цифровому просторі охоплюється диспозицією статті 171 КК України [3]. Таким чином, хоча окремої норми про кібербулінг не існує, кримінально-правова реакція можлива у разі настання тяжких наслідків або поширення особливо небезпечного контенту. Водночас така фрагментарність регулювання ускладнює ефективне правозастосування.

Особливу дискусію у правозастосовній практиці викликає питання відповідальності за «лайки» та «репости». Репост розглядається як форма поширення інформації, оскільки користувач свідомо розширює аудиторію

матеріалу. Натомість «лайк» характеризується як форма емоційного схвалення і не завжди свідчить про намір поширювати контент. Українські суди наразі не мають сталої практики: в одних випадках «лайк» визнається поширенням протиправного матеріалу, в інших – ні. Аналогічний підхід простежується і в практиці ЄСПЛ, який у справі *Sanchez v. France* підкреслив, що відповідальність можлива лише за умови усвідомлення особою публічного характеру своєї сторінки та допущення поширення незаконних коментарів [4]. У цьому контексті ключове значення має встановлення суб'єктивної сторони правопорушення, зокрема усвідомлення особою наслідків своїх дій.

Європейський суд з прав людини послідовно наголошує, що свобода слова в інтернеті не може слугувати прикриттям для мови ненависті, приниження людської гідності або закликів до насильства. Якщо висловлювання у соціальних мережах виходять за межі допустимої критики та завдають реальної шкоди іншим особам або суспільству загалом, держава має право встановлювати пропорційні обмеження та притягувати винних до відповідальності. Водночас таке втручання повинно бути чітко врегульоване законом, щоб уникнути свавільного або надмірного обмеження свободи слова, що визнається одним із ключових викликів для сучасного законодавця.

Сучасна українська правова система перебуває на етапі адаптації до цифрових викликів. Відсутність спеціального комплексного законодавства щодо протиправних дій у соціальних мережах створює труднощі у правозастосуванні. Додатковими проблемами є складність ідентифікації анонімних користувачів, міжнародний характер соціальних платформ та надзвичайна швидкість поширення інформації. Це зумовлює необхідність подальшого розвитку законодавства, удосконалення діяльності кіберполіції, формування сталої судової практики та підвищення рівня цифрової правової культури громадян.

Отже, соціальні мережі стали простором, у якому свобода слова тісно переплітається з ризиками порушення прав людини. Висловлення думки в

інтернеті є невід’ємною складовою демократичного суспільства, проте ця свобода не може виправдовувати приниження, психологічне переслідування або поширення небезпечних закликів. Межа між свободою слова і кримінальним правопорушенням визначається моментом, коли цифрова дія завдає реальної шкоди іншій особі або суспільству загалом. Відповідальність за протиправні дії в соціальних мережах розглядається як необхідна умова забезпечення балансу між свободою вираження поглядів і захистом прав людини у сучасному цифровому середовищі.

Список використаних джерел:

1. Melike v. Turkey. *HUDOC - European Court of Human Rights*. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B"itemid":\["002-13303"\]%7D](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%3A%5B%5D%7D) (date of access: 20.04.2026).
2. Гіденко Є. С. Кібербулінг: насильство в соціальній мережі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2021. № 50. С. 26-29. DOI: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2021.50.6>
3. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III : станом на 15 квіт. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 20.04.2026).
4. SANCHEZ v. FRANCE. *HUDOC - European Court of Human Rights*. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B"itemid":\["001-224928"\]%7D](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%3A%5B%5D%7D) (date of access: 20.04.2026).

Лісюк Ярослав Олександрович,

здобувач освіти 3-го курсу

факультету підготовки фахівців для органів

досудового розслідування Національної поліції України

Науковий керівник: Лопасва Олена Миколаївна,

старший викладач кафедри вогневої підготовки, Дніпровський державний

університет внутрішніх справ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ У ВОЄННИЙ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Повномасштабна збройна агресія російської федерації проти України, розпочата 24 лютого 2022 р., поставила перед державою безпрецедентний виклик: зберегти гуманістичні засади правового порядку за умов, коли воєнна необхідність вимагає тимчасового обмеження певних прав і свобод. Конституційно-правову основу такого обмеження становить ст. 64 Конституції України [1], яка допускає тимчасове звуження прав виключно на підставі закону, пропорційно загрозі та лише щодо визначеного переліку прав. Водночас ст. 27 (право на життя), ст. 28 (заборона катувань), ст. 29 (свобода та особиста недоторканність) і ст. 55 (право на судовий захист) не підлягають обмеженню навіть в умовах воєнного стану, що підтверджено Рішенням Конституційного Суду України від 18.07.2024 р. №8-р(П)/2024. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. №389-VIII [1;2] конкретизує перелік допустимих обмежень і передбачає систему гарантій проти зловживань надзвичайними повноваженнями.

Практика застосування правових механізмів захисту прав людини виявила низку системних проблем. Ніколенко Л. М. [3, с. 207] доводить, що забезпечення

прав людини в умовах воєнного стану ґрунтується на поєднанні норм конституційного права, міжнародного права прав людини та міжнародного гуманітарного права, і наголошує: пріоритетом державної політики має стати не лише мінімізація обмежень, а й забезпечення реального, а не декларативного захисту прав і свобод. Серед найгостріших проблем є ускладнений доступ до правосуддя в прифронтових регіонах, що зумовлює необхідність розширення дистанційних форм судочинства; розширення дискреційних повноважень органів влади без чіткого процедурного врегулювання; використання цифрових реєстрів та засобів нагляду без належного парламентського контролю. Авторка підкреслює: тільки за умови поєднання правової відповідальності, інституційної стійкості та міжнародного партнерства можливе збереження гуманістичних засад державності й побудова справедливої післявоєнної системи правосуддя.

Паралельно з національним рівнем захист прав людини забезпечується системою міжнародних інститутів. Барсук Д. М. [4, с. 137] визначає міжнародний механізм забезпечення прав людини в умовах воєнного стану як сукупність нормативного, процедурного, інституційного та ресурсного елементів, стрижнем яких є ООН (Рада з прав людини, УВКПЛ), Рада Європи та ЄСПЛ, а також Міжнародний кримінальний суд – після ратифікації Україною Римського статуту 21 серпня 2024 р. Скрипаловський Я. В. [5, с. 415] аналізує особливий аспект: в умовах повномасштабного вторгнення Україна повідомила Генерального секретаря ООН і Генерального секретаря Ради Європи про тимчасовий відступ від окремих зобов'язань за МПГПП та ЄКПЛ відповідно до ст. 4 Пакту і ст. 15 Конвенції. Дослідник доводить, що такий відступ є правомірним, адже він відповідає критеріям законності, тимчасовості та пропорційності, проте принципово не поширюється на абсолютні права: право на життя та заборону катувань. ЄСПЛ і Комітет з прав людини ООН хоча й відхиляють переважну більшість скарг як неприйнятні, залишаються важливими інституційними гарантами.

Окремої уваги заслуговує проблема балансу між потребами національної безпеки та збереженням основних прав людини. Горай О. С. [6, с. 452] встановлює понятійні та нормативні межі такого балансу і доводить, що в умовах гібридних загроз державні обмеження права на інформацію, свободу пересування та недоторканність приватного життя повинні відповідати критеріям необхідності, доцільності та пропорційності і не перетворюватися на інструмент внутрішнього контролю. Проблемам забезпечення прав окремих вразливих категорій населення – внутрішньо переміщених осіб, дітей, осіб з інвалідністю, родин загиблих і зниклих безвісти – присвячено низку досліджень. У них наголошується, що для цих груп є недостатніми загальні правові механізми, натомість необхідні спеціальні, адресні гарантії, які враховують їхнє специфічне становище в умовах збройного конфлікту.

Узагальнення проведеного аналізу дозволяє запропонувати чотири взаємопов'язані напрями забезпечення прав і свобод людини у воєнний та післявоєнний період. По-перше, у воєнний час – законодавче закріплення чітких процедур індивідуальної перевірки підстав обмеження прав; посилення парламентського і судового контролю за застосуванням надзвичайних повноважень; розвиток дистанційного правосуддя та цифрового доступу до адвокатської допомоги. По-друге, у сфері міжнародного захисту – повноцінне використання механізмів ООН, ЄСПЛ та МКС для документування та переслідування воєнних злочинів; виконання рішень ЄСПЛ, ухвалених щодо України. По-третє, у післявоєнний період – запровадження концепції перехідного правосуддя, що охоплює кримінальне переслідування відповідальних осіб, механізми репарацій та програми інституційних реформ. По-четверте – системна гармонізація законодавства України із правом ЄС у сфері прав людини як невід'ємна передумова успішного завершення переговорів про вступ до Європейського Союзу та відновлення країни у правовому вимірі.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Ст. 3, 27–55, 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
3. Ніколенко Л. М. Захист прав людини в умовах воєнного стану. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2025. Том 1, № 91. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/343298>.
4. Барсук Д. М. Міжнародний механізм забезпечення прав людини в умовах воєнного стану. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2025. Том 1, № 87. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/324566>.
5. Скрипаловський Я. В. Особливості виконання Україною міжнародних зобов'язань у сфері прав людини в умовах воєнного стану. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2026. Том 5, № 93. URL: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/356184>.
6. Горай О. С. Баланс між безпекою та свободою: державний контроль і права людини в умовах гібридних загроз. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2026. Том 5, № 93. URL: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/356190>.

Степаненко Богдан Олександрович,

курсант 3 курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України Дніпровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Юніна Марина Петрівна,

*професор кафедри цивільно-правових дисциплін
ФПФПКПНПУ, кандидат юридичних наук, доцент*

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПУ НАЙТІСНІШОГО ЗВ'ЯЗКУ В ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАННЯХ ЗА ВІДСУТНОСТІ ВИБОРУ ПРАВА СТОРОНАМИ (СТ. 4 ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО МПП»)

Принцип найтіснішого зв'язку є одним із фундаментальних колізійних принципів міжнародного приватного права, який застосовується у випадках, коли сторони договірної зобов'язання не скористалися своїм правом на вибір застосовного права. Стаття 4 Закону України «Про міжнародне приватне право» від 23 червня 2005 року закріплює цей принцип як субсидіарний регулятор: якщо відповідно до закону неможливо визначити право, що підлягає застосуванню, застосовується право, яке має найбільш тісний зв'язок із правовими відносинами [1].

Доктринальне підґрунтя принципу найтіснішого зв'язку сформувалося під впливом теорії «center of gravity» та концепції «proper law of the contract», розвинутих у правових системах Великої Британії та США [6]. У континентальній традиції вирішальний поштовх дало прийняття Римської конвенції про право, що застосовується до договірних зобов'язань 1980 року, яка згодом була замінена Регламентом ЄС «Рим I» № 593/2008 [2]. Хоча Україна не

є учасницею Регламенту «Рим I», його концептуальні підходи суттєво вплинули на формування вітчизняного колізійного регулювання.

Закон України «Про міжнародне приватне право» передбачає систему колізійних норм, зокрема у п. 4 ст. 1, статтях 16-30, які встановлюють прив'язки для окремих видів договорів [1]. Проте коли спеціальна норма відсутня або не дозволяє однозначно визначити застосовне право, суд чи інший правозастосовний орган звертається до генеральної прив'язки – права держави, з якою відносини мають найбільш тісний зв'язок [1].

Важливим орієнтиром у розумінні принципу найтіснішого зв'язку є доктрина «characteristic performance» – виконання, що є характерним для даного виду договору. Відповідно до неї, правом, що має найтісніший зв'язок із договором, визнається право тієї держави, де сторона, яка здійснює таке характерне виконання, має своє місце проживання або основне місце діяльності. Для договору купівлі-продажу таким виконанням є передача товару продавцем, для договору підяду – виконання роботи підрядником [3]. Цей підхід відображений і в практиці Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України [4].

Окремої уваги заслуговує питання меж суддівського розсуду при застосуванні принципу найтіснішого зв'язку. Резворович К.Р. та Полоз А.М. у своєму дослідженні звертають увагу на те, що в умовах надзвичайних обставин виконання договірних зобов'язань потребує від правозастосовника детального аналізу всіх фактичних умов, у яких перебувають сторони, оскільки відсутність чітко визначених критеріїв ускладнює досягнення правової визначеності та передбачуваності судових рішень [5, с. 81]. Ця теза є особливо актуальною для колізійного регулювання, де суд фактично здійснює вибір правопорядку на підставі оціночних критеріїв.

Не менш важливою є проблема кваліфікації правовідносин при застосуванні принципу найтіснішого зв'язку. Резворович К.Р., Юніна М.П.,

Фролов М.М. та ін. наголошують, що правильна кваліфікація фактичних обставин є передумовою ефективного застосування колізійних норм міжнародного приватного права, а помилки на цьому етапі неминуче призводять до хибних правових наслідків [6, с. 15]. У контексті міжнародного приватного права це означає, що неправильна кваліфікація виду договору чи характеру зобов'язання може призвести до застосування права держави, яка об'єктивно не має найтіснішого зв'язку з даними правовідносинами.

У практичному вимірі слід зазначити, що суди України при вирішенні спорів із іноземним елементом нерідко стикаються з необхідністю встановлення змісту іноземного права, яке визначається як таке, що має найтісніший зв'язок із договором. Стаття 8 Закону України «Про міжнародне приватне право» покладає обов'язок встановлення змісту іноземного права на суд, який може звертатися до Міністерства юстиції України, інших компетентних органів або залучати експертів [1]. На практиці цей механізм залишається недостатньо розвиненим, що ускладнює застосування іноземного права навіть тоді, коли його застосування є обґрунтованим з погляду принципу найтіснішого зв'язку.

Таким чином, принцип найтіснішого зв'язку в договірних зобов'язаннях виконує роль універсального субсидіарного регулятора, що забезпечує визначення застосовного права у випадках, коли сторони не скористалися автономією волі, а спеціальні колізійні норми виявилися недостатніми. Його ефективне застосування потребує від правозастосовника глибокого аналізу всієї сукупності фактичних обставин справи, розуміння доктринальних підходів та орієнтації на усталену міжнародну практику. Вдосконалення нормативного закріплення критеріїв визначення найтіснішого зв'язку, зокрема шляхом запозичення окремих положень Регламенту «Рим I», сприяло б підвищенню правової визначеності та передбачуваності колізійного регулювання в Україні.

Список використаних джерел:

1. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23.06.2005 № 2709-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2709-15> (дата звернення: 20.02.2026).
2. Regulation (EC) No 593/2008 of the European Parliament and of the Council of 17 June 2008 on the law applicable to contractual obligations (Rome I). Official Journal of the European Union. 2008. L 177. P. 6–16.
3. Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України. URL: <https://icas.org.ua> (дата звернення: 20.02.2026).
4. Довгерт А. С. Міжнародне приватне право. Принцип тісного зв'язку. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/64999-21-printsip-tsnogo-zvyazku.html> (дата звернення: 20.02.2026).
5. Резворович К.Р., Полоз А.М. Особливості виконання договірних зобов'язань під час воєнного стану за відсутності в договорі положень про форс-мажор. *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 4. С. 78–84.
6. Резворович К. Р., Юніна М. П., Фролов М. М. та ін. Міжнародне приватне право : навч. посібник / за заг. ред. К. Р. Резворович. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2024. 92 с.

Мотуз Анна Володимирівна,

*здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
факультет підготовки фахівців для органів
досудового розслідування Національної
поліції України, Дніпровський державний університет
внутрішніх справ, м.Дніпро*

Науковий керівник: Кривопис Оксандр Григорович

*доктор філософії, доцент кафедри
криміналістики та домедичної підготовки,
Дніпровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро*

ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ ОСІБ, ЯКІ СТАЛИ ЖЕРТВАМИ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА

Сексуальне насильство належить до категорії найбільш тяжких та соціально небезпечних злочинів, що характеризуються високим рівнем латентності. Багато випадків таких злочинів залишаються нерозкритими або взагалі не потрапляють до правоохоронних органів через складність психологічного стану потерпілих, страх суспільного осуду, почуття сорому, провини або недовіру до системи правосуддя. Особливо складним елементом розслідування таких кримінальних правопорушень є проведення допиту потерпілої особи, оскільки саме її показання часто становлять ключове джерело доказової інформації. У зв'язку з цим криміналістична тактика допиту жертв сексуального насильства повинна поєднувати процесуальну ефективність із максимально можливим забезпеченням психологічної безпеки та поваги до гідності потерпілої особи.

Підготовка до допиту у провадженнях щодо посягань на статеву свободу та недоторканність особи є критично важливим етапом, оскільки від нього залежить не лише якість доказів, а й мінімізація психологічної травми потерпілого. Саме на стадії підготовки визначається стратегія спілкування з потерпілою особою, обираються тактичні прийоми та організаційні заходи, спрямовані на отримання достовірної інформації без нанесення додаткової психологічної шкоди. Перед проведенням допиту слідчий повинен ретельно ознайомитися з усіма матеріалами кримінального провадження: результатами огляду місця події, медичних експертиз, висновками судово-медичних експертів, показаннями свідків та іншими доказами. Таке попереднє вивчення матеріалів дозволяє уникнути повторного травмування потерпілої особи через необхідність багаторазового уточнення одних і тих самих обставин. Крім того, важливим елементом підготовки є вивчення особистості потерпілого: його віку, рівня психологічного розвитку, соціального середовища, можливих психологічних травм або особливостей поведінки [1, с.122-123].

Особливе значення у таких справах має залучення фахівців суміжних галузей, передусім психологів. Психолог може допомогти слідчому правильно оцінити психологічний стан потерпілої особи, визначити оптимальний спосіб комунікації, а також попередити можливі негативні реакції під час допиту. У випадках, коли потерпілими є малолітні або неповнолітні особи, участь психолога або педагога є не лише доцільною, а й фактично необхідною умовою проведення слідчої дії. Спеціаліст допомагає адаптувати питання до вікових особливостей дитини, слідкує за її емоційним станом і за потреби може втрутитися, щоб запобігти психологічному перевантаженню [2, с.10].

Не менш важливим є вибір місця проведення допиту. Традиційна обстановка слідчого кабінету може викликати у потерпілої особи додаткове відчуття страху або напруження, особливо якщо мова йде про дітей чи осіб, які перебувають у стані сильного психологічного стресу. Тому у сучасній практиці все частіше

використовуються спеціально обладнані приміщення – так звані «зелені кімнати» або «кризові кімнати, дружні до дитини» [2, с.11]. Такі приміщення створюють більш комфортну та безпечну атмосферу, що сприяє відкритості та щирості під час спілкування. Вони зазвичай обладнані м'якими меблями, іграшками, малюнками та технічними засобами для прихованого аудіо- та відеозапису. Наявність технічної фіксації дозволяє використовувати отримані показання в суді без необхідності повторного допиту, що особливо важливо для уникнення повторної психологічної травматизації.

Суттєвим аспектом організації допиту, який потребує врахування є гендерний фактор. Для багатьох потерпілих від сексуального насильства важливим є те, щоб допит проводила особа тієї ж статі, оскільки це може зменшити почуття сорому та сприяти більш відкритому спілкуванню. Надання потерпілій особі можливості вибору статі слідчого підвищує рівень довіри до правоохоронних органів та сприяє отриманню більш повної та достовірної інформації.

Встановлення комунікативного контакту з потерпілою особою є одним із ключових елементів успішного допиту. У криміналістиці традиційно використовувався термін «психологічний контакт», однак у сучасних наукових підходах дедалі частіше застосовується поняття «комунікативний контакт». На відміну від психологічного контакту, який передбачає певну взаємну симпатію або емоційне тяжіння, комунікативний контакт ґрунтується на професійній взаємодії, повазі, емпатії та уважному слуханні [1, с.120-121]. Основним завданням слідчого на початковому етапі допиту є створення атмосфери довіри та безпеки, у якій потерпіла особа зможе відчувати, що її слова сприймаються серйозно і без осуду.

На початковій стадії допиту доцільно використовувати нейтральні теми розмови, які не пов'язані безпосередньо з подією злочину. Це можуть бути питання про повсякденне життя, захоплення, домашніх тварин або інші

нейтральні аспекти життя [3, с.140]. Такий підхід допомагає знизити емоційне напруження та підготувати потерпілу особу до більш складної частини розмови. При цьому слідчий повинен уважно контролювати власну поведінку, міміку, жести та інтонацію голосу. Будь-які прояви недовіри, іронії, здивування або осуду можуть призвести до втрати довіри та небажання потерпілої особи продовжувати давати показання.

Безпосередньо під час допиту важливо застосовувати тактичні прийоми, які дозволяють отримати максимально повну інформацію про подію злочину. Одним із основних методів є надання потерпілій особі можливості викласти подію у формі вільної розповіді. Такий підхід дозволяє уникнути навіювання та забезпечує більш природне відтворення подій [3, с.140]. Слід враховувати, що під впливом сильного стресу або травми спогади можуть бути фрагментарними, непослідовними або частково витісненими з пам'яті. У психології це явище іноді називають дифузним узагальненням, коли людина пам'ятає загальну картину події, але не може одразу відтворити окремі деталі.

Після завершення вільної розповіді слідчий переходить до етапу уточнення та деталізації показань. У сучасному кримінальному законодавстві України особлива увага приділяється встановленню факту добровільної згоди на сексуальні дії. Тому під час допиту необхідно з'ясувати характер дій сексуального характеру, обставини їх вчинення, наявність або відсутність добровільної згоди, а також спосіб застосування фізичного чи психологічного примусу. Важливо встановити, чи було проникнення, які саме дії вчинялися, у який спосіб відбувалося подолання опору потерпілої особи, чи застосовувалося насильство, погрози або інші форми тиску [4, с.54].

У деяких випадках, особливо під час допиту дітей або осіб, яким складно вербалізувати пережиті події, можуть використовуватися спеціальні демонстраційні засоби. До них належать анатомічні ляльки, малюнки, схеми або карти місцевості. Використання таких засобів дозволяє потерпілій особі показати

або намалювати певні дії, не описуючи їх безпосередньо словами [5, с.153]. Це може значно полегшити процес комунікації та зменшити психологічне навантаження.

Допит малолітніх осіб має низку специфічних особливостей, обумовлених віковими та психологічними характеристиками дітей. Кримінальний процесуальний кодекс (ст. 226) встановлює чіткі часові обмеження для проведення таких слідчих дій: допит дитини не може тривати понад одну годину без перерви і понад дві години загалом протягом дня [6]. Це пов'язано з тим, що діти швидко втомлюються та можуть втрачати концентрацію, що негативно впливає на точність їхніх показань.

Важливим етапом допиту є фіксація його результатів. У сучасній практиці дедалі ширше застосовується технічна фіксація у вигляді відеозапису. Відеофіксація дозволяє точно відтворити хід допиту, зафіксувати поведінку та емоційний стан потерпілої особи, а також запобігти можливим звинуваченням у неправомірних діях з боку слідчого. Крім того, відеозапис може бути використаний у суді як доказ, що дозволяє уникнути повторного допиту потерпілої особи, особливо якщо мова йде про дитину.

Завершення допиту також має важливе психологічне значення. Наприкінці слідчої дії слідчий повинен подякувати потерпілій особі за співпрацю та пояснити подальші процесуальні кроки. Важливо запевнити особу у конфіденційності отриманої інформації та наголосити на тому, що її свідчення мають важливе значення для встановлення справедливості. Після завершення допиту необхідно надати потерпілій особі можливість відновити емоційний стан, особливо якщо під час розповіді вона пережила сильні негативні емоції.

Отже, тактика допиту осіб, які стали жертвами сексуального насильства, вимагає комплексного підходу, що поєднує юридичні, психологічні та етичні аспекти. Ефективність такої слідчої дії значною мірою залежить від рівня професійної підготовки слідчого, його здатності встановити довірливий контакт

з потерпілою особою та застосувати відповідні тактичні прийоми. Використання спеціально обладнаних приміщень, участь психологів, обов'язкова відеофіксація та дотримання принципів правосуддя, дружнього до потерпілих, сприяють не лише отриманню достовірних доказів, але й забезпечують належний захист прав і гідності осіб, які постраждали від сексуального насильства.

Список використаних джерел:

1. Шмерецький Є. Є. Психологічні особливості допиту потерпілих від зґвалтувань. *Юридична психологія*. 2016. № 2. С. 118-126.
2. Павлова Н. В. Роль спеціаліста у проведенні допиту малолітньої особи, постраждалої від насильства. *Криміналістичний вісник*. 2020. № 34 (2), 7-16. DOI: <https://doi.org/10.37025/1992-4437/2020-34-2-7>
3. Масько І. В. Шинкаренко І. О. Деякі аспекти допиту дітей, які постраждали від сексуального насильства. *Розвиток науки і техніки: проблеми та перспективи* : зб. тез Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Київ, 20 травня 2021 р.). 2021. С. 139-141.
4. Волобуєва О. О. Особливості допиту потерпілих у кримінальних провадженнях про статеві кримінальні правопорушення. *Правовий часопис Донбасу*. 2023. № 3 (84). С. 52-56. DOI: 10.32782/2523-4269-2023-84-52-56
5. Канцір В. С., Петрик В. В. Особливості допиту неповнолітніх осіб, які постраждали від сексуального насильства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2020. № 43. С. 152-154.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI : станом на 1 серп. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 15.03.2026).

Ядлось Ярослав Віталійович

*Здобувач вищої освіти 2 курсу ФПФОДР НПУ Дніпровського державного
Університету внутрішніх справ*

Науковий керівник: Чепурко Вадим Миколайович

Викладач кафедри Криміналістики та домедичної підготовки

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я

Криміналістична характеристика насильницьких злочинів проти життя і здоров'я є важливою складовою криміналістичної науки, яка забезпечує формування науково обґрунтованих підходів до розкриття та розслідування цієї категорії кримінальних правопорушень. Вона являє собою систему узагальнених відомостей про типові ознаки злочинів, що відображають закономірності їх підготовки, вчинення та приховування, а також взаємозв'язки між окремими елементами [1, с. 112].

Насильницькі злочини проти життя і здоров'я охоплюють суспільно небезпечні діяння, спрямовані на заподіяння смерті або тілесних ушкоджень особі. До них належать умисні вбивства, тілесні ушкодження різного ступеня тяжкості, катування, побої та інші форми фізичного чи психічного насильства. Вказані злочини характеризуються підвищеним рівнем суспільної небезпеки та значною складністю у розслідуванні, що обумовлює необхідність використання криміналістичної характеристики як інструменту пізнання [2, с. 87].

Одним із основних елементів криміналістичної характеристики є спосіб вчинення злочину. Для насильницьких злочинів він проявляється у застосуванні фізичної сили, використанні холодної чи вогнепальної зброї, а також різноманітних предметів, що використовуються як знаряддя злочину. Нерідко спосіб вчинення має імпульсивний характер і залежить від ситуації, що склалася,

психологічного стану правопорушника та ступеня його підготовленості [3, с. 145].

Важливим елементом є обстановка вчинення злочину, яка включає місце, час, умови та інші обставини події. Аналіз практики показує, що значна частина насильницьких злочинів вчиняється у побутовій сфері, зокрема у житлових приміщеннях, у вечірній або нічній час, часто в умовах конфліктних відносин та під впливом алкоголю чи наркотичних речовин. Це зумовлює специфіку їх виявлення та розслідування [4, с. 203].

Слідова картина насильницьких злочинів характеризується значною кількістю матеріальних слідів, що відображають механізм події. До них належать тілесні ушкодження потерпілого, сліди крові, ознаки боротьби, пошкодження предметів обстановки, сліди рук, ніг, а також знаряддя злочину. Вивчення цих слідів дозволяє реконструювати подію злочину, встановити послідовність дій його учасників та визначити напрямки розслідування [1, с. 118].

Не менш важливим є дослідження особи злочинця. Для осіб, які вчиняють насильницькі злочини проти життя і здоров'я, характерними є такі риси, як агресивність, емоційна нестійкість, схильність до конфліктної поведінки, низький рівень самоконтролю. У багатьох випадках правопорушники перебувають у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння, що впливає на їх поведінку та характер вчинених дій [2, с. 91].

Особливості особи потерпілого також мають важливе криміналістичне значення. Найчастіше потерпілі перебувають у близьких або знайомих стосунках із злочинцем (родичі, співмешканці, знайомі), що обумовлює специфіку мотивів та умов вчинення злочину. Вивчення особи потерпілого дозволяє встановити можливі причини конфлікту, коло підозрюваних та інші обставини події [3, с. 149].

Мотиви насильницьких злочинів є різноманітними, проте найпоширенішими серед них є особисті неприязні відносини, ревності, помста,

хуліганські спонукання, а також раптово виниклі конфлікти. Встановлення мотиву має важливе значення для правильної кваліфікації злочину та побудови ефективної стратегії розслідування [4, с. 210].

Криміналістична характеристика також передбачає врахування типових способів приховування злочину, серед яких можна виділити знищення або приховування знарядь злочину, маскування слідів, інсценування події (наприклад, під нещасний випадок або самогубство), а також спроби уникнення відповідальності шляхом надання неправдивих показань. Аналіз таких дій дозволяє своєчасно виявляти ознаки злочину та протидіяти спробам його приховування [1, с. 121].

Таким чином, криміналістична характеристика насильницьких злочинів проти життя і здоров'я є складною багатокомпонентною системою знань, що охоплює сукупність типових ознак даної категорії правопорушень. Її використання у практичній діяльності сприяє ефективному висуненню слідчих версій, плануванню розслідування та встановленню об'єктивної істини у кримінальному провадженні. Застосування криміналістичної характеристики дозволяє підвищити результативність боротьби з насильницькими злочинами та забезпечити належний рівень захисту життя і здоров'я людини.

Список використаних джерел

1. Шепітько В. Ю. Криміналістика: підручник. Харків: Право, 2019. 464 с.
2. Біленчук П. Д. Криміналістика: підручник. Київ: Атіка, 2018. 544 с.
3. Волобуєв А. Ф. Криміналістика: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 384 с.
4. Кузьмічов В. С. Методика розслідування злочинів проти життя та здоров'я особи. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 320 с.

Шевченко Микола Ігорович,

вчитель педагогічних працівників групи навчальної роботи

Дніпровського ліцею безпекового спрямування

та національно-патріотичного виховання

КРИМІНОЛОГІЧНА ТА ВІКТИМОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Злочинність неповнолітніх є самостійним видом злочинності, що характеризується специфічними соціально-психологічними, віковими та правовими особливостями. Її специфіка полягає у нестійкості психіки підлітків, підвищеній емоційності, схильності до наслідування, недостатньому рівні правосвідомості та впливі найближчого соціального оточення.

В умовах воєнного стану криміногенна ситуація щодо неповнолітніх істотно ускладнилася. Перш за все, це пов'язано з масштабними соціальними потрясіннями: втратою житла, розлученням із батьками, евакуацією, зміною місця проживання, обмеженим доступом до освіти, безробіттям батьків та зниженням рівня матеріального забезпечення сімей. Одним із ключових криміногенних факторів є дезорганізація сімейного виховання. Значна кількість дітей залишилася без належного батьківського контролю через мобілізацію одного або обох батьків, загибель членів родини, психологічне виснаження дорослих або вимушене проживання окремо. За відсутності стабільного виховного середовища підвищується ризик формування асоціальної поведінки.

Не менш важливим чинником є порушення освітнього процесу. Дистанційне навчання, відсутність безпечного доступу до шкіл, тривалі повітряні тривоги та переміщення дітей між регіонами негативно впливають на соціалізацію

неповнолітніх. Освітній заклад традиційно виконує не лише навчальну, а й виховну, контрольну та профілактичну функцію, втрата яких створює додаткові ризики делінквентної поведінки.

У структурі злочинності неповнолітніх в умовах воєнного стану переважають корисливі злочини: крадіжки, грабежі, шахрайства, незаконне заволодіння майном. Це пояснюється погіршенням матеріального становища сімей та загальним зростанням соціальної напруги. Також спостерігається поширення кіберзлочинності серед підлітків, зокрема шахрайських схем у мережі Інтернет, незаконного доступу до інформації, використання цифрових платформ для протиправної діяльності. Окрему небезпеку становить втягнення неповнолітніх у діяльність організованих злочинних груп, незаконний обіг наркотичних засобів, зброї та боєприпасів. У прифронтових регіонах ризики такого залучення значно зростають через підвищену доступність зброї, ослаблення контролю з боку державних інституцій та загальну криміналізацію середовища.

Поряд із цим особливої уваги потребує віктимологічний аспект проблеми. Неповнолітні в умовах війни є однією з найбільш віктимно вразливих категорій населення. Вони часто стають жертвами домашнього насильства, сексуальної експлуатації, торгівлі людьми, трудової експлуатації, булінгу, шахрайства та інших кримінальних правопорушень.

Внутрішньо переміщені діти та діти, які втратили батьківське піклування, мають особливо високий рівень віктимності. Соціальна ізоляція, відсутність стабільного середовища, психологічна травма та недовіра до державних інституцій сприяють формуванню ситуацій підвищеного ризику. Часто саме ці діти стають об'єктами злочинних посягань з боку дорослих осіб.

Віктимна поведінка неповнолітніх може формуватися під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх чинників. До зовнішніх належать несприятливе сімейне середовище, соціальна занедбаність, негативний вплив однолітків,

інформаційна агресія та військовий стрес. До внутрішніх - психологічна нестійкість, низький рівень критичного мислення, довірливість, емоційна імпульсивність, потреба у визнанні. Особливе значення має проблема повторної віктимізації, коли дитина після пережитого насильства або злочину знову потрапляє у небезпечне середовище через відсутність належної допомоги. Недостатня ефективність системи соціального супроводу та психологічної реабілітації лише посилює цю проблему. У сучасних умовах профілактика злочинності неповнолітніх повинна мати комплексний характер і поєднувати кримінологічний та віктимологічний підходи. Йдеться не лише про попередження правопорушень, а й про зниження рівня віктимності дітей, формування безпечного середовища та забезпечення своєчасного реагування на загрози.

Серед пріоритетних напрямів слід виділити посилення соціального захисту сімей з дітьми, розвиток системи психологічної допомоги, удосконалення ювенальної превенції, розширення роботи служб у справах дітей, впровадження сучасних програм правового виховання та цифрової безпеки. Особливо важливою є міжвідомча взаємодія між правоохоронними органами, освітніми закладами, соціальними службами та громадськими організаціями.

Також необхідним є формування державної політики післявоєнної реінтеграції дітей, які зазнали травматичного досвіду війни. Без системного підходу до відновлення соціального середовища ризику криміналізації молоді можуть мати довгострокові негативні наслідки для всього суспільства.

Отже, злочинність неповнолітніх в умовах воєнного стану в Україні набуває нових форм та характеризується підвищеним рівнем соціальної небезпеки. Війна значно посилила криміногенні фактори, що впливають на поведінку підлітків, зокрема соціальну дезадаптацію, руйнування сімейних зв'язків, освітні втрати та психологічну травматизацію. Одночасно неповнолітні залишаються однією з найбільш віктимно вразливих категорій населення, що потребує особливого державного захисту. Саме тому ефективна протидія підлітковій злочинності

повинна базуватися на поєднанні кримінологічної профілактики та віктимологічного захисту. Подальше вдосконалення законодавства, розвиток системи ювенальної юстиції, посилення соціальної підтримки дітей та впровадження сучасних профілактичних програм є необхідною умовою забезпечення безпеки неповнолітніх та формування правової держави в умовах воєнного та післявоєнного розвитку України.

Список використаних джерел:

1. Зінченко, Д. А. Віктимологічні особливості злочинності неповнолітніх. Злочинність і протидія їй в умовах війни: глобальний, регіональний та національний виміри: зб. доп. наук.-практ. конф. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Кримінол. асоц. України, Наук. парк «Наука та безпека». Харків. ХНУВС. 2023. С. 88-90.
2. Чишко К. О., Суржикова Г.В. Віктимологічні фактори становлення делінквентної поведінки неповнолітніх у процесі соціалізації. Системний підхід до подолання сучасних викликів крізь призму безпеки, прав людини, права: зб. матеріалів наук.-практ. конф. / ГО «Молодіжна організація починаючих лідерів». Вінниця. ГО МОПЛ. 2025. С. 63-67.
3. Макарова О. П., Зінченко Д.А., Шевченко І.Ю. Психологічна робота з неповнолітніми, які перебувають у конфлікті із законом. Габітус. 2023. Вип. 52. С. 244-248. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2023.49.34>.
4. Зінченко Д. А. Особливості віктимологічного профілю неповнолітніх учасників злочинів. Концептуальні засади виконання кримінальних покарань в Україні: світові стандарти і національні цінності : дайджест стенд. доп. III Всеукр. наук.-практ. заходу у формі Кругл. столу: електрон. наук. вид. / [НДІ вивч. пробл. злочинності імені акад. В. В. Сташиса Нац. акад. прав. наук України, Від. дослідж. проблем кримін.-виконав. права. Харків. [Право]. 2025. С. 32

Пономаренко Денис Юрійович

Адвокат індивідуальної адвокатської діяльності

Ради адвокатів Вінницької області

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-9199-4892>

ГАРАНТІЇ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУДОВИЙ РОЗГЛЯД

Право на справедливий судовий розгляд є однією з фундаментальних гарантій правової держави, що забезпечує реальну можливість захисту прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина. У сучасних умовах розвитку демократичного суспільства особливого значення набуває ефективне функціонування інституту адвокатури як невід'ємного елемента механізму реалізації права на судовий захист. Саме адвокатська діяльність виступає важливим інструментом забезпечення змагальності процесу, рівності сторін та доступу до правосуддя. Конституція України закріплює право кожного на професійну правничу допомогу, а також визначає адвокатуру як незалежний інститут, покликаний забезпечувати захист від обвинувачення та надання правової допомоги. Реалізація цих положень неможлива без належного рівня гарантій адвокатської діяльності, які спрямовані на забезпечення незалежності адвоката, захист його професійних прав, недопущення незаконного втручання у виконання професійних обов'язків та створення належних умов для ефективного представництва інтересів клієнта. У науковій літературі питання гарантій адвокатської діяльності розглядається крізь призму забезпечення незалежності адвокатури, професійної етики, захисту адвокатської таємниці, недоторканності адвоката та процесуальних механізмів реалізації права на захист. Водночас сучасні виклики, пов'язані з реформуванням судової системи, змінами кримінального процесуального законодавства, а також умовами воєнного стану,

актуалізують необхідність переосмислення ролі гарантій адвокатської діяльності саме як складової права на справедливий судовий розгляд.

Особливого значення набуває питання фактичної реалізації цих гарантій, оскільки формальне закріплення прав адвоката у законодавстві не завжди забезпечує їх належне дотримання на практиці. Випадки тиску на адвокатів, перешкоджання доступу до клієнта, незаконного проведення обшуків, порушення адвокатської таємниці, втручання у професійну діяльність негативно впливають не лише на статус адвокатури, а й безпосередньо порушують право особи на справедливий суд. Гарантії адвокатської діяльності становлять систему правових, організаційних та процесуальних засобів, спрямованих на забезпечення незалежного, безперешкодного та ефективного здійснення адвокатом своїх професійних функцій. Їх основне призначення полягає не лише у захисті самого адвоката як суб'єкта професійної діяльності, а й у забезпеченні права особи на якісну правничу допомогу, що є невід'ємною складовою справедливого судового розгляду. У національному законодавстві основи гарантій адвокатської діяльності визначені Конституцією України, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Кримінальним процесуальним кодексом України, Цивільним процесуальним кодексом України, Кодексом адміністративного судочинства України та іншими нормативно-правовими актами. Особливе значення має стаття 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», яка закріплює основні професійні гарантії адвоката. До ключових гарантій належать: заборона втручання у здійснення адвокатської діяльності, недопустимість ототожнення адвоката з клієнтом, збереження адвокатської таємниці, особливий порядок проведення обшуків і тимчасового доступу до речей та документів адвоката, заборона витребування відомостей, що становлять адвокатську таємницю, а також захист від притягнення до відповідальності за правову позицію, висловлену під час здійснення захисту чи представництва. Правова природа цих гарантій має подвійний характер. З одного боку, вони

виступають професійними гарантіями незалежності адвокатури як самоврядного інституту громадянського суспільства. З іншого боку, вони є процесуальними гарантіями прав особи, яка потребує захисту чи представництва. Саме тому порушення прав адвоката фактично означає обмеження права клієнта на ефективний захист. Незалежність адвоката є центральною гарантією всієї адвокатської діяльності. Вона передбачає відсутність будь-якого незаконного впливу з боку органів державної влади, правоохоронних органів, суду, інших осіб чи обставин, які можуть вплинути на професійну позицію адвоката. Без незалежності неможливе повноцінне виконання функції захисту, оскільки адвокат не може діяти виключно в інтересах довірителя.

Важливою складовою гарантій є адвокатська таємниця, яка забезпечує конфіденційність відносин між адвокатом і клієнтом. Її дотримання створює необхідний рівень довіри, без якого неможливе надання повної та ефективної правової допомоги. Порушення конфіденційності не лише дискредитує інститут адвокатури, а й підриває саму можливість реалізації права на захист.

Особливу роль відіграє заборона ототожнення адвоката з клієнтом, оскільки в умовах кримінального провадження адвокат нерідко зазнає суспільного чи адміністративного тиску саме через виконання своїх професійних обов'язків. Така гарантія спрямована на збереження незалежності правової позиції захисника та недопущення переслідування за сам факт надання правничої допомоги.

На нашу думку, гарантії адвокатської діяльності мають системний характер і становлять правову основу функціонування адвокатури як інституту, без якого неможливе реальне забезпечення права на справедливий суд.

Право на справедливий судовий розгляд передбачає не лише формальну можливість звернення до суду, а й реальне забезпечення процесуальної рівності сторін, доступу до правової допомоги, незалежного захисту та ефективного представництва інтересів особи. У цьому контексті гарантії адвокатської діяльності виступають важливою умовою практичної реалізації зазначеного

права. Стаття 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод визначає право кожного на справедливий і публічний розгляд справи незалежним і безстороннім судом. Європейський суд з прав людини неодноразово наголошував, що право на захист повинно бути не теоретичним або ілюзорним, а практичним та ефективним. Саме тому участь незалежного адвоката розглядається як один із ключових елементів справедливого судочинства.

У кримінальному процесі значення гарантій адвокатської діяльності є особливо вагомим, оскільки йдеться про захист особи від кримінального переслідування та можливого обмеження її фундаментальних прав. Недопуск захисника до підозрюваного, затягування побачень, обмеження доступу до матеріалів провадження, тиск на адвоката або втручання у його професійну діяльність безпосередньо порушують принцип змагальності сторін і ставлять під сумнів справедливість усього процесу.

Не менш важливе значення гарантії адвокатської діяльності мають у цивільному, господарському та адміністративному судочинстві, де адвокат забезпечує ефективне представництво прав та інтересів сторін. У складних категоріях спорів саме професійна правнича допомога є визначальним фактором реального доступу до правосуддя, особливо коли одна зі сторін має суттєву процесуальну чи ресурсну перевагу. Практика свідчить, що однією з найбільш поширених проблем є порушення гарантій адвокатської таємниці. Незаконне вилучення документів, прослуховування комунікацій, використання конфіденційної інформації у процесі доказування створюють ризики не лише для адвоката, а й для довірителя, який фактично позбавляється права на повноцінний захист. Суттєвою проблемою залишається і недостатній рівень реагування держави на випадки перешкоджання адвокатській діяльності. Формальна наявність кримінальної відповідальності за втручання у діяльність захисника не завжди супроводжується реальним притягненням винних осіб до

відповідальності. Це формує атмосферу правової невизначеності та послаблює авторитет адвокатури.

В умовах воєнного стану проблема набуває додаткової актуальності. Обмеження доступу до окремих територій, складнощі з організацією конфіденційних побачень із клієнтами, підвищений рівень втручання правоохоронних органів, ризики для особистої безпеки адвокатів створюють нові виклики для реалізації права на захист. У таких умовах держава повинна забезпечити додаткові механізми охорони професійних прав адвокатів. Удосконалення гарантій адвокатської діяльності потребує не лише законодавчих змін, а й формування сталої правозастосовної практики, заснованої на повазі до незалежності адвокатури. Необхідним є посилення судового контролю за дотриманням прав адвокатів, підвищення ефективності дисциплінарних та кримінально-правових механізмів реагування на порушення, а також забезпечення належної взаємодії між органами адвокатського самоврядування та державними інституціями.

Таким чином, гарантії адвокатської діяльності є не самоціллю привілеєю професії, а необхідною умовою забезпечення права кожної особи на справедливий судовий розгляд, що визначає рівень демократичності та правової зрілості держави.

Гарантії адвокатської діяльності є невід'ємною складовою механізму забезпечення права на справедливий судовий розгляд, оскільки саме через незалежну та професійну діяльність адвоката реалізується право особи на захист, представництво та доступ до правосуддя. Ефективність функціонування адвокатури безпосередньо впливає на рівень дотримання конституційних прав людини та якість здійснення правосуддя в державі. Дослідження показало, що гарантії адвокатської діяльності мають комплексний характер і охоплюють правові, процесуальні, організаційні та інституційні механізми, спрямовані на забезпечення незалежності адвоката, захист адвокатської таємниці, недопущення

незаконного втручання у професійну діяльність та створення умов для належного виконання функцій захисту і представництва. Особливе значення має усвідомлення того, що порушення прав адвоката не є виключно професійною проблемою, а безпосередньо впливає на права особи, інтереси якої він представляє. Обмеження доступу до клієнта, тиск на захисника, порушення конфіденційності спілкування чи незаконне ототожнення адвоката з довірителем фактично руйнують принципи змагальності, рівності сторін та справедливості судового процесу. Сучасна практика свідчить про наявність суттєвих проблем у сфері реалізації адвокатських гарантій, зокрема недостатню ефективність механізмів відповідальності за втручання у діяльність адвоката, порушення адвокатської таємниці та формальний підхід до забезпечення професійної незалежності. В умовах воєнного стану ці проблеми набувають особливої гостроти та потребують оперативного правового реагування. Подальше вдосконалення системи гарантій адвокатської діяльності повинно бути спрямоване на посилення практичної реалізації вже існуючих правових механізмів, удосконалення законодавчого регулювання, підвищення рівня правової культури суб'єктів правозастосування та зміцнення авторитету адвокатури як самостійного правозахисного інституту.

Отже, забезпечення реальних, а не декларативних гарантій адвокатської діяльності є необхідною передумовою побудови ефективної системи правосуддя, заснованої на принципах верховенства права, справедливості та поваги до прав людини.

Супронюк Віктор Вікторович

здобувач вищої освіти 3 курсу Факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування Національної поліції України
Дніпровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Боняк Валентина Олексіївна

завідувачка кафедри теорії та історії держави та права,
конституційного права та прав людини Навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Національної
поліції України Дніпровського державного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИПИСІВ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШИНИ (СПІЛЬНОТИ)»

При підготовці тез цієї доповіді автор поставив за мету визначити проблемні питання, що виникають у процесі реалізації положень Закону України «Про національні меншини (спільноти) України», а також запропонувати шляхи їх подолання в умовах діючого у державі правового режиму воєнного стану

Захист прав національних меншин є одним із фундаментальних принципів демократичної держави та необхідною умовою виконання Україною своїх міжнародних зобов'язань у контексті євроінтеграції. Ухвалений у 2022 році Закон України «Про національні меншини (спільноти) України» [5] замінив попередній закон 1992 року та суттєво оновив правову основу захисту прав національних меншин у відповідності до стандартів європейської спільноти.

Водночас, як наголошує Є. Ткаченко, ще й дотепер ні на універсальному, ні на регіональних, ні на національному рівнях повністю не усунуто тих глибинних причин, котрі й породжують проблеми національних меншин [3, с. 5]. Прийняття нового закону у цій сфері відкрило нові можливості для практичного

забезпечення прав меншин в Україні, водночас породило нові виклики правозастосовчого характеру.

Т. Цимбалістий та В. Хамига звертають увагу на те, що у вітчизняній правовій системі поняття правового статусу національних меншин є недостатньо дослідженим, а нерегулярність і безсистемність діалогу між владою та національними меншинами, зокрема й через відсутність консультативно-дорадчого органу з етнонаціональних питань на вищому рівні державної влади [4, с. 133]. Декларативний принцип самоідентифікації без відповідного інституційного механізму верифікації може призводити до зловживань та ускладнювати реалізацію права на освіту рідною мовою.

Аналіз чинного законодавства та правозастосовної практики дозволяє виокремити такі ключові проблеми реалізації положень аналізованого законодавчого акту:

- по-перше, складнощі у визначенні суб'єктів права – представників національних меншин. Закон вводить нове поняття «національна меншина (спільнота)», проте механізм підтвердження належності особи до тієї чи іншої меншини залишається недостатньо врегульованим. Відповідно до ст. 1 вищевказаного Закону [5], представником національної меншини є особа, яка сама себе ідентифікує як таку;

- по-друге, не до кінця вирішено й питання у сфері освіти мовами національних меншин. Так, стаття 21 аналізованого Закону України передбачає право осіб, які належать до національних меншин, на навчання рідною мовою або вивчення рідної мови в закладах освіти.

Однак, як вказують М. Рабінович та М. Берг-Нордлі [6], ч. 3 статті 48 надає закладу вищої освіти право приймати рішення про викладання однієї, кількох або всіх дисциплін, виконання індивідуальних завдань та проведення контрольних заходів англійською мовою, за умови що усі здобувачі освіти, які вивчають відповідні дисципліни, володіють англійською мовою. У разі якщо є письмове

звернення від одного чи більше студентів, заклад вищої освіти забезпечує переклад державною мовою [1]

Отже, зміст цього припису є вужчим за зміст статті абз. 1 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про освіту», у якому вказано, що у класах (групах) з навчанням мовами національних меншин, які є офіційними мовами Європейського Союзу, гарантується право на використання мови відповідної національної меншини в освітньому процесі поряд з державною мовою. на всі мови ЄС [2].

У цілому, найостанніші рамкові закони передбачили всеосяжну «українізацію» освіти в Україні. Враховуючи політизацію мовного розмаїття в українських дискурсах і значну роль, яку прагнуть грати споріднені держави національних меншин, що проживають в Україні, у виробленні мовної та освітньої політики, є цілком зрозумілим те, що нова правова база стала предметом палких дебатів як в Україні, так і у згадуваних споріднених державах [6, с. 83]. Дослідники підкреслюють, що реалізація права на освіту мовами меншин суттєво залежить від наявності педагогічних кадрів, навчально-методичного забезпечення та послідовності державної мовної політики, що в сукупності ускладнює повноцінне дотримання вимог Закону;

Венеціанська комісія Ради Європи у своєму висновку CDL-AD(2023)020 зазначила, що деякі положення Закону потребують доопрацювання з точки зору ефективності механізмів реалізації та недискримінаційного підходу до різних категорій меншин. Зокрема, це питання поширення права на організацію заходів мовами меншин на всіх осіб; видання книг мовами нацменшин; забезпечення більш правової визначеності із можливості перекладу офіційних написів та загальної інформації на мови національних меншин та ін. [7].

Отже, попри суттєве оновлення правової бази у сфері захисту прав національних меншин, реалізацію положень Закону України «Про національні меншини (спільноти) України» продовжують мати місце вищевказані виклики. Повноцінна реалізація аналізованого Закону є не лише конституційним

обов'язком держави, але й важливою передумовою успішного просування України на шляху до членства в Європейському Союзі та виконання рекомендацій ЄС у сфері захисту прав меншин.

Список використаних джерел

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Редакція від 07.02.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 10.04.2026).
2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Редакція від 07.02.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 10.04.2026).
3. Про національні меншини (спільноти) України : Закон України від 13.12.2022 р. № 2827-IX. Редакція від 10.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2827-20> (дата звернення: 10.04.2026).
4. Ткаченко Є. В. Правовий захист прав етнічних та мовних меншин : навч. посіб. Київ : ФОП Голембовська О. О., 2018. 309 с.
5. Цимбалістий Т., Хамига В. Правовий статус національних меншин в Україні: проблеми та реалії забезпечення. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. № 4. С. 131–134. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/891> (дата звернення: 10.04.2026).
6. Rabinovych M., Berg-Nordlie M. Regulating Minority Languages in Ukraine's Educational System: Debate, Legal Framework and Implementation. *Ideology and Politics Journal*. 2022. № 3(22). P. 71–93. URL: <https://www.ideopol.org/wp-content/uploads/2023/04/ENG-4.-Rabinovich-Berg.pdf> (дата звернення: 10.04.2026).

7. Opinion on the Law on National Minorities (Communities) of Ukraine / Venice Commission. CDL-AD(2023)020. Strasbourg, 2023. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2023\)021-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2023)021-e) (дата звернення: 10.04.2026).

Богданова Інна Валеріївна,
аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ

**УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА,
ЯКЕ РЕГУЛЮЄ РЕАЛІЗАЦІЮ В УКРАЇНІ ПРАВА ОСОБИ НА
ПІДПРИЄМНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ**

Сучасний етап розвитку Української держави, зумовлений запровадженням правового режиму воєнного стану, спричиненого збройною агресією проти нашої держави, необхідністю подальшої післявоєнної відбудови та активною фазою інтеграції до Європейського Союзу, вимагає кардинального перегляду підходів щодо публічного адміністрування економіки взагалі, забезпечення реалізації особою права на підприємницьку діяльність зокрема. У цьому контексті адміністративне законодавство виступає фундаментальним інструментом, що визначає межі втручання держави у приватний сектор, встановлює процедури легалізації бізнесу та механізми державного контролю й нагляду. З огляду на необхідність подолання надмірного бюрократичного навантаження, ключовим вектором реформування є перехід від карально-репресивної до сервісно-превентивної моделі взаємовідносин між державою та бізнесом, що серед іншого може бути забезпечено завдяки перегляду існуючих підходів щодо здійснення нормативно-правової регламентації досліджуваної сфери суспільних відносин. Ось чому особливого значення й актуальності набувають питання щодо визначення можливих, найбільш ефективних напрямів удосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує реалізацію в Україні права особи на підприємницьку діяльність.

Так, говорячи про окремі з напрямів вдосконалення адміністративного законодавства, яке регулює реалізацію в Україні права особи на підприємницьку

діяльність, слід вказати на необхідність забезпечення його ефективної дерегуляції. При цьому слід вказати й на ряд суттєвих кроків, спрямованих на дерегуляцію досліджуваної сфери суспільних відносин. Зокрема, постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану» від 18 березня 2022 року № 314, передбачено, що в період воєнного стану декларація про провадження господарської діяльності, що надає право на провадження певних дій щодо здійснення господарської діяльності/виду господарської діяльності або частини виду господарської діяльності, крім видів господарської діяльності за переліком згідно з законодавством, подається суб'єктами господарювання до органів ліцензування, дозвільних органів та суб'єктів надання публічних (електронних публічних) послуг [1]. Окрім цього слід відмітити, що Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо спрощення умов провадження господарської діяльності в період дії воєнного стану в Україні» від 17 липня 2024 року [2] було передбачено внесення змін до ряду нормативно-правових актів щодо дерегуляції здійснення підприємницької діяльності. Наведене стало суттєвим кроком на шляху дерегуляції бізнесу, однак не достатнім.

Крім того, слід вказати на доволі численну кількість підзаконних нормативно-правових актів, що регламентують досліджувану сферу суспільних відносин. З огляду якості окремих з підзаконних нормативно-правових актів, на підставі яких здійснюється нормативно-правове регулювання забезпечення реалізації права особи на підприємницьку діяльність, на сьогодні здійснення їх перегляду є одним з основних кроків на шляху вдосконалення адміністративного законодавства, що визначає правові засади функціонування досліджуваної сфери суспільних відносин. Зокрема, доволі значна кількість з таких підзаконних нормативно-правових актів не оновлювалася й не зазнавала відповідних змін декілька років, в окремих випадках більше тридцяти, з огляду на що природно вони не можуть враховувати сучасні потреби й тенденції щодо забезпечення

належної й ефективної реалізації права особи на підприємницьку діяльність. Зокрема, як приклад, слід вказати на указ Президента України «Про стимулювання розвитку підприємницької діяльності в умовах світової фінансової кризи» від 22 червня 2009 року № 466/2009, який свого часу було прийнято задля стимулювання розвитку підприємництва в Україні як важливого фактора соціальної та економічної стабільності держави в умовах фінансово-економічної кризи, для забезпечення реалізації конституційного права громадян на підприємницьку діяльність [3]. Даний підзаконний нормативно-правовий акт і досі залишаючись чинним, зазнав останніх змін у 2013 році [4], внаслідок чого ним передбачено як вжиття неактуальних вже на сьогодні заходів, так і містяться вказівки на неіснуючі механізми та інституції.

Подібного роду недоліки можна спостерігати на рівні численних підзаконних нормативно-правових актів, прийнятих свого часу Кабінетом Міністрів України, що закріплюють правові засади забезпечення реалізації особою права на підприємницьку діяльність.

Окрім цього слід вказати на значні прогалини чинного національного адміністративного законодавства, що визначає правові засади забезпечення реалізації права особи на підприємницьку діяльність, наявність яких спричинена декодифікацією, що має наслідком втрату чинності Господарським кодексом України від 16 січня 2003 року. як приклад, слід навести положення Закону України «Про кредитні спілки» від 14 липня 2023 року, який, як і значна кількість інших нормативно-правових актів, вказує на те, що решта, окрім визначених в ньому понять, вживається, серед іншого, у значеннях, наведених у Господарському кодексі України [5]. При цьому наведена проблематика є свідченням наявності значної прогалини адміністративного законодавства, що регламентує діяльність щодо забезпечення реалізації права особи на підприємницьку діяльність, в частині неврегульованості понятійно-категоріального апарату, що використовується в досліджуваній сфері суспільних

відносин. Таке положення справ вимагає прийняття єдиного комплексного нормативно-правового акта, положення якого закріплювали і розкривали би визначення сутності відповідних понять у сфері здійснення господарської діяльності.

Слід зазначити, що подолання вищенаведених недоліків адміністративного законодавства, яке регулює реалізацію в Україні права особи на підприємницьку діяльність, може бути здійснено внаслідок проведення його систематизації, яка, як зауважують на сторінках фахової літератури, є оптимальним шляхом створення правової бази, звільненої від застарілих та колізійних норм, дублювань, не переобтяженої нормативно-правовими актами тимчасової чи локальної дії, а головне такої, що містить достатню кількість актів, призначених регулювати сучасні суспільні відносини, перш за все законів, які перебувають у певному системному взаємозв'язку не лише для фахівця, а й для пересічного громадянина [6, с. 135].

Також як окремий напрям вдосконалення адміністративного законодавства, яке регулює реалізацію в Україні права особи на підприємницьку діяльність слід розглянути посилення законодавчої ініціативи та підвищення ефективності законопроектної роботи. При цьому слід відмітити й певні позитивні кроки у цьому напрямку, що пов'язані з започаткуванням реформування системи державного нагляду (контролю) у досліджуваній сфері суспільних відносин. Зокрема, слід вказати на проєкт Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю)» від 11 вересня 2025 року, положення якого мають визначати правові та організаційні засади державного нагляду (контролю), основні принципи і порядок його здійснення, повноваження органів державного нагляду (контролю), відповідальність їх посадових осіб, а також права, обов'язки та відповідальність суб'єктів господарювання під час здійснення державного нагляду (контролю). Розроблення даного законопроекту, як зауважують його автори, зумовлене необхідністю забезпечення переорієнтації системи

державного нагляду (контролю) з домінуючої на сьогодні карально-репресивної на превентивну і ризик-орієнтовану. Створення такої системи державного нагляду (контролю) сприятиме встановленню сприятливого середовища для провадження господарської діяльності, розвитку малого і середнього підприємництва, залученню інвестицій, запобігатиме уникненню або спотворенню конкуренції на внутрішньому ринку, збалансуванню захисту інтересів громадян, суб'єктів господарювання та держави.

Отже, вважаємо за необхідне зробити такі основні, на нашу думку, кроки на шляху вдосконалення адміністративного законодавства, яке регулює реалізацію в Україні права особи на підприємницьку діяльність: забезпечити та підвищити ефективність дерегуляції адміністративного законодавства; здійснити систематизацію адміністративного законодавства за способом його консолідації; зменшити масив підзаконних нормативно-правових актів, на підставі яких здійснюється нормативно-правова регламентація даної сфери суспільних відносин; прийняття єдиний нормативно-правовий акт, на рівні якого, серед іншого, визначити понятійно-категоріальний апарат, що використовується в сфері забезпечення реалізації особою права на підприємницьку діяльність; забезпечити та підвищити ефективність законодавчої ініціативи та законопроектної роботи.

Список використаних джерел:

1. Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 18.03.2022 № 314. *Офіційний вісник України*. 2022. № 26. Ст. 1399.

2. Про внесення змін до деяких законів України щодо спрощення умов провадження господарської діяльності в період дії воєнного стану в Україні: закон України від 17.07.2024 № 3869-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2024. № 48. Ст. 276.

3. Про стимулювання розвитку підприємницької діяльності в умовах світової фінансової кризи: указ Президента України від 22.06.2009 № 466/2009. *Офіційний вісник Президента України*. 2009. № 19. Ст. 630.

4. Про внесення зміни до Указу Президента України від 22 червня 2009 року № 466: указ Президента України від 30.04.2013 № 245/2013. *Офіційний вісник Президента України*. 2013. № 13. Ст. 438.

5. Про кредитні спілки: закон України від 14.07.2023 № 3254-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. №№ 85–86. Ст. 315.

6. Гриця Т.Г. Організація змісту відомчої освіти персоналу ОВС України. Монографія. Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. 340 с.

Шоломок Альона Сергіївна

Державний Торговельно-Економічний Університет

група 4-12

Науковий керівник: Яцюк Дмитро Васильович

кандидат економічних наук, доцент,

доцент журналістики та реклами

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РЕКЛАМИ В ІНТЕРНЕТІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Інтенсивна цифровізація суспільних відносин спричинила фундаментальну трансформацію архітектури рекламного ринку, де глобальні інформаційні мережі остаточно посіли місце домінуючого медіаканалу. Сучасний етап розвитку характеризується не лише кількісним зростанням обсягів цифрової реклами, а й якісною зміною методів її поширення. Попри суттєву модернізацію профільного законодавства України у 2023 році, стрімкий розвиток технологій генеративного штучного інтелекту, алгоритмічного таргетування та систем обробки великих даних (Big Data) постійно зумовлює виникнення нових правових лакун. Це вимагає від юридичної науки не лише оперативного реагування на існуючі виклики, а й превентивного формування нормативної бази, здатної адаптуватися до технологічної динаміки без втрати захисної функції права.

Фундаментальним етапом реформування досліджуваної галузі стало імплементація змін до Закону України «Про рекламу», спрямованих на кореляцію вітчизняного правового поля із положеннями European Digital Services Act (DSA). Це законодавче оновлення запровадило нові стандарти для онлайн-платформ, зокрема щодо прозорості алгоритмів рекомендацій та заборони

таргетування реклами на основі чутливих персональних даних. Як зазначає О. В. Кохановська, «правове регулювання в інформаційній сфері має ґрунтуватися на принципі паритетності між свободою поширення інформації та забезпеченням комплексного захисту прав споживачів від недостовірного, маніпулятивного або деструктивного контенту» [1, с. 45]. Реалізація цього принципу в інтернеті ускладнюється транскордонним характером мережі, що вимагає уніфікації юридичних підходів на міжнародному рівні.

На сучасному етапі вагому теоретичну та практичну складність становить правова кваліфікація та диференціація комерційного та приватного контенту суб'єктів інфлюенс-маркетингу. На відміну від традиційних лінійних медіа, де рекламні повідомлення чітко інституціоналізовані та відокремлені від основного потоку інформації, у цифровому просторі домінує нативна форма подачі матеріалу, яка часто маскується під особисту думку користувача. Наукова спільнота констатує, що «дефіцит чіткої та однозначної ідентифікації спонсорського контенту в соціальних мережах фактично нівелює дію принципу прозорості реклами, детермінованого статтею 9 Закону України "Про рекламу"» [2, с. 112]. Наслідком такої невизначеності є не лише введення споживача в оману, а й створення умов для недобросовісної конкуренції.

Додаткової актуальності набуває проблематика застосування генеративного штучного інтелекту для синтезу рекламних матеріалів, зокрема дипфейків (Deepfakes). Використання синтетичних образів реальних осіб без їхньої згоди або створення гіперреалістичних ситуацій, що не мали місця в дійсності, формує критичні ризики маніпулятивного впливу на споживачів та системних порушень немайнових і майнових прав інтелектуальної власності. В. М. Тертишник слушно акцентує на тому, що «сучасна правова доктрина має невідкладно виробити дієві превентивні механізми верифікації цифрового контенту з метою недопущення дифузії дезінформації у площину легітимних комерційних комунікацій» [3, с.

210]. Це передбачає встановлення обов'язкового маркування для будь-якого контенту, генерованого штучним інтелектом.

З метою радикальної мінімізації ризиків розповсюдження латентної реклами та суттєвого посилення захисту інтересів усіх учасників ринку, вбачається за доцільне розробка та нормативне впровадження концепції «Цифрового паспорта рекламного креативу» на засадах технології блокчейн.

Механізм реалізації та його переваги: Суть пропозиції полягає в тому, що кожній одиниці рекламного контенту в момент її створення або публікації присвоюється унікальний криптографічний ідентифікатор (Hash-код), що зберігається в децентралізованому реєстрі. Цей запис містить незмінні та верифіковані відомості про кінцевого бенефіціара-рекламодавця, обсяги та джерела фінансування, а також юридичне підтвердження статусу повідомлення. Реалізація зазначеного підходу дозволить досягти наступних результатів:

- Автоматизація комплаєнсу: автоматичне маркування та перевірка контенту в межах кросплатформеної взаємодії, що виключає людський фактор та можливість маніпуляцій.

- Фіскальна та регуляторна прозорість: забезпечення безпрецедентного рівня відстежуваності фінансових операцій для цілей державного нагляду, що сприятиме детінізації ринку інфлюенс-маркетингу.

- Протидія дезінформації: оперативна верифікація автентичності медіафайлів через порівняння з еталонним записом у блокчейні дозволить ефективно ідентифікувати Deepfake-втручання та несанкціоновані зміни в рекламі, що критично важливо для відновлення довіри споживачів.

Правова регламентація інтернет-реклами в Україні наразі демонструє позитивну динаміку у контексті адаптації до європейських правових стандартів. Проте ефективність юридичних норм у цифровому середовищі прямо залежить від їхньої інтеграції з передовими технічними рішеннями. Подальша

законотворча діяльність має базуватися на доктрині технологічної нейтральності та впровадженні систем автоматизованого моніторингу. Синергія оновлених правових норм та блокчейн-технологій здатна виступити фундаментом для побудови прозорого рекламного ринку та надійним бар'єром проти використання деструктивних цифрових інструментів.

Список використаних джерел:

1. Кохановська О. В. Інформаційні відносини в цивільному праві : монографія. Київ : Наукова думка, 2022. 320 с.
2. Про рекламу : Закон України від 03.07.1996 р. № 270/96-ВР (зі змінами від 30.05.2023 р.). Відомості Верховної Ради України. 1996. № 39. Ст. 181.
3. Тертишник В. М. Цифрова трансформація права та проблеми кібербезпеки. Право і суспільство. 2023. № 4. С. 208–215.
4. Digital Services Act (DSA): Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj> (дата звернення: 22.05.2024).

КУЛІНІЧ Владислав Сергійович

голова Громадської Організації

«Молодіжна Організація Починаючих Лідерів»»

**ПУБЛІЧНО-ВЛАДНА ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ
ТА ГРОМАДСЬКОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ТЕОРЕТИКО-
ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТ**

Запровадження правового режиму воєнного стану в Україні зумовило об'єктивну необхідність концентрації владних повноважень та певного обмеження конституційних прав і свобод. Проте збереження дієвої комунікації між органами публічної влади та громадськістю залишається фундаментальною умовою забезпечення національної безпеки та збереження демократичного вектору розвитку держави. Трансформація цієї взаємодії вимагає пошуку нових балансів між секретністю державного управління та вимогою підзвітності влади перед суспільством.

Публічно-владна взаємодія в умовах воєнного стану характеризується переходом від консультативно-дорадчих форм до мобілізаційних та волонтерських моделей співпраці. Як зазначає В. Б. Авер'янов, «ефективність публічного адміністрування безпосередньо корелює із рівнем суспільної довіри, яка формується через відкритість управлінських процесів навіть за умов кризових обмежень» [1, с. 72]. Правовою основою такої взаємодії є Закон України «Про правовий режим воєнного стану», який, попри розширення повноважень військових адміністрацій, не скасовує принципу гласності в діяльності органів державної влади.

Наукова дискусія сьогодні зосереджена навколо проблеми «дефіциту участі» через неможливість проведення масових зібрань та очних консультацій.

Дослідники підкреслюють, що «обмеження доступу до публічної інформації з міркувань безпеки має бути чітко детермінованим та пропорційним загрозам, аби не перетворитися на інструмент уникнення громадського контролю» [2, с. 145]. Водночас спостерігається феномен «горизонтальної самоорганізації», коли громадськість бере на себе виконання окремих функцій публічної влади у сфері соціального захисту та забезпечення правопорядку.

Важливим аспектом є збереження легітимності владних рішень через механізми електронної демократії. Застосування цифрових інструментів дозволяє підтримувати безперервний діалог у режимі реального часу. На думку фахівців, «цифрова трансформація публічного управління в умовах війни виступає не лише як технологічне оновлення, а як засіб збереження соціальної зв'язності та інституційної стійкості» [3, с. 88].

Пропонується впровадження інтегрованої моделі «Інтелектуального моніторингу суспільного запиту» (Smart Feedback System).

1. Суть інновації: Створення автоматизованої платформи на базі алгоритмів обробки природної мови (NLP), яка в режимі реального часу акумулює та аналізує звернення громадян, петиції та повідомлення у соціальних мережах, спрямовані до органів влади.

2. Превентивне реагування: Система дозволяє органам влади ідентифікувати соціальну напругу на ранніх етапах та коригувати управлінські рішення.

3. Верифікована участь: Використання електронного підпису (Дія.Підпис) для онлайн-голосувань за місцеві ініціативи забезпечує юридичну значущість громадської участі навіть в умовах евакуації чи переміщення населення.

4. Безпековий фільтр: Автоматизована перевірка запитів на предмет розповсюдження дезінформації або ворожих ПСО.

Взаємодія органів публічної влади та громадськості в умовах воєнного стану трансформується з формально-процедурної у функціонально-кризову. Оптимізація цієї взаємодії через впровадження інноваційних цифрових інструментів дозволяє не лише нівелювати обмеження воєнного стану, а й закласти підвалини для нової якості інклюзивного врядування у постфронтний період.

Список використаних джерел:

5. Авер'янов В. Б. Публічне управління: європейські стандарти та вітчизняна практика : монографія. Київ : Видавництво правничої літератури, 2021. 240 с.
6. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII (зі змінами). Відомості Верховної Ради України. 2015. № 28. Ст. 250.
7. Колісніченко Н. М. Публічна влада та громадянське суспільство: проблеми стратегічного партнерства в умовах викликів безпеці. Державне управління та місцеве самоврядування. 2023. Вип. 2 (57). С. 85–92.
8. Рекомендація CM/Rec(2023)6 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо принципів належного демократичного врядування. URL: <https://search.coe.int/> (дата звернення: 15.04.2024).

Федосова Ірина Василівна

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри математики,

Національного університету «Києво-Могиллянської академії»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3923-8270>

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-СОЦІОЛОГІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасна система вищої освіти вимагає постійного оновлення методів навчання відповідно до потреб суспільства та розвитку науки. Особливо це стосується викладання вищої математики для студентів несуміжних спеціальностей, зокрема соціологів. Майбутні фахівці у сфері соціології активно працюють із кількісними даними, статистичними дослідженнями, соціальними опитуваннями, аналітичними звітами та прогнозуванням соціальних процесів. Саме тому математична підготовка є важливою складовою їхньої професійної компетентності. Проте практика показує, що значна частина студентів-соціологів сприймає вищу математику як складну, абстрактну та відірвану від майбутньої професійної дисципліни. Це знижує мотивацію до навчання, ускладнює засвоєння матеріалу та впливає на якість професійної підготовки. У зв'язку з цим виникає потреба у впровадженні інноваційних підходів до викладання, які зроблять математичні знання доступними, зрозумілими та практично значущими.

Вища математика для студентів соціологічних спеціальностей має свою специфіку, оскільки її зміст повинен бути орієнтований не на поглиблене технічне чи інженерне застосування, а на формування аналітичного мислення, уміння працювати з кількісною інформацією та використовувати математичні методи у соціологічних дослідженнях.

Основними розділами, які мають практичне значення для соціологів, є елементи математичного аналізу, теорія ймовірностей, математична статистика, основи моделювання соціальних процесів та методи обробки результатів соціологічних досліджень [1]. Саме ці знання дозволяють майбутнім фахівцям грамотно проводити аналіз соціальних явищ, інтерпретувати результати опитувань та робити обґрунтовані висновки.

Традиційна система викладання часто базується на формальному засвоєнні формул, правил і алгоритмів без належного пояснення їх практичного значення. Такий підхід не завжди є ефективним для студентів гуманітарного профілю, оскільки вони краще сприймають матеріал через приклади, практичні ситуації та міждисциплінарні зв'язки [2]. Одним із важливих принципів сучасного викладання є професійна спрямованість навчання. Це означає, що математичний матеріал повинен подаватися через приклади із соціологічної практики: аналіз рівня безробіття, демографічні дослідження, вивчення громадської думки, дослідження соціальної нерівності тощо. Такий підхід дозволяє студентам усвідомити значення математичних знань у майбутній професії [3].

Не менш важливим є розвиток критичного мислення та вміння самостійно аналізувати інформацію. Вища математика сприяє формуванню логічного мислення, точності суджень та навичок прийняття обґрунтованих рішень, що є важливими для професійної діяльності соціолога.

Сучасний освітній процес потребує використання інноваційних методів навчання, які сприяють активній участі студентів у засвоєнні знань. Одним із найбільш ефективних підходів є проблемно-орієнтоване навчання. Його суть полягає в тому, що студенти не просто отримують готову інформацію, а самостійно шукають шляхи розв'язання конкретної проблеми. Наприклад, під час вивчення математичної статистики студентам можна запропонувати дослідити реальні результати соціологічного опитування та самостійно визначити середні

показники, рівень похибки, кореляційні зв'язки між змінними. Такий підхід значно підвищує інтерес до дисципліни та формує практичні навички.

Важливу роль відіграє використання цифрових технологій. Сучасні програмні засоби, такі як електронні таблиці, статистичні пакети, онлайн-платформи та інтерактивні освітні ресурси, дозволяють зробити навчання більш наочним і доступним. Робота з реальними даними в програмах для аналізу інформації допомагає студентам краще зрозуміти зміст математичних операцій і бачити результат своєї роботи.

Ефективним є також метод проєктного навчання. Студенти можуть виконувати міні-дослідження, пов'язані з актуальними соціальними проблемами: дослідження рівня довіри до державних інституцій, аналіз соціальних настроїв молоді, вивчення факторів міграції населення. У процесі виконання таких проєктів вони застосовують математичні методи на практиці, що сприяє глибшому засвоєнню матеріалу. Ще одним важливим напрямом є інтерактивне навчання, яке включає дискусії, групову роботу, навчальні кейси та практичні ситуації. Така форма роботи сприяє розвитку комунікативних навичок, уміння працювати в команді та спільно вирішувати складні завдання. Особливу увагу слід приділяти індивідуалізації навчання. Рівень математичної підготовки студентів часто є різним, тому викладач повинен враховувати ці особливості та добирати завдання різного рівня складності. Це дозволяє зменшити психологічний бар'єр перед вивченням математики та створює сприятливі умови для успішного навчання.

Інноваційні підходи також передбачають зміну ролі викладача. Він стає не лише джерелом знань, а наставником, консультантом і організатором навчального процесу. Такий формат взаємодії сприяє формуванню партнерських відносин між викладачем і студентом, що позитивно впливає на результати навчання.

Отже, викладання вищої математики для студентів-соціологів потребує особливого підходу, який враховує специфіку майбутньої професійної діяльності

та особливості сприйняття навчального матеріалу студентами гуманітарного профілю. Традиційні методи навчання не завжди забезпечують достатній рівень мотивації та практичного розуміння дисципліни, тому впровадження інноваційних підходів є необхідною умовою підвищення якості освіти.

Проблемно-орієнтоване навчання, використання цифрових технологій, проєктна діяльність, інтерактивні методи та індивідуалізація освітнього процесу сприяють формуванню стійкого інтересу до вищої математики, розвитку аналітичного мислення та професійних компетентностей майбутніх соціологів. Практична спрямованість навчання дозволяє студентам усвідомити реальну цінність математичних знань у соціологічній діяльності, що значно підвищує ефективність освітнього процесу. Саме поєднання науковості, доступності та професійної орієнтації є основою сучасного викладання вищої математики у закладах вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Авраменко О. В., Лутченко Л. І., Ретунська В. В., Ріжняк Р. Я., Шлянчак С. О. Інноваційні та сучасні педагогічні технології навчання математики : посібник для спецкурсу. Кіровоград : КДПУ, 2009. 200 с.
2. Кіяновська Н. М. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій навчання вищої математики студентів інженерних спеціальностей у Сполучених Штатах Америки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.10 інформаційно-комунікаційні технології в освіті. ДВНЗ «Криворізький національний університет». Кривий Ріг, 2014. 365 с
3. Желавський О. Сучасні аспекти методики викладання вищої математики студентам економічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2011. № 22. С. 48–51.

Сокурєнко Віталій Валерійович,

доктор юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінально-правових дисциплін інституту права і безпеки

Одеського державного університету внутрішніх справ

Станкович Михайло Іванович,

кандидат юридичних наук,

старший викладач кафедри кримінального процесу та організації досудового

слідства навчально-наукового інституту № 1 Харківського національного

університету внутрішніх справ

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ РЕФОРМИ, СПРЯМОВАНІ НА ЗАПОБІГАННЯ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ, ЯК ЕЛЕМЕНТ ПЕРЕХІДНОГО ПРАВОСУДДЯ

Прийнято вважати, що перехідне правосуддя – комплекс заходів, що реалізуються при переході від стану війни до миру, або ж при переході від недемократичного до демократичного політичного режиму. Зрозуміла річ, що в контексті Війни за Незалежність України нас цікавить, передусім, повоєнний транзит України, який слід організувати на науковій основі, забезпечити повномірну реалізацію концепції перехідного правосуддя. Як зауважує Ю. В. Орлов, перехідне правосуддя для України має включатиме всі узвичаєні компоненти цієї практики: 1) притягнення до відповідальності винних у порушеннях прав людини; 2) встановлення історичної правди; 3) відшкодування заподіяної шкоди; 4) інституціональні реформи, спрямовані на унеможливлення повторення конфлікту [1, с. 182]. Останній напрям є винятково

актуальним та значимим в контексті запобігання повторенню агресії проти нашої держави.

Принагідно зауважимо, що військова експансія російської держави проти України має тривалу передісторію. Водночас у новітній період незалежності нашої держави у 2014 р. вона вперше була піддана агресивній атаці, масштаби якої, починаючи з 24.02.2022 р., дають підстави вести мову якщо не про тотальну, то відкриту та інтенсивну агресивну війну, розв'язану росією [2, с. 389]. Реально можливі заходи протидії веденню агресивної війни спираються передусім на силову, примусову компоненту, що реалізується у трьох вимірах:

1) *безпосередні військово-оборонні дії*, що полягають у комбінуванні стратегічних, тактичних прийомів і засобів ведення бою на враження сил та засобів супротивника з метою повної докупації території України та спричинення такого рівня і характеру втрат, які б унеможливили подальше ведення агресивних бойових дій російською федерацією. Ефективність цих дії цілком і повністю залежить від ефективності управління військами, включаючи політику їх комплектування, забезпечення компетентності (навчання, підвищення кваліфікації), умотивованості та укомплектованості [2, с. 390];

2) *забезпечення військово-оборонних дій*:

а) політико-дипломатичне забезпечення підтримки (донорства) України необхідною кількістю озброєння, боєприпасів та достатнім фінансуванням. Варто бути свідомими того, що Україна, наразі, абсолютно залежна від такої донорської підтримки у зв'язку із неспіврозмірністю оборонних, фінансових потенціалів у порівнянні з країною-агресором;

б) виробниче забезпечення, під яким розуміється функціонування вітчизняного оборонно-промислового комплексу. Мова йде як про відновлення ключових його ліній, спроможних задовольняти потреби ЗСУ за критично важливими позиціями номенклатури озброєння та боєприпасів, так і декриміналізацію галузі, що традиційно, ще у період до повномасштабної війни

сягнула високого рівня, рівня інституціоналізації. Правий, на нашу думку, М. Г. Максименцев, який стверджує, що кримінальна економіка діалектично розвинулась до рівня специфічного соціального інституту, який представляє реальну загрозу для безпеки нації і її легітимної інституційної системи. Маючи власну інституційну структуру, вона почала генерувати й масово відтворювати сукупність специфічних норм, зв'язків, відносин. Іншими словами, кримінальна економіка почала виконувати певну соціальну функцію, «заміщуючи» інститути неефективної держави, як у національному господарстві, так і поза його межами [3, с. 56].

Дійсно, небезпідставно констатують І. С. Поляков та Ю. В. Швець, корупційна злочинність у сфері безпеки і оборони без сумніву є одним з найбільш істотних складових тіньової економіки України, а надто в умовах війни, коли витрати, бюджетні асигнування на оборону зростають. Багаторазово [4, с. 225–226]. Варто погодитись також і з В. М. Дрьоміним, який вважає, що економічна злочинність щільно пов'язана з соціально-політичними умовами функціонування економіки [5, с. 387]. Ця думка виявляється справедливою і щодо корупційної злочинності у секторі безпеки і оборони. Є підстави констатувати симбіотичні форми існування політико-економічних кримінальних практик у зазначеному секторі, розгалуженість яких сягає рівня політичних рішень при призначенні керівного складу відповідних органів, що складають сектор безпеки та оборони, пронизуючи майже всю структуру вказаного сектору. Так само можливо зафіксувати й зворотні зв'язки, коли корупціоналізовані адміністратори суб'єктів сектору безпеки і оборони через розгалужену мережу кримінальних фасилітаторів намагається впливати на корпус вищих органів державної влади, конкретних службових осіб, в тому числі й депутатських корпус інструментами тіньового лобізму, інших проявів політичної й ординарно-кримінальної корупції [4, с. 226].

В умовах же триваючої війни та гострого дефіциту озброєння та боєприпасів, цілковита узалежненість від донорської (партнерської) допомоги у їх постачанні, особливого значення набуває декриміналізація (у кримінологічному значенні цього терміну) саме оборонно-промислового комплексу, вихолощення (зниження) з нього корупційної складової. Основний фокус уваги має бути приділений формуванню механізмів транспарентності оборонних закупівель, скорочення дискреційних повноважень їх учасників, а також суб'єктів оперативного управління й розпорядження військовим майном, запровадження додаткових інструментів відомчого (в умовах війни) та позавідомчого (після її завершення) контролю за реалізацією оборонних закупівель, виконанням оборонного замовлення тощо. Зрештою необхідно завершити почату реформу оборонно-промислового комплексу, розширення частки приватного сектору, гарантування прав та забезпечення прозорості державно-приватного партнерства у сфері безпеки та оборони;

в) забезпечення вчасної та достатньої мобілізації та мобілізаційної підготовки населення шляхом:

- забезпечення рівності і справедливості у мобілізаційних заходах для всіх місцевостей, об'єктів, категорій осіб з урахуванням потреб у збереженні стійкості народного господарства в умовах війни, а також індивідуальних спроможностей, здібностей військовозобов'язаних;

- протидії ворожій дезінформації та інформаційно-психологічним операціям, спрямованим на дискредитацію і зрив мобілізаційних заходів;

- підвищення ефективності військово-патріотичного виховання [2, с. 382];

г) реформування системи рекрутингу до лав ЗСУ;

д) технологізація ЗСУ, інтеграція інженерних наукових розробок у сферу обороноздатності тощо.

Висловлені міркування є лише найбільш загальним окресленням існуючої проблематики та запрошенням до дискусії.

Список використаних джерел

1. Дрьомін В. М. Інституціональна теорія злочинності та криміналізації суспільства : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.08 / Одеська національна юридична академія. Одеса, 2010. 457 с.
2. Максименцев М. Г. Кримінологічні засади протидії злочинності у сфері надкористування : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.08 / Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2019. 468 с.
3. Орлов Ю. В. Пovoєнний транзит України: матриця криміногенних ризиків перехідного правосуддя. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2024. № 2 (32). С. 180–231. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2024.2.13>.
4. Поляков І. С., Швець Ю. В. Корупційна злочинність у секторі безпеки і оборони України як об'єкт кримінологічного аналізу. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2024. № 31 (1). С. 220–229. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2024.1.16>.
5. Сокурєнко В. Кримінологічні засади протидії воєнно-агресивній злочинності в контексті збройного конфлікту в Україні : монографія. Харків : Право, 2024. 576 с.

Заботін Герман Станіславович

аспірант Харківського національного

університету внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-5521-8089>

УДОСКОНАЛЕННЯ КРИТЕРІЇВ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ З ІНШИМИ СУБ'ЄКТАМИ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Удосконалення критеріїв оцінювання ефективності взаємодії Державного бюро розслідувань з іншими суб'єктами сектору безпеки та оборони України набуває особливої актуальності в контексті трансформації безпекового середовища, зумовленої підвищеними загрозами, зокрема під час надзвичайних ситуацій, воєнного стану, терористичних актів або масових заворушень. Взаємодія Державного бюро розслідувань із такими суб'єктами, як Збройні Сили України, Служба безпеки України, Національна поліція України, органи прокуратури та інші інституції сектору безпеки і оборони, є складною багаторівневою системою, ефективність якої визначається не лише формальними показниками результативності, але й якістю управлінських, інформаційних та процесуальних зв'язків.

У науковому дискурсі проблема оцінювання ефективності взаємодії традиційно розглядається крізь призму кількісних і якісних критеріїв, однак в умовах воєнного стану виникає потреба у їх переосмисленні з урахуванням специфіки кризових умов функціонування державного апарату. Насамперед, доцільно зазначити, що класичні показники, такі як кількість проведених спільних заходів, обсяг переданої інформації або кількість завершених кримінальних проваджень, не в повній мірі відображають реальний рівень ефективності взаємодії, оскільки не враховують факторів оперативності, адаптивності та стійкості міжвідомчої комунікації.

У зв'язку з цим удосконалення критеріїв оцінювання має базуватися на комплексному підході, який передбачає інтеграцію функціональних, процесуальних та результативних показників. До функціональних критеріїв доцільно віднести рівень нормативно-правового забезпечення взаємодії, чіткість розмежування повноважень між суб'єктами, а також ступінь інституційної узгодженості. В умовах воєнного стану особливого значення набуває гнучкість правового регулювання, яка дозволяє оперативно адаптувати механізми взаємодії до змін обстановки без порушення принципу законності.

Процесуальні критерії мають відображати ефективність організації безпосередньої взаємодії між Державним бюро розслідувань та іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони. Йдеться, зокрема, про швидкість обміну інформацією, рівень координації під час проведення спільних операцій, використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, а також наявність дієвих механізмів зворотного зв'язку. У цьому контексті важливим є впровадження єдиних інформаційних платформ та стандартизованих процедур обміну даними, що дозволяє мінімізувати часові витрати та знизити ризики втрати або викривлення інформації [1, с. 14].

Результативні критерії повинні охоплювати не лише кінцеві показники діяльності, але й їх вплив на загальний стан національної безпеки. Зокрема, до таких критеріїв можна віднести рівень розкриття злочинів, пов'язаних із військовою службою та службовою діяльністю в умовах воєнного стану, ефективність протидії корупційним правопорушенням у секторі безпеки і оборони, а також ступінь запобігання правопорушенням. Важливо, що в умовах воєнного стану особливого значення набуває превентивна складова діяльності, яка дозволяє попереджати правопорушення ще на стадії їх підготовки.

Окремої уваги заслуговує необхідність врахування таких критеріїв, як адаптивність та стійкість взаємодії. Адаптивність передбачає здатність суб'єктів швидко реагувати на зміну оперативної обстановки, змінювати форми та методи

співпраці відповідно до нових викликів. Стійкість, у свою чергу, характеризує здатність системи взаємодії функціонувати в умовах підвищених навантажень, інформаційних загроз та обмежених ресурсів. В умовах воєнного стану ці критерії стають визначальними, оскільки забезпечують безперервність виконання функцій держави навіть за умов дестабілізації окремих елементів системи [2].

Крім того, доцільно включити до системи оцінювання критерій довіри між суб'єктами взаємодії, який відображає рівень взаємного розуміння, готовність до обміну інформацією та спільного прийняття рішень. Довіра є важливим нематеріальним ресурсом, який безпосередньо впливає на ефективність координації дій та зменшує ризики конфліктів між інституціями.

Удосконалення критеріїв оцінювання також має передбачати впровадження багаторівневої системи моніторингу, яка дозволяє здійснювати як поточний, так і стратегічний аналіз ефективності взаємодії. Така система повинна включати регулярну оцінку діяльності, використання аналітичних інструментів, а також механізми коригування виявлених недоліків. Важливим є забезпечення прозорості процесу оцінювання та можливості залучення незалежних експертів, що сприятиме підвищенню об'єктивності результатів [3, с. 43].

Таким чином, удосконалення критеріїв оцінювання ефективності взаємодії Державного бюро розслідувань з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони України в умовах воєнного стану є комплексним завданням, яке потребує системного підходу та врахування специфіки функціонування державних інституцій у кризових умовах. Запровадження інтегрованої системи критеріїв, що поєднує функціональні, процесуальні та результативні показники, а також враховує фактори адаптивності, стійкості та довіри, дозволить підвищити ефективність міжвідомчої взаємодії та забезпечити належний рівень національної безпеки в умовах сучасних викликів.

Список використаних джерел:

1. Баганець О. В. Проблеми законодавчого забезпечення діяльності Державного бюро розслідувань. Державне бюро розслідувань: досвід становлення : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (21 червня 2019 р., м. Одеса) / редкол.: Г. О. Ульянова (голова) [та ін.]. Одеса : Юридична література, 2019. С. 13-15.
2. Кінаш І. П., Кашка Д. В. Наукові підходи до розгляду поняття «адаптивне управління». *Актуальні питання економічних наук*. 2025. 15 с. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16971131>.
3. Хлобистіна Д. В. Удосконалення методів підвищення ефективності системи управління підприємством : магістерська робота. Спеціальність 073 Менеджмент. Освітня програма «Менеджмент організацій та адміністрування». Вінниця, 2025. 78 с.

ЗМІСТ

Бортник Сергій Миколайович <i>Адміністративно-правові засади реалізації трудових прав поліцейських у системі Національної поліції України.....</i>	3
Фальчевська Іванна Валеріївна., Іванцов Володимир Олександрович <i>Функціонально-методологічні засади адміністративно-правового регулювання превентивної діяльності інспекторів служби освітньої безпеки.....</i>	12
Музичук Олександр Миколайович., Зінченко Данііл Анатолійович <i>Нормативно-правове регулювання профілактичної діяльності служби освітньої безпеки національної поліції щодо запобігання правопорушенням серед учасників освітнього процесу....</i>	16
Чишко Катерина Олександрівна <i>Цифрове (технологічне) домашнє насильство: нові форми контролю та кіберпереслідування...</i>	23
Колдашов Артур Олегович <i>Розвідувальні органи України та Румунії: порівняльно-правовий аналіз.....</i>	27
Кубарєв Альберт Олександрович., Логінова Марина Вікторівна <i>Формування правової свідомості працівників та правова культура у сфері трудових відносин...</i>	34
Кубарєв Альберт Олександрович., Юніна Марина Петрівна <i>Захист цивільних прав особи у воєнний та післявоєнний період: проблеми та шляхи вирішення.....</i>	38
Макаренко Богдан Сергійович., Макарова Олена Павлівна <i>Особливості розкриття дтп за участю посадових осіб.....</i>	42
Мінченко Єгор Вікторович., Бабанін Сергій Володимирович <i>Особливості кваліфікації кримінального правопорушення, передбаченого ст. 186 кк України.....</i>	48
Коляда Андрій Ігорович., Бардін Євгеній Вікторович <i>Напади на поліцейських під час затримання: сучасні загрози та шляхи їх мінімізації.....</i>	52
Різанова Ксенія Євгенівна., Приловський Володимир Володимирович <i>Тактичні помилки при огляді місця події та способи їх усунення.....</i>	56
Подшивалов Денис В'ячеславович <i>Особливості розслідування кримінальних проваджень щодо дитячої порнографії: критерії розмежування порнографії та еротики.....</i>	60
Коляда Андрій Ігорович., Корогод Світлана Володимирівна <i>Проблеми застосування штрафу як виду покарання.....</i>	65
Гаполова Еліна Юріївна., Гіденко Євген Сергійович <i>Правова та соціально психологічна культура правоохоронця як фактор ефективної тактико спеціальної підготовки під час воєнного стану.....</i>	69
Тур Кіра В'ячеславівна., Чепурко Вадим Миколайович <i>Криміналістична діагностика та ідентифікація.....</i>	73

Тур Кіра В'ячеславівна., Логінова Марина Вікторівна	
<i>Пенсійне право в системі права соціального забезпечення.....</i>	<i>77</i>
Губа Назарій., Корогод Світлана Володимирівна	
<i>Динаміка та масштаби торгівлі людьми в умовах правового режиму воєнного стану.....</i>	<i>82</i>
Ткаченко Анастасія Кирилівна., Бабанін Сергій Володимирович	
<i>Кримінально-правові проблеми протидії незаконному обігу наркотиків та психотропних речовин у сучасному правовому просторі.....</i>	<i>86</i>
Фіжделюк Олександра Леонідівна., Бабанін Сергій Володимирович	
<i>Кваліфікація кримінального правопорушення, пов'язаного із пошкодженням або знищенням майна.....</i>	<i>90</i>
Григорчук Діана Сергіївна., Чишко Катерина Олександрівна,	
<i>Вплив інформаційно-психологічних операцій у соціальних мережах на громадську думку: роль правоохоронних органів України.....</i>	<i>94</i>
Джагупов Григорій Володимирович	
<i>Контроль і нагляд як основа забезпечення законності в діяльності органів поліції.....</i>	<i>99</i>
Мілорадова Наталія Едуардівна	
<i>Комунікативна підготовка працівників поліції як складова ефективної взаємодії з населенням в умовах постконфліктної стабілізації.....</i>	<i>103</i>
Камінська Олександра Іванівна., Чишко Катерина Олександрівна	
<i>Забезпечення публічної безпеки в умовах воєнного стану: адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції України.....</i>	<i>107</i>
Шевченко Ігор Юрійович	
<i>Організаційно-правові механізми функціонування Служби освітньої безпеки в структурі Національної поліції України.....</i>	<i>112</i>
Мотуз Анна Володимирівна., Корогод Світлана Володимирівна	
<i>Справедливе покарання у XXI столітті: кара чи ресоціалізація.....</i>	<i>116</i>
Буякова Ілона Олексіївна., Корогод Світлана Володимирівна	
<i>Відповідальність за протиправні дії в соціальних мережах: свобода слова чи кримінальне правопорушення.....</i>	<i>120</i>
Лисюк Ярослав Олександрович, Лопасва Олена Миколаївна	
<i>Забезпечення прав і свобод людини у воєнний та післявоєнний період.....</i>	<i>125</i>
Степаненко Богдан Олександрович., Юніна Марина Петрівна	
<i>Застосування принципу найтіснішого зв'язку в договірних зобов'язаннях за відсутності вибору права сторонами (ст. 4 Закону України «про мп»).....</i>	<i>129</i>
Мотуз Анна Володимирівна., Кривопис Олександр Григорович	
<i>Тактичні особливості допиту осіб, які стали жертвами сексуального насильства.....</i>	<i>133</i>
Ядлось Ярослав Віталійович., Чепурко Вадим Миколайович	
<i>Криміналістична характеристика насильницьких злочинів проти життя і здоров'я.....</i>	<i>139</i>
Шевченко Микола Ігорович	

<i>Кримінологічна та віктимологічна характеристика злочинності неповнолітніх в умовах воєнного стану в Україні.....</i>	<i>142</i>
Пономаренко Денис Юрійович	
<i>Гарантії адвокатської діяльності як елемент забезпечення права на справедливий судовий розгляд.....</i>	<i>146</i>
Супронюк Віктор Вікторович., Боняк Валентина Олексіївна	
<i>Проблемні питання реалізації приписів Закону України «Про національні меншини (спільноти)».....</i>	<i>152</i>
Богданова Інна Валеріївна	
<i>Удосконалення адміністративного законодавства, яке регулює реалізацію в Україні права особи на підприємницьку діяльність.....</i>	<i>157</i>
Шоломок Альона Сергіївна., Яцюк Дмитро Васильович	
<i>Правове регулювання реклами в інтернеті: теоретико-правові аспекти в умовах цифрової трансформації.....</i>	<i>163</i>
Кулініч Владислав Сергійович	
<i>Публічно-владна взаємодія органів публічної влади та громадськості в умовах воєнного стану: теоретико-прикладний аспект.....</i>	<i>167</i>
Федосова Ірина Василівна	
<i>Інноваційні підходи до викладання вищої математики для студентів-соціологів у закладах вищої освіти.....</i>	<i>170</i>
Сокурєнко Віталій Валерійович., Станкович Михайло Іванович	
<i>Інституціональні реформи, спрямовані на запобігання агресії проти України, як елемент перехідного правосуддя.....</i>	<i>174</i>
Заботін Герман Станіславович	
<i>Удосконалення критеріїв оцінювання ефективності взаємодії державного бюро розслідувань з іншими суб'єктами сектору безпеки та оборони України.....</i>	<i>179</i>